

أقرب سبرون لقرآن أم على قلوب أفا لها

قَدْ جَاءَكُمْ مِنَ اللَّهِ نُورٌ وَكِتَابٌ مُبِينٌ

***
هذا اول تفسير من نوعه باللغه التركيه الچغتائيه
على طريقه السلف الصالح
و جزءه فاعمه سورة سے دن نسا نيك آخريه چه دور

***

سبع العرفان في معاني القرآن

الجزء الاول

تأليف

السيد قاسم الاندجاني

مطبعة العرش - كراتشي - باكستان

أقرب سبر وون لقرآن أم على قلوب أقفالها

قَدْ جَاءَكُمْ مِنَ اللَّهِ نُورٌ وَكِتَابٌ مُبِينٌ

• • •

هذا اول تفسير من نوعه باللغة

التركية الجغاثانية

بو جزء فاتحه سورة سے دن نما سورة سے تک آخر تک چہ دور

* * *

تبع العرفان في معاني القرآن

الجزء الاول

وضع

السيد قاسم الاند جانی

مطبعة العرب - كراتشي - باكستان

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله وحده و الصلوة والسلام على من لا نبي بعده و على آله واصحابه اجمعين
والتابعين لهم باحسان الى يوم الدين

سوگړه بيلک کيرک کيم بير ميک اوج بوز ايلک بينجی هجرده قرآن کریم فی
تورک تیلده تفسیر قیلاقمه کیریشیب ایدیم تفسیر فی مفصل طریقه ده یاز ماق فی اختیار
قیلانیم اوچون ۱۳۶۵ گاچه سورة نسا. نیک ۲۳ نچی آبی غه بیتیب ایدی، بو مقداری
اوزی مقدمه سی یوله تورک جلد بولوب سورة نسا. نیک اولیدن ۵ نچی جلدی غه
باشلاب ایدیم مجموعه سی ۱۳۹۴ صحیفه بولوب ایدی بول ائسا ده
۴ نچی سفریم وجود غه کیلدی، شول زمان ده زور علما
لاریمزدن بعضی لاری بو تفسیریمیز نیک ۲ نچی جلدینی کوروب چیقی، بو تفسیر کوب
یاختی بولوب دور، قسط گینه اوزون بولوب دور، آدم لار نیک کورمای تاشلاب
قویماق لاری نیک قورقو سی بار دور، مختصر قیلنماق مناسب کورونه دور دپ
کوب الحاح قیلدی مین ده بول سوزنی قبول قیلیب مختصر قیلاقمه کیریشتم ده آینی
منبع العرفان فی معانی القرآن آتادوم، بو تفسیریم ده بیرار مخصوص تفسیرنی ترجمه
قیلیب قویا قالمادوم، چونکه تفسیر یازغوجی نیک کوزاتسکان غرض و مقصدی
بولوب اوشال غرض و مقصدی آرقا لاری دن یورا دور، مین ده بواشیم ده دین
توغریسیده گی حالت لاری اوزگاریب اصلاح غه محتاج بولوب قالغان قومیم فی اسلام
بو بوروغ لارینی جایی بیرله ادا قیلاقمه چاقیریب اصلاح قیلاقمه اوروندوم،
اوزومزده گه اعتقادی، اخلاقی، عمومی دینی حالت لاریمیزنی، قرآن کریم،
احادیث نبویه گا سالیشتوروب، فروع ده امام ابوحنیفه، امام ابویوسف،
امام محمد نیک مذهب لارینی «خلق آلیشیب قالغان لیق لاری اوچون»، خاطرده
توتوب حلال، حرام، فرض، واجب، سنت، مستحب، مباح، مکروه، فاسد،

باطل دیک رسہ لازمی یان قیلور من ، سلف مسلك لارینی ، امام ابوحنیفہ کا اتباع
 قلیب توروب ، اوزومیزکا بول توتوب ، پیغمبرلار ، فرشتہ لار حق لاریدہ
 عصمت لارینی رعایہ قلیب اسرائیلیات کا یقین بارمائی ، اوزرایم بیرلہ تفسیر
 قلیماق دین ساقلاندوم ، چونکہ بول اوزی انسان نی کوب خطر لیق یول غہ
 ایلہ دور ، ہمہ وقت اوزومیزدہ کی ناتوغری ایش لاریبیزی تنقید قلیب شریعت کا
 کاخلاف یول بورمک دن منع قلیماقہ اوردونورمن .

تفسیر علماء لاری دن حافظ ابن کثیر نینک توتکان یولینی اختیار
 قلیب مذہب کا دخلی بولماغان رسہ لارده کوب چیلیک اختیار قیلغان
 یول غہ یوروب ، دین امام لاری اورتہ لاری دہ گے اختلاف لارده محیط کا
 کورہ حسی لیک نی کوزدہ تورومیز .

قرآن کریم نی اوقوماق دہ آیت کریمہ لار نیک معنی لارینی تدبر وتفکر بیرلہ
 اوقوماق نی میداننہ قریورمن ، ضعیف یا کہ موضوع حدیث لارنی نقل قیلماقدورمن ،
 بو تفسیرنی یازماق دن مقصد ، اوزومیزدہ بولغان الله تعالی نیک حکم لارینی اوز
 قومیمیزغہ یتکوزمک دور ، اوزومیزنی ، الله تعالی حضوریدہ مسئولیت دن قوتلدور
 ماق دور ، قرآن کریم ، سنت نبویہ دن جوڑدہ اوزاق دہ قالغان لیغیمیز اوچون ، اوزومیز
 نے کتاب الله ، سنت نبویہ کا تار تھیلا ماق دور ، وما توفیق الا بالله علیہ توکلت

والیہ انیب

سورة فاتحه مکہ دہ سورة مدثر دن کین نازل بولغان دور ، آیت لاری بی دور لار .

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ - مہربان باغیشلاچی الله تعالی آتی بیرلہ باشلاہین
 الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِیْنَ (۱) الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ (۲) مَلِکِ یَوْمِ الدِّیْنِ (۳)

تمام عالم نے تربیت قیلنوجی الله تعالی غہ ہمہ ماقاولار ثابت بولسون (۱)
 مہربان باغیشلاچی (۲) جزاکون نیک ایگاسی دور .

بسم الله الرحمن الرحيم: قرآن کریم دن بیر آیت بولوب سوره لار اورتہ لاریده فصل اوچون نازل بولغاندور شو نیک اوچون دورکه تراویح ده قرآن کریم نی ختم قیلینغان ده بیر بار آواز بیرله او قوماق سنت دور، اونداغ بولماسه قرآن کریم دن بیر آیت ناقص بولغان بولور.

ولیکن فرض ناز لارده سوره فاتحه او قومانان ده بسم الله الرحمن الرحیم نی غنی طریقه ده او قوماق سنت دور. شو نیک دیک بورمک، تورمک، اولتورماق، باتماق ده بسم الله الرحمن الرحیم دیمک سنت دور.

رحمان: دنیا و آخرت ده، رحیم، دنیا و آخرت ده دیب اثر وارد بولوب دور، دنیا نیک رحمانی دور، چونکه، نعمت لاری، مؤمن، کافر لارغه عام دور، آخرت نیک رحیمی دور، چونکه رحمتی مؤمن لارغه خاص دور. بول سوز مدارک دن دور، ابن القیم اییب دورکه رحمان صفتی پروردگار نیک اوزی کامتلق بولغان صفت دور، رحیم، رحمت قیلینغوجی لارغه متعلق دور. حافظ ابن جریر اییب دورکه الحمد نیک معنی سی شکر بولوب شکر: الله تعالی نیک اوزی کا خاص دور، بول اوزی حمدنی الله تعالی نیک اوزی کا خاص قلیب باشقه لارغه اییلسا گان ده دور، الله تعالی بنده لاری کا شول قدر نعمت لاریرگان دورکم اولارنے ساناب بیتریب بولماغای. اوزی نیک طاعت و عبادتی فی ادا قیلماق اوچون همه اعضا لارنے مکمل قلیب یاراتتی دنیا لیک جہتی دن کیک لیک بیریب تیریک لیگی اوچون غذا قیلماقسه هرخیل نعمت لاریریدی، حالبوکه اول نعمت لارغه انسان لاریک استحقاق لاری بوق دور، اونیک ارقه سے دن مؤمن، مطیع لارغه حاضر لاب قویغان انواع کرامت لاری غه ایله دورگان طریقه لاری ییلدوردی اول ده آخرت ده بولوب اول نرسه لارگا انسان نیک عقلی بیتا کای.

مدارک ده اییب دورکه الرحمن الرحیم نے فاتحه سوره سی نیک ۲ نجی آیتی ده اعاده قیلیناغی بسم الله الرحمن الرحیم نیک سوره فاتحه دن ایماس ایکی کا دلیل دور،

چونکہ سورۃ فاتحہ دن بولسہ ایدی بنہ تکرار قیلاق نیک لزومی قلماس ایدی .
 مسلم صحیحی ده کیلب دورکہ مسدن کیشیے ، الله تعالی نیک عذاب نوچوک ایکان
 لگینے یلسہ ایدی ، الله تعالی جتی دن طمع قلماس ایدی ، کافر کیشی ، الله تعالی
 نیک نزدیده کے رحمت لاری نیک قایسے درجہ ده ایکان لیکت لارینی یلسہ ایدی ،
 الله تعالی نیک رحمت لاری دن نوید - بولماس ایدی .

ملك يوم الدين - جزاکونی نیک ایگاسے پادشاهی دور امام عاصم ،
 کسانئ مالک قیلیم مہم پیرله لام اورته سی ده الف زیادہ قیلیم اوقوب
 دورلار ، امام نافع ، ابن کثیر ، ابو عمرو بھری ، ابن عامر ، حمزہ مالک
 قیلیم مہم پیرله لام اورته سیدہ الف - زیادہ قیامی اوقوب دور لار ، ایکی
 قرات صحیح ومتواتر دور لار حافظ ابن مردویہ تفسیری ده حضرت رسول الله صلی الله
 علیہ وسلم نیک مالک قیلیم امام عاصم قرائتی غہ موافق اوقوغان بق لارینی روایت
 قیلیم دور . دین ، جزا معنی شیے ده یوم الدین حساب - جزاکونی دیمک دور ،
 جزاکونی نیک مالکی یا کہ ملکی بولماق باشقہ کون لار نیک مالکی یا کہ
 ملکی بولماق دن توسمایدور ، اولکون نیک زور ، قور قویج لیق بولغانلیقی
 اوچون اوزی کا نسبت قیلغان دور ، چونکہ اول کونی ، الله تعالی دن باشقہ کیسہ
 مالک یا کہ ملک بولماق دعوی سی ده بوللماغای ، اوزی کا ظاهر و باطن ده
 یوز قیلاق نیک مہم نیک ذہنی ده نسبتی ظاهر بولغای .

إِيَّاكَ تَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ (۴)

اوزوک گا گینہ بنده لیک قیلور میز ، اوزوک دن گینہ مدد طلب قیلور میز .

الله تعالی نیک اوز بنده لاری اوچون اختیار قیلغان دینی بیرگینہ
 بولوب اول ده توحید دینی بولغان اسلام دینی دور ، بوتون
 پیغمبر لارینی شول توحید دینی گا چاقرماق اوچون کوندورگان دور ، توغری

یول شول توحید دینی دور، بوتون مخلوقات نے بارآقچی، روزی
بیر کوچی، استحقاق سیز نعمت لار بیریب سرفراز قیلغوجی، اوزگنه سی دور، عبادت
قیلماق اوزی گا بولوب اوزی دن باشنه عبادت گا مستحق کیمسه بوق دور،
بوخیل فضل و کرم لار الله تعالی نیک اوزی دن دور، حضرت پروردگار آیت کریمه
ده بوپورا دورکه:

أَمْ جَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ خَلَقُوا كَخَلْقِهِ فَتَشَابَهُ الْخَلْقِ عَلَيْهِمْ
قُلِ اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ (۱۳-۱۶)

اولار: شونیک اوچون الله تعالی غه شریک اثبات قیلدی لاری؟ که اول
باطل معبود لاری: الله تعالی بار اتقان مخلوق لاری دیک مخلوق لار یاراتیب قویدی
لارکه اولار الله تعالی یاراتقان مخلوق لارغه آرا لاشیب کیتی لارده اشتهاء بولوب
قالغان بولسون، الله تعالی اوزگنه سی همه نرسه فی یاراتقان دور، همه نرسه
اونیک حکمی آستیده دور، دیگیل -

اوزلاری دن آسمان لاری کیم یاراتقان، آی و کون لاری کیم مسخر قیلغان
دور، اولدوروب تیریلنور کوچی کیم دوردیب سورالسه همه سوال لارغه الله یاراتقان،
الله تعالی مسخر قیلغان، الله تعالی اولدورادور - تیریلنور ادور دیب جواب
پرور لار اونداغ بولسه الله تعالی دن باشقه غه نیمه اوچون عبادت قیلور سیزلار دیگیل

باشقه بیر آیت کریمه ده بوپورا دورکه:

أُولَئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ وَيَرْجُونَ
رَحْمَتَهُ وَيَخَافُونَ عَذَابَ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحْذُورًا (۱۷-۵۸)

اول مشرک و نصاری و باشقه لار عبادت قیلماقده بولغان ذات لار - عیسی عزیز ، فرشته لار علیهم السلام - اوزلاری الله تعالی غه یاقین لبق حاصل قیلماق اوچون قایسی لاری یاقین راق بولادور لار دیب عمل و عبادت قیلادور لار الله تعالی نیک رحمتی دن امید قیلیب عذابی دن قورقا دور لار خدایتک نیک عذابی قور قولادور غان دور ، چونکه اولار الله تعالی نیک مخلوق لاری دور لار ، دیمک عبادت قیلینماقده مستحق ایماس دور لار :

باشقه آیت کریمه ده بو یورا دورکه

مَا كَانَ لِبَشَرٍ أَنْ يُوتِيَهِ اللَّهُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنَّبُوءَةَ
 ثُمَّ يَقُولَ لِلنَّاسِ كُونُوا عِبَادًا لِي مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَكِنْ كُونُوا
 رَبَّانِيِّينَ بِمَا كُنْتُمْ تُعَلِّمُونَ الْكِتَابَ وَبِمَا كُنْتُمْ تَدْرُسُونَ
 (۳ - ۷۹) وَلَا يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَتَّخِذُوا الْمَلَائِكَةَ وَالنَّبِيِّينَ
 أَرْبَابًا أَلَمْ يَأْمُرُكُمْ بِالْكَفْرِ بَعْدَ إِذْ أَنْتُمْ مُسْلِمُونَ (۱۷ - ۸۰)

بر انسان غه الله تعالی : کتاب ، حکم ، پیغمبر لیک فی یرسه : سوگره اونیک ، آدم لار غه الله فی قویوب ، مینگا عبادت قیلیک لار دیمکی جائز ایماس دور ، ولیکن ایسون که سیز لار کتاب الله فی اوقوتوب ، مدارس قیلیب بورگان لیک لاریگز اوچون حقانی بولوک لار .

اولارگا : فرشته لار ، پیغمبر لارنی معبود توتوب آلیک لار دیمک لاری ده جائز ایماس دور - سیز لارنی مسلمان بولغان لاریگز دن کیس کافر بولماقده بو یورا دور لاری ؟

دیمک قرآن کریم نیک اولیدن آخرینه چه بوتون کفار لار، مشرک لار
بیرله توحید ده مجادله قیلا دور، بوخیل ادله مقنعه بیرله تولادور.

بول اوزی انسان نیک کوتلیگا عقیده و عبادت ده توحید فی اورناتیب ایمان
نوری بیرله کوتل فی بارونماق اوچون دور.

شونیک اوچون باشقه آیت ده بوپورا دورکه

أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْفَرَّانِ أَمْ عَلَىٰ قُلُوبِ أَقْفَالِهَا (۴۷ - ۴۵)

قرآن نیک معنی سی فی اویلاب توروب اوقوما بدور لاری؟ یا که
کوتل لاریده قفل لاری باری؟

قرآن نیک معنی سینه اویلاب، حد لاری ده توختاب، بوپوروق لارینه
بوپون سونوب منع قیلغان نرسه لاریدن اوز لارینی تیبایدور لاری؟ دیکان
بولادور، حضرت پروردگار بنده لاری اوچون اختیار قیلغان، خوش
کورگان دینی، بیرگنه معبود برحققه - عبادت قیلماقده بوپورگان اسلام
دینی دور. همه حول وقوة فی بیرگنه اوزی گا نسبت قیلماق دور. بوتون پیغمبر
لارنی شونیک اوچون کوندورگان دور، همه پیغمبر لارنیک چاقیرغان لاری
شول توحیدغه دور، دیمک همه پیغمبر لار، شول اسلام دینی گا چاقیرغان
دور لار، الله تعالی نیک پیغمبر لار واسطه لاری بیرله کافر و مشرک لار بیرله
قیلغان مجادله لاری شول توحید دینی دن روز اوگور گان لیک
لاری اوچون ایدی.

چنانچه حضرت پروردگار اوز کتانی ده بیرگنه سوره ده (۷-۵۹)

۶۵ - ۷۳ - ۸۵) آیت لارده یاقوم اعبدوا الله مالکم من الله غیره - ای قومیم ا

الله تعالی غه عبادت قیلیک لار، سیزلارکا الله تعالی دن باشقه حقیقی معبود یوق

دور ديب: حضرت نوح، هود صالح، شعيب عليهم السلام قبل لاری دن حکایه
 قیلا دور، حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم واسطه لاری بیرله امت اسلامیه گا،
 واعبدوا الله ولا تشركوا به شیئا (۴-۲۶)

الله تعالی غه عبادت قیلک لار، الله تعالی غه بیرار نرسه فی شریک قیلماک
 لاری بویورا دور

اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ (۵) صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ

عَلَيْهِمْ (۶) غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ (۷)

بیزنی توغری بول غه سالغیل اوزوک انعام قیلغان لارنیک بول لاریغه،
 غضب گا اوچراگان لارنیک بول لاری غه ایماس، توغری بول دن تابغان
 لارنیک بول لاری غه ایماس. توغری بول قابسی دور، سورة الفصحة نیک
 هنجی آتی کورسایب بیدی، اول ده پیغم لار چاقیرغان توحید بولی دور،
 الله تعالی نزل و کرم قیلغان ذات لارنیک بول لاری دور، اولار (۴-۹۶)
 آیت ده بیان بولونغان ذات لار دورلار، هریر الله بولیده جان لارینی قربان
 قیلغان بنده لارده کیرا بیرا دورلار، چونکه آیت نیک اولی شوقی کورساتادور!

الله تعالی نیک غضب غه اوچراگان لاری بولسه لارده
 هریر الله تعالی نیک حکمی گا قارشلی لبق قیلغان مشرک لار، دهری لار،
 زندق لار کیرا دور لار.

بولدن تابغان لار: نصارا لار بولسه لارده هریر توحید
 بولیدن تابغان بول بوقانغان لار کیرا بیرا دور لار.

دیمک: امید، خوف، رزق، اولدورمک، تیریلنورمک، اوزیده
 بولغانی دن کین، همه اوزی دن امید قیلا دورغان بولغانی دن کین،
 باشقه لار نیک مخلوقات غه تاثیرلاری بار دور دیب اعتقاد قیلماق شرک دور،
 غیب فی بیلک، اوزی کا مخصوص دور، هر نرسه لار بولادور بولمایدور دیب
 یازیب قویغان دور یوکونمک اوزی کا دور، مزار لارغه یوکونمک شرک دور.

سورة بقره، سدينه ده ايک اول کي نازل بولغان سورة لار دن دور،
آيت لاری ۲۸۷ ايکي بوز سکان تي آيت دور.

السم (۱) بونک معنى سے فی الله یلور، سوره لارنیک اول لاری
ده کبلگان بوخیل حروف لار فی حروف مقطعات دیله دور، مفسر لار بو حروف
لار نوغریلا ریده اختلاف قلیب دورلار، چنانچه بعضی لاری، بو حروف
لارنیک معنى لارینی الله ییلادور دیب دورلار، قرطبی: حضرت
ابوبکر، عمر، عثمان، علی، ابن مسعود رضی الله عنهم نیک مذهب
لاری شول دور، عامر الشعبي، سفیان الثوری، ربیع بن الحثیم نیک اختیار
لاری ده شول دور، دیب دور (بیزایته میزکه) امام ابوحنیفه، ابو یوسف
محمد بن، الحسن الشیبانی، واصحاب لاری نیک مذهب لاری ده شول دور، بعضی لار سوره
لارنیک آت لاری دور دیب دور لار، زنجشیری کوب علیادن نقل قلیب دورکه
ابن عباس رضی الله عنهما اسم اعظم دور دیب دور لار، حضرت علی رضی الله عنه
دن ده شونداغ دیب روایت بولوب دور.

ذٰلِكَ الْكِتٰبُ لَا رَيْبَ فِيْهِ هِدٰى لِّلْمُتَّقِيْنَ (۲)

بو قرآن کریم نیک الله تعالی طرفدن نازل بولغان لیغی ده شبهه یوق
دور، الله تعالی دن قورققان لارغه یول باشچی دور

هرکیم نیک کوکلی ده قورققاق ماده سی بولسه، اولار قرآن کریم فی کورمک،
آیت لارینی ایشتمک بیرله ایمان کیلرور لار، اولار اوچون، قرآن کریم
شفا بخش، یول باشچی دور، اولارغه یول تاماق نصیب بولغای.

الَّذِيْنَ يُؤْمِنُوْنَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُوْنَ الصَّلٰوةَ وَمِمَّا رَزَقْنٰهُمْ يُنْفِقُوْنَ (۳)

اولار شونداغ کیشی لار دورلارکه غیب گا ایمان کیلرور لار، نمازنی ادا
کیلرور لار، اوتابدور لار، بیز نیک بیگان رسه لاریمیز دن الله بولیده صرف کیلور لار.

الله تعالی دن قورقا دور غان لار نیک صفت لاری شولکه اولار الله تعالی غه ،
کورمای غیب یوزه سی دن ایمان کیتورور لار ، بو ایمان نیک تقاضاسی بولغان
نماز فی اوزوقت لاری ده اوتایدور لار ، الله تعالی نیک انعام واحسان بویورگان
دنیا مالیدن الله تعالی یولیده صرف قیلور لار ، مال لاری نیک زکوة لارینی
ادا قیلور لار .

وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنزِلَ مِنْ قَبْلِكَ وَبِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ (۴)

هم ده اولار شونداغ کیشی لاردور لارکه سینکا ، سیندن ایلکاری نازل
بولغان کتاب لارغه ایمان کیتورور لار ، اولار آخرت غه ایشانا دور لار .
کیرکل لاری ده چینه کم ایمان کیتورومک ماده لاری بولغان کیشی لار ،
الله تعالی طرفیدن ایلکاری ، کین کیلگان - نازل بولغان کتاب لارغه ایمان
کیتورور لار ، چونکه اولار نیک ، آخرت ، جزا کوف ، حساب نیک حق لیق لاری غه
ایشانج لاری بار دور .

بنده لار نیک مسلمان میزدیب قیلغان دعوا لارینی ، قیلغان عمل لاری کینه
راست یا که یالغان غه چیقارور لار ، قوروق دعوا اوتماس پول دیک بولوب
ایش کا بارا ماغای ، شونیک اوچون عمل ایمان نیک میوه سی دور دیب دور لار .

أُولَئِكَ عَلَىٰ هُدًى مِنْ رَبِّهِمْ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ (۵)

اولار ، پروردگار لاری تامانیدن نوغری یول ده بولوب اولار نجات
تاپوجی لار دور لار .

شوخیل ، ایمان نیک تقاضاسی چه عمل قیلیب بورگان کیشی لار کینه
اوز پروردگار لاری کا ایمان کیتورگان لیک لاری چینه کم بولوب اولار یول
تاپوجی لار دور لار .

باشقہ بیر آیت کریمہ دہ بیورا دورکہ :

ان الذين آمنوا والذين هاجروا وجاهدوا في سبيل الله أولئك
 يرجون رحمة الله والله غفور رحيم (۲-۱۱۸)

البتہ اول کیشے لارکہ ایمان کینورورلار، الله یولیدہ ہجرت و جہاد
 قیلور لار، اولار الله تعالیٰ نیک رحمتی دن امید قیلنوجی لار دور لار الله تعالیٰ
 مغفرت قیلنوجی مہربان دور۔

دیک، الله تعالیٰ نیک فضلی؛ اوز عہدی دہ تورگوچی، یاخشے عمل قیلنوجی،
 الله تعالیٰ دن قور قوچی لارغہ گینہ دور :

حدیث شریف دہ کلیل دور کہ : کل میسر لِمَا خُلِقَ لَهُ هُرَکِمَ نِعْمَةٍ
 اوچون یار اتیلغان بولسہ اول نرسہ اونیک اوچون آسان بولوب کورونگی .

ان الذين كفروا سواء علیہم اذذرتہم ام لم تنذرہم لا يؤمنون (۶)

البتہ بوکافر بولغان لاری قور قورتساک، قور قورتساک اولارغہ برابر دورکہ
 اولار ایمان کینور ماگئی لار .

سین اوزر سالتیک نے یتکوز مک کا بوورولگان دور سن، سینک اشیک
 تبلیغ قلیل اولار نیک ذمہ لاری گا حجت قائم قیلای دور، ایمان کینور گوچی،
 یول تا بقوچی فی اوزی یلور، الله تعالیٰ علیدہ ایمان کینور گوچی بولغان لار
 ایمان کینورور لار، ایمان نصیب بولماغان لار ایمان کینور ماکی
 لار، هرکیم اوز وقتیدہ، اوز سرکش ایک لاری نیک سزا سینی تا بقای، اولار نیک
 ایمان کینور ماکان ایک لاری اوچون خفہ بولماغیر .

ختم الله على قلوبهم وعلى سمعهم وعلى ابصارهم غشوة ولهم عذاب عظيم (۷)

الله تعالی اولار نیک کوکل لاری، قولاق لاری غه مهرباسقان بولوب اولار نیک کوزلاری ده برده بار دور، اولار اوچون قاشیق عذاب بار دور.

بو برده مهرباسماق، ختم و طبع قیلاق دن مراد شونداغ بولا دور، باکه بولمایدور دیب یازیب حکم قیلیب قویولماغی دور، اول ده کیلارده بولادورغان نرسه لاری، الله تعالی اوزی نیک علیکا قازانیب یازیب حکم قیلاق دن عبادت دور، بونده ایمان کیلتورمک دن توسماق دیک نرسه بوق دور، دیمک قضا و قدر نیک معنی سے ده شولیدور. بونی مفصل کورمک ایسته گان کتته تفسیریمیزی کورسون

وَمِنَ النَّاسِ مَن يَقُولُ آمَنَّا بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ (۸)

بعض آدم لار باردورلارکه اولار، الله تعالی غه، قیامت کونیهکا ایمان کیلتوردورم دیدور لار حالبوکه اولار ایمان کیلتورکان ایماس دور لار.

بولار منافق لار بولوب اوز لارینی - حضرت رسول الله و صحابه لارغه مسلمان - کورسانور لار حقیقت ده ایمان کیلتورکان ایماس دولار، قریب بیرمک و آلدماق اوچون گینه شونداغ قیلور ایدی لار.

الله تعالی اولار نیک تیری لارینی چیقاریب بودنیا ده شرمنده قیلیب نفاق لارینی آچیب بیردی آخرت ده گه سے بنه توروب دورکه اول بیتاس توگانماس عذاب دورکه اولار اوچون حاضر لانیب قویولغان دور.

يُخٰدِعُونَ اٰقَةَ وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَمَا يُخٰدِعُوْنَ اِلَّا اَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُوْنَ (۹)

اولار، اوزگمان لاری ده، الله بیرله مسلمان لاری آلدایدورلار، حالبوکه اولار، اوز لارینی گینه آلدایدورلارکه اوز لاری یلمایدور لار.

بولار! بوقلیق لاری بیرله الله تعالی و مسلمان لارنی آلدابق دیب خیال
قیلادور لار، مسلمان لارنی، حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم نے، الله
تعالی نے آداماق همه سی بیر دور، بونیک بیرله اولارغه هیچ ترسه حاصل
بولساغای، نتیجه ده ضرر اوزلازی گا بولوب، چیقادور بو دنیا ده شرمندہ بولوب،
آخرت ده؛ الله تعالی نیک غذایی کورور لار .

وَوَلَّيْنَا قُلُوبَهُمْ لَمْ يَفْقَهُوا شَيْئًا مِمَّا قَالُوا وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ (۱۰)

اولارنیک کوکل لاری ده نفاق و کفر نیک کسل لیک لاری بار دور، آیت
لاریک مه کت نازل بولا بیرگان لاری چه اولار نیک کفر و نفاق لاری آشیب
بارادور، قرآن کریم نیک آیت لاری نازل بولوب مسلمان لارنیک ایمان
ویقین لاری زیاده بولوب بارغان ساری، کفر و نفاق لارنیک کفر و نفاق
لاری ده زیاده بولوب بارادور، اوزلارنی بالغان دن مسلمان کورساتکان لازمی
اوپون آخرت ده اوزلاری غمه مناسب سزالار بیرله دور، بو زیاده لار آیت
نازل بولوب تورکان مدت لاری ده ایدی، آیت لار نازل بولوب بولغانی دن
کین زیاده بولماق ده تمام بولغانی .

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ قَالُوا إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ (۱۱)

اولارغه بیر یوزیده فساد - بوزوق لبق قیلماک لار دیلمه اولار بیزار،
اصلاح چی لار گینه دورمین دیدور لار،

إِنَّمَا أَنهَمُ الْمُفْسِدُونَ وَلَكِن لَّا يَشْعُرُونَ (۱۲)

اولار یلیب قویسون لار که اولار بوزوق لارنیک اوزگینه لاری دوزلار
ولیکن اوزلاری یلمایدور لار

حضرت ابن مسعود و باشقہ بیر قانچہ صحابہ لار رضی الله تعالی عنہم
ایتیب دور لارکہ بول یرده گی فساد - بوزوق لیق کفر و عصیان دور لار، هرکیم
عصیان - بویون تاو لیق قیلسه یا که، بیراونی بویون تاو لیقچه چاقیرسه فساد قیلغان
بولادور، آسمان، و بیر نیک صلاح و فلاحی طاعت - بویون سونمک ده دور،
طاعت - بویون سونمک قالمای بویون تاو لیک پیدا بولسه؛ بوزوق لیق پیدا بولغان
بولادور، مجاهد ایتیب دور که سیز لار بونداغ قیلماک لار، بو بوزوق لیق دور
دیلسه، بیز لار نوغری بول ده و صلاح ده دور بیز دیدور لار، نفاق اهلی لاری،
تاگری گا بویون تاو لیق قیلغان - خلاف قیلغان لاری، پرور دگار نیک قیلماک
لار دیگان نرسه لارینی قیلغان لاری اوچون، بوزوق لار دور لار،
اولار؛ اوز ذمه لاری غه لازم بولغان خلوص نے ضایع قیلیب تصدیق -
ایشانماق اور نغہ نفاق نے اختیار قیلیب حقیقی صورت ده ایشانماق دن ناشقاری
بولوب، عمل قبول بولما بدورغان درجه ده شک و شبهه لار پیدا قیلدی لار،
مسلمان لار غه، حقیقت سیز قیلیق لارینی کورساتیب بالفان سوز لادی لار، کافر و
تکذیب اهلی نیک فائده لاری غه خدمت قیلدی لار، مسلمان لار نیک ضرر
لاری غه چالیشی لار، ینه بو قیلیق لاری بیرله اوز لارینی اصلاح چی لار دیب
کورساتی لار، بیز لار کافر لار بیرله مسلمان لار اورتده لاری ده مواسا
طریقہ ده یورودور بیز دیرایدی لار، الله تعالی اولار نیک مفسد لار کینه ایکان لیک
لارینی کورساتیب بایق پرده لارینی آچیب یردی.

دیگک هر بیر اوزملتی و دینی گا دوشمن بولغان لار غه خدمت قیلغوچی
دین و ملت خانن لاری ده؛ آچیق شول منافق لار قاتار لاریده دوزلار، اوز لاری
نیک یلیم سیز لیک لاری سایه سی ده اوز لاری نیک پورت و ملت بوزوق لاری
ایکان لیک لارینی یلما ی دور لار، اوز لارینی اصلاح چی لار حساب لایدور لار،
حالبوکه پورت بوزوق لاری دور لار.

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ آمِنُوا كَمَا آمَنَ النَّاسُ قَالُوا اتُّمِنُ كَمَا آمَنَ
السُّفَهَاءُ الْآءَنَّهُمْ هُمُ السُّفَهَاءُ وَلكِن لَّا يَعْلَمُونَ (۱۳)

اولارغه سيزلارده، آدم لار ايمان كيلتورگان لاری دیکه ايمان كيلتوروك
لار دیلسه اولار بيزلار ايس لاری يوق کيشی لار دیکه ايمان كيلتورا بيلک می؟
دیدور لار، یلیب قویسون لارکه اولار اوز لاری گنه ايس لاری يوق لارگینه
دور لار و لیکن اوزلاری بیلمایدور لار.

اول متفق لارغه سيزلارده، الله تعالی غه، فرشته لارغه، پیغمبر
لارغه نازل بولغان کتاب لارگا، قیامت کونیکا و باشقه مسلمان لار ايمان كيلتورگان
رسه لارگا بولار دیکه ايمان كيلتوروك لار دیلسه، اولار ايس لاری يوق کیشی
لار دور لار بيزلارده اوشال ايس لاری يوق کیشی لار دیکه ايمان كيلتورا بيلک
می؟ دیر ابدی لار.

الله تعالی اولارغه جواب بیریب ايس لاری يوق کیشی لار؛ ايمان
کيلتورمای اوز لارینی الله تعالی نیک عذایغه مبتلا قیلغان لارگینه دور لار،
بولار اوز لارینی بیلمای؛ ايمان كيلتوروب الله تعالی نیک راضی لیگی نے حاصل
قیلغان لارنی ايس لاری يوق دیدور لار، بول اوزی اولار نیک بیلیم سیزلیک
لاری دن کیلگان دور.

وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا آمَنُوا وَإِذَا خَلَوْا إِلَىٰ شِيَاطِينِهِمْ
قَالُوا إِنَّا مَعَكُمْ إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزِؤُنَ (۱۴)

اولار، مسلمان لارغه بولوقسه لار؛ بيزلار ايمان كيلتورگان
میز دیدور لار، اوز لاری نیک شیطان لاری بیرله خالی- اولتوروشوب قالسه لار،
بیزلار سیزلار بیرله دور میز، بيزلار مسلمان لار بیرله مازاق قیلماق چی دور میز
خالص دیدور لار.

اولار حضرت رسول الله واصحاب لاری غہ بولوقسہ لار اوزلارینی مسلمان کورساتور لار ایدی، اوز جماعہ لاری بیرله خالی اولتوروشوب قالسہ لار، حقیقت ده بیزلار سیزلار بیرله دور، بیز، اولارغہ مازاق بوزہ سیدن اوزو، بیزی مسلمان کورساتور میزدیر ایدی لار، الله تعالی اولارنیک بو حال لارینی آچیب بیردی و بووردی کہ:

اللّٰهُ يَسْتَهْزِئُ بِهٖمْ وَيُعَدِّمُ فِي طٰغِيٰتِهِمْ بِعَمَلِهِمْ (۱۵)

الله تعالی اولارنی مازاق قیلادور، اولارنی شول حالت لاری ده قویوب بیرا دور ده اوز بویون تاولیق لاریده حیران بولوب بودور لار.

اولار، اوزحد لاری دن آشیب بویون تاولیق لاریده دوام ایتسہ لار، ایمان اورنیغہ کفرنی اختیار قیلسہ لار پیغمبر و مسلمان لارنی آداب یورمک نے اوزلاری گا بول توتسہ لار، الله تعالی اولارنی بوتایغین لیق لاری ده قویوب بیرورده بوتایغین لیق دن قوتولوب کیتسہ آلماغای لار، اوزلاری نیک تایغین لیق ده ایکان لیک لارینی بیلماکای لار، آخرت ده سزاغہ اوچراکای لار، اول وقت اوزلاری نیک تایغین لیق ده ایکان، اوزلاری گینسہ آلدانغان ایکان لیک لارینی بیلماکای لار. هر بر ناحق حیلہ گر کیشی لارنیک حال لاری ده شونداغ بولوب شول حکم کا داخل بولا بیرادور لار اوزحیلہ و مکر لاری نیک نتیجه سینی کورگای لار

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الضَّلٰلَةَ بِالْهٰدِي فَارْحِمْتِ تِجَارَتَهُمْ وَمَا كَانُوا مُهْتَدِيْنَ (۱۶)

اولار تایغین لیق نے، بول تاہماقغہ آلیشتوروب آغان دور لاز، بوآلدی ساتی لاری، اولارغہ فائده کیتور مادی؛ بول تاہقوچی لار ایماس دور لار.

ساتیب آلماق نے اشترا دیکان لاری حیکم ساتماق نے شرا و بیع دیدور لار، بول اوزی فائده اوچون بولادور، بول نیک بدلیسده مال آلور لار۔ ایمدی اولارغہ لازم بولغان نرسہ شول ایدی کہ ہدایت، ایمان، اخلاص نے اوزلاریغہ مال قلیب آسون لار، ایمدی اولار ہدایت۔ بول تاہماق، بدلیسده تایغین لیق نی، ایمان بدلیسہ کفرنی، اخلاص بدلیسہ نفاق نے اوزلاریغہ مال قلیب آلیشتوروب آلدی لار بو صورت ده اولار، آلدی ساتی لاری ده ضرر تاہقان بولدی لار.

مَشْلُومٌ كَثَلِ الَّذِي اسْتَوْقَدْنَا فَمَا اضْأَت مَاحَوْلَهُ ذَهَبَ اللَّهُ بِنُورِهِمْ وَتَرَكَهُمْ فِي ظُلُمَاتٍ لَا يُبْصِرُونَ (۱۷)

اولار نیک مثال لاری؛ اوت باققان کئی لار دیک دورک اول اوت نیک نیوردهک لاری
ایمدی یاریشب کیلگائیده اوت لاری اوچوب۔ قار انغولوق ده قالور لارده هیج نرسه نی
کورمای قالور لار۔

بومناق لار، یول تابق اور نیغه تاغین لیق، ایمان اور نیغه نے کفر نے، خلوص اور نیغه نفاق نے
اختیار قیلدی لار، ایمدی اولار بوران وقتی ده اوت یاقیب تورکان ده اوت لاری اوچوب
قالغان کیئی لار دیک دور لار، اولار؛ اولار لاری نیک یا لغان دن کینور کان ایمان لاری دن
فائده لانماق چی بولوب تورکان لاریده، آیت نازل بولوب نفاق لاری آجیلیب قالورده بو اولاغان
فائده لانماق لاری ییکار کا کیتیب اولار لاری شرمندہ بولوب قالور لار، کافر لار قانار لاری غه
قوشولوب فائده دیب اولاغان نرسه لاری هواده کیتی ده اولار نیغه ضرر بولوب چیتی ۔

صَمٌّ بِكُمْ عَمِي فَهَمُّ لَإِيْرَجِعُونَ (۱۸)

اولار، کر، گوک، کور دور لار که شول حالت لاریدن قایتاغای لار،
بیلیم سیز لیک هم باق لارینی اوراب آغان بولوب، کروگوک، کوردیک دور لار،
همه حواس لاری بیلیم سیز لیک بیرله بیر کیلیب قالغان دور، شونیک اوچون اولارده حقه
قایتاق ماده سی یوق دور، اولار؛ شول تاغین لیق لاری ده دوام اینکای لار، اولار نفاق لاری
دن قایتاق غای لار یول سیز لیق اولار اوچون یول بولوب قالغان دور۔

هر کیسه ده بو یون تاولیق اورتاب، کفر جای آلیب، حق نے قبول قیلاق ماده سی
قالماسه اول بنده دن باخنی لیق ایمدی یوق دور، بولاردن یاخشی لیق امید قیلاق؛ نیکاندن
کول امید قیلقان دیک بولغای ۔

أَوْ كَسِبَ مِنَ السَّمَاءِ فِيهِ ظَلْمَةٌ وَرَعْدٌ وَبَرْقٌ يَجْعَلُونَ أَصَابِعَهُمْ

فِي اِذَا نَهَمُ مِنَ الصَّوَاعِقِ حَذَرَ الْمَوْتِ وَاللَّهُ مُحِيطٌ بِالْكَافِرِينَ (۱۹)

یا کہ اولار؛ یا مغوردہ قالغان کیشی لاریک دورلار که اوندہ قارانغولیک گولدوراک چاقاق لار بار دورلار اولار؛ اولوب کیتمک دن قورقوب پنجه لارینی قولاق لاریغہ تیقادور لار، الله تعالی کافر لاری اوراب آغاندور۔

صیب دیب یا مغوردہ قالغان کیشی نے ایتیلہ دور، یا مغوردن مراد؛ الله تاملی دن کیلکان دین دور، قارانغولیک کفر، شک، نفاق دور، رعد؛ کافر لار کوکل لاریدہ گی قورقودور، متاق لاریک شان لاری؛ قورقواق دور، اولار هر تامان غہ اوزلارینی تاشلاسا لارده الله تعالی دن قوتولوب کیتلماغای لار، الله تعالی نیک ملکیده بولوب اورالغان دور لار، شونیک اوچون باشنه بیر آیت ده بوورا دور که۔

وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ (۲۲-۲۹)

سیزلار برآسمان ده؛ الله تعالی دن قوتولوب کیتلمایدور سیزلار، سیزلار که الله تعالی دن باشقه دوست، یار دم چی یوق دور۔

يَكَادُ الْبَرْقُ يَخْطِفُ أَبْصَرَهُمْ كَمَا اضْأَهُ لَهُمْ مَشَافِيَهُ وَإِذَا ظَلَمَ عَلَيْهِمْ قَامُوا
وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ وَأَبْصَرَهُمْ إِنِ اللَّهُ عَلِيمٌ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (۲۰)

باقین که چاقاق اولار نیک کوزلارینی آیب کیتسون، هر بیر یاروشقان ده ایلگاری قدم باسیب آورلار، قارانغولیک توشوب چاقاق نیک یاروغی کیتیب قالسه - بوروب قالور لار، الله تعالی خواه لاسه ایدی، اولاریک قولاق وکوز لارینی آیب کیتور ایدی، یوق قلیب قویور ایدی الله تعالی هر نرسه گا قادر دور۔

حق نیک یاروغ یعنی؛ اوتکور بولغانی اوچون اولار نیک کوز لارینی قاماشتوروب قویا دور که کوزلارینی آچلمای قالور لار، هر بار؛ اسلام نیک خیرات لاری دن اولارغہ

تیکب قالسه خوش بولور لار، آزر اق مصیبت یتیب قالسه؛ آرقه لاریغه تیستاریلور لار، بو قاریدن منافق لار حق لاری ده دوام ایتیب تورسه ده مفسر لار یهود لار حق لاری ده عام بولماغینی ترجیح قیلیب دور لار آیت نیک نازل بولماغیغه برار کیشی باکه برار جماعه سبب بولمسان بولسه لار ده حکمی عام بولادور، هر بیر شوخیل صفت لار بیرله منصف بولغانلار داخل بولایر ادور لار.

ابن جزئی تفسیریده ایکی خیل معنی بیریب دور، بیر یامغورده قلعان لار نیک حال لاری نیک یانی بولوب بیه یامغورده قلعان لارغه تشبیه، تمثیل قیلنغان منافق لار نیک حال لارینی تصور قلساق دور اولکیمسه قوییده کی چه دور؛ یامغورده قلعان لار نیک کوز لارینی چاقاق نیک - یاروغ لیغی، اولکور لیغی آلیب کینا بازار دور، چاقاق یاروغ لیغیده آزماز قدم باسب ده آلور لار، چاقاق یاروغ لیغی کتیب قالسه حیران بولوب توروب قالور لار - الله تعالی خواه لاسه ایدی؛ گولدور اک بیرله قولاق لارینی کز قیلیب چاقاق بیرله کوز لارینی کور قیلیب قویور ایدی، منافق لار نیک حال لارینی یامغورده قلعان لارغه تشبیه قیلنسه؛ قوییده کی چه معنی - بیریلور؛ اولار نیک حال لاری؛ یامغورده قلعان لار دیک دور؛ قران کریم نیک حجت وبرهان لاری؛ اولارگا چاقاق ده یاروغ بولغان دیک بولور.

براق قرآن کریم نیک زحرو وعید لاری؛ اولارقی آلیب کینا بازار دور؛ قران کریم نیک حق لیغی؛ اولارغه ظاهر بولوب بارسه بوروشوب آلور لار. ایمان گا یاقین لاشیب بارور لار ایمان گا یاقینلاشتور غان تورسه کتیب قالسه کفر لاریده- توروب آلور لار، الله تعالی خواه لاسه ایدی اولارغه بو دنیاده رسوا گرچیلک لار، کینورور ایدی، الله تعالی هر ترکا قادر دور.

یا ایها الناس اعبدوا ربکم الذی خلقکم و الذین من قبلکم لعلکم تتقون (۲۱).

ای خلاق! سیز لاری، سیز لاردن ایلگار یگی لارنی بار اتقان پروردگار یگز گا بنده لیک قیلیک لار. شو نیک بیرله الله تعالی نیک عنذانی دن ساقلا تور سیز لار.

بو آیت ده حضرت پروردگار نیک اوزی گا بنده لیک قیلماقغه بو بورا دور، کین کی (۲۲) آیت ده اوزی نیک کینه معبود برحق ایکن لیگی، باشقه لار نیک همه لاری باطل ایکن لیگا دلیل بوزه سه دن بو بورا دور که:

الذی جعل لکم الارض فراشا والسماء بناہ وانزل من السماء ماء فاخرج به
 من الثمرات رزقا لکم فلا تجعلوا لله اندادا وانتم تعملون (۲۲)

اول پروردگار شونداغ ذات دور کہ سبز لارگا بیرنی یا تاق قلب بیردی، آسمان بولوت دن یا مغور یا غدوروب شونیک بیرله سبز لارگا میوه لار چیقاریب اوندن سبز لارگا روزی بیردی؛ اونداغ بولسه بیلیم توروب الله تعالی غه شریک لار، نسبت قلب اولتورماک لار، بول آیت بیرله الله تعالی بنده لاری گ قیلماق ده بولغان احسانات نامتاهیه لاری بیان بوبورا دور، اولارنے بوق دن بار قیلدی، ظاهر باطنی نعمت لاز بیرله مالا مال قیلدی، بیرنی؛ انسان لار یا شابدورغان بیشیک قیلدی، بیرنے تیرانیم کیتما سون دیب تاغ لارنے بیرنیک اوزه سیگا لنگر قیلدی، بیرگا یاقین آسمان نی بولدوز لار بیرله زینت لادی، انسان لار نیک کوکلی تیلابدور کان نرسه لاری بیرله رزق لاندوردی، دیمک بوتون موجودات نی اوز گینه سی بارانقان دور، اولارنے اوز قدرتی ایله طبعی صورت ده هیچ نرسه نے ایسیدن چیقارمای تربیت قیلادور، اونداغ بولسه حقیق معبود اوزی گینه دور، اوزی گانه عبادت قیلماق لازم دور، حضرت پروردگار دن باشقه بوتون موجودات؛ الله تعالی نیک مخلوقات لاری دور لار، اولار؛ اوز لارینی تربیه لامک دن عاجز بولوب اوز لاری تربیه لانمک ده دور لار،

حضرت پروردگار نیک تربیه سی گاحتاج دور لار، اونداغ بولسه اولار؛ عبادت قیلنماقده ایماس، عبادت قیلنماقده لایق دور لار، اجمدی عبادت قیلنماق الله تعالی نیک اوزی گادور معبود اوزی دور، باشقه لار الله تعالی نیک بنده لاری دور لار هر کیم عبادت واعتقادده باشقه نے الله تعالی نے غه شریک قیلنه - الله تعالی نیک نعمت لارینی باشقه غه نسبت قیلغان بولوب کفر دور، بول اوزی حیددن آشا آک سیر لیق دور که الله تعالی نیک بنده سے نے، الله تعالی غه شریک قلب اولتورسون لار.

انسان نے بوقاریغنه کوتارا دورگان نرسه سے، بالفوز گینه الله تعالی غه عبادت قیلماق، الله تعالی نیک اوزی دن قورقماق، اوزیدن گینه تیلک لارینی تیلماک دور، بول اوزی عقبده نیک توغری بولماغی غه باغلیق دور. اللهم احفظنا من الشرك والكفر والنفاق.

وَإِن كُنتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّثْلِهِ
وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِمَّن دُونِ اللَّهِ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ (۲۳)

بندہ میزگا نازل بولغان قرآن کریم دہ شہدہ دہ بولماگز لار، بوشیہ لاریگز
توغری بولسہ؛ اللہ تعالیٰ دن باشقہ یاردم چی لاریگزنی چاقیریب توروب شول قرآن کریم نیک
برابریدہ بیرار سورہ یاساب کیتوروک لار۔

عرب کافر لاری؛ قرآن کریم نے؛ اللہ تعالیٰ نامانیدن نازل بولغان ایماس دیگان لاری
تو عربسیدہ بیربار؛ قرآن کریم برابریدہ برار کتاب یاساب کیتورمک نے طلب قیلدی (۱۷-۸۸)
بونفہ قادر بولماغان لاری دن کین اون سورہ یاساب کورساتمک نے طلب قیلدی (۱۱-۱۳)
اوم بولماغانیدن کین بیرار کیچیک سورہ بولسہ دہ یاساب کیتورمک فی طلب قیلدی (۲-۲۳)
بولارنیک ہمہ لاری دہ ہم عاجز لیک لاری بیلیندی، اولارنیک ایمان کیتورمک دن باش
تارماق لاری؛ عائددن ایکان لیگے نے بیان بوبوردی۔

اوز خیال لایدہ بنی ہاشم برلہ ناقیم لاشیب کیلگان قریش نیک باشقہ قیلہ لاری؛ پیغمبر
لیک دہ ناقیم لاشیق دن عاجز۔ قالدی لاردہ عناد گا یوز قیلدی لار، محاز بولغان تیلک لار
قیلماقمہ تونوندی لار، هرکم نیک کوکلبدہ عناد اورناب قالغان بولسہ، اول حقیقت غہ یوز
قیلماق دن اوزاب کیتکای، هر قانچہ دلیل لارقناعت قیلدور ماق اوچون کیتورولسہ دہ اولارغہ
قناعت حاصل بولماغای، کیلشاگان دلیل لار برلہ اوز خصمینے مغلوب قیلماقمہ چالیشمای۔

قرش دہ ناش دن سوچیقاریب بیرماگونیک چہ، یا کہ خور مازار، اوزوم زار باغ
لاریک بولماغونچہ، اول باغ لاریک آریغ لاری دن سولار آقوب تورماگونچہ، یا کہ
اللہ تعالیٰ فی دور کون، دور کون فرشته بیرلہ کیتور ماگونیک چہ، یا کہ آنون دن اوبوک بولماغونچہ
یا کہ آسمان نے اوزہ میزگہ پارچہ پارچہ قیلیب ناشلا، اغونیک چہ، یا آسمان غہ
چیقماگونیک چہ، بونفہ دہ آسمان گا؛ حقیقانلیغیک گا کاغذ کیتور ماگونیک چہ ایمان
کیتورماگای میز (۱۷-۹۳) دیگان نوردی لار، اللہ تعالیٰ نیک علمیدہ شو طلب لاری

بیریلگان ده ایمان کیتور مک لاری باربولسه ایدی، همه نیلاک لاری بیریلور ایدی ولیکن
بوسوراغ لاریک همه بی بوتولای عناد بوزه سیدن گینه ایدی، جهنم کاچه کیتک گاراضی
بولدی لارده ایمان کیتورمک کاراضی بولمادی لار.

فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا لَنْ تَفْعَلُوا فَأْتُوا نَارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ (۲۴)

اگر قرآن سوره بی دیک بیرار سوره یاساب کیتورالماساک لار، هرگز - یاساب
کیتورالماس سبز لار؛ یا قیلا دورغان اونون لاری؛ انسان لاریله تاش لار بولغان دوزخ دن
ساقلا نیک لار که اول دوزخ اونی کافر لار اوچون حاضر لانیب قوبولغان دور، دیمک عنذر لاری
قالمای ایمان کیتور مک لاری لازم بولسه ده ابوجهل؛ ییز لار؛ نبی هاشم لار بیرله هر بیر یاخشی ایش
لارده تاقیم لاشیب کیلدیک، نیمه یاخشی ایش لار قیلسه لار؛ ییز لارده قیلدیک، ایمدی بونسی
کیلیب مین پیغمبر بولنوم دیب اولتوروب دور، ایمدی ییز پیغمبر لیک فی قایردن کیتورا مین
بار ایمان کیتورما مین دیدی.

وَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أَنْ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ
كُلَّ يَوْمٍ يَرَوْهَا مِنْ تَحْتِهَا رِزْقًا غَدَاً الَّذِي رَزَقْنَا مِنْ قَبْلُ وَأَنْتُمْ
مُتَشَابِهَةٌ فِيهَا وَلَهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ وَهُمْ فِيهَا خَالِدُونَ (۲۵)

ایمان کیتوروب یاخشی عمل لار قیلغان بنده لارغه درخت لاری نیک آستی دن
سولار آقیب تورگان جنت لاردن خوش خبر برگیل، اولار هر بار جنت میوه لاری
دن بیدورولسه لار؛ ایمدی گینه شول میوه نی ییب ایدیک دیگای لار، حالوکه اول میوه
نیک اوخشاشینی ییب ایدی لار، اولار اوچون پاکیزه خاتون لار بار دور لار؛ اولار
اول جنت ده همیشه قالغوجی لار دور لار.

الله تعالی؛ فرما بدار بنده لار اوچون حاضر لاب قویغان نعمت لارینی،
اولاریک خیل لارینی، عندد لارینی، کوب و آزیلیغی فی، اوزی ییلور، الله تعالی یاخشی بنده

لارگا حاضر لاب قویغان نعمت لارینی کوز کور ماگان ، قولاق ایشیتگان ، انسان لارنیک
خیال لاری دن کچماگان بولور ، (۲۲-۱۷) آیت ده بویورا دورکه
فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ - کوزی آیدین بولادورگان نرسه لاردن ، اولار
اوچون مخفی ساقلانیب قویولغان نرسه نی هیچ جان یلمایدور -

شول آیت نیک تفسیرده بخاری و مسلم روایت لاری بیرله حضرت رسول کریم
صلی الله علیه وسلم دن وارد بولوب دورکه حضرت پروردگار حدیث قدسی ده بویوروب
دورکه : اَعَدَدْتُ لِعِبَادِي الصَّالِحِينَ مَا لَأَعْيُنٍ رَأَتْ وَلَا أُذُنٌ سَمِعَتْ وَلَا خَطَرَ عَلَى قَلْبِ بَشَرٍ -
حاضر لاب قویدوم یاخشه بنده لاریم اوچون شونداغ نرسه لاری که اونے؛ کوز کورگان
قولاق ایشیتگان ایماس ، انسان نیک کوکلیدن ده کیچکان ایماس . دنیاده هر بیر آسوده
لیق لار قسط گینه آگلا نفاق اوچون دور ، هر قانچه وصف قیلنسه ، آخرت ده گنه سینسه
وصف قیلماغای .

ان الله لا يستحي ان يضرب مثلا ما بعوضة فما فوقها فاما الذين امنوا
فيعملون انه الحق من ربهم واما الذين كفروا فيقولون ماذا اراد
الله بهذا مثلا يضرب به كثيرا ويهدى به كثيرا وما يضل به الا الفاسقين (۲۶)

البتة الله تعالى ؛ بششه ، اوردن کیچیک نرسه لاری مثال بیان قیلماق دن او بالماایدور ،
مسلمان لار بولسه لار ، اولار بوخیل مثل لاری بیان قیلماق نی حقیقت دور
دیب ییلا دور لار - کافر لار بولسه لار ، اولار ؛ بوخیل مثل بیان قیلماق دن نیمه مقصدی بار دور
دیدور لار ، بوخیل مثل لاری بیان قیلماق بیرله کوب لاری نایدورا دور . کوب لاری نوغری
بول غه سالادور ، بونیک بیرله فاسق لاری گنه نایدورا دور .

حضرت باری تعالیٰ نیک نزدیجہ بوتون دنیادہ کی مخلوقات نیک اولوغی، کیچیک بیر قیکز دور لار، اولار مخلوق دور لار، مخلوق لیق جہتی دن بیر لاری دن فرق لاری یوق دور، زور دن زور کون، کیچیک دن کیچیک پششہ اوز طبعی یول لاریدہ حضرت پروردگار کا عبادت قیلادور لار، کن حکمی نیک تاثیر آیتہ دہ فیکون حاصلاتی دور لار، حضرت پروردگار زور دن زور، کیچیک دن کیچیک مخلوق لاری بیرلہ قسم ایتہ دور، مثال بیان قیلادور، بولغہ هیچ کیم نیک لام دیدور گان بیر یوق دور، مسلمان لار بولسہ لار، اولار اطاعت بوزہ سیدن مہ سے پروردگار طرفیدن حق دور دیدور لار، بویون سونا دور لار، ایمان کلتورا دور لار، اونداغ، بوزداغ دیب سوز اینایدور لار، چونکہ بوتون کائنات اوز ملکی دور، ملکیدہ خواه لاغانینی قیلور دیب قویا قالور لار۔

کافر لار بولسہ لار؛ اولار نیک وجود لاری شہہ دور، نیمہ گا بونداغ بولادور، بونداغ بولماسہ بولمایدور می دیب هرخیل سوز لاری ایتہ ایرادور لار، اولار نیک سوز لای اولچا و سیز دور، اوز حد لارینی بیلایدور لار، اللہ تعالیٰ خواه لاغانینی تایدورا دور، خواه لاغانینی توغری بولغہ سالادور، تایدور، یول تاپادور دیب حکم قیلادور، چونکہ ناماق، یول تاپماق لایق لاری اوزی بیلادور علمی کا موافق ارادہ، و حکم قیلیب قویغان دور، اللہ تعالیٰ علمیندہ فاسق بولغان لار نے گنہ تایدور دیب یازیب قویغان دور۔

الَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ
أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولَٰئِكَ هُمُ الْخٰسِرُونَ (۲۷)

اول کیشی لار کہ اللہ تعالیٰ نیک عہدینی اوزہ لاریگا آلفان لاری دن کین بوزا دور لار، بریوزیدہ بوزوق لیق قیلور لار، اولار گنہ ضرر نار توچسی لار دور لار، مفسر لار؛ اللہ تعالیٰ نیک بندہ لاری دن آلفان عہدی نیک تعریفیدہ اختلاف قلیب دور لار، بعضی لار؛ عہدی؛ بندہ لار اوزہ لاری غہ لازم قلیب قویغان حکمی دور، طاعتی نے واجب قلیب معصیتی دن ساقلانماق نے لازم قلیغان دور، امرونی لاری پیغمبر لار واسطہ لاری بیرلہ نازل قلیغان کتاب لاری دہ بیلدورولگان دور دیب دور لار، بعضی لاری کتاب اہلی نیک کافر و منافق

لاری حق لاریدہ دور، اولار اوز کتاب لاریدہ اسلام، قران، حضرت محمد صلی اللہ علیہ وسلم کا؛ کیلگان لاری دہ ایمان کیلٹورور سیز لاریدہ عہد البنگان دور، اولار اول عہد نے بوزدی لاری، ایمان کیلٹور مک ارنیفہ دشمن لیک قیلدی لاری، کافر بولدی لاری دیب دور لاری، بومیشاق نے اہل کتاب کا حمل قیلنہ شونداغ بولادور، اگر مسلمان لارنیک اوزلارگا حمل قیلنہ دہ کوتارادور، اہل کتاب حق لاری دہ بولہ دہ مسلمان لار اوندن تاشقاری قالماغای لاری، اولار شونداغ قیلدی لاری سیز لار دہ، شونداغ قیلماک لاری دیگان بولادور۔ یوقاری دہ گے نفسیرگا ہر حال دہ مسلمان لاری داخل دور لاری مسلمان لارنیک میثاق لاری، اسلام غہ کیرب یز مسلمان میزدیب دعوا قیلماق لاری دور، اونے بوزماق لاری؛ کتاب و سنت گا خلاف قیلماق، بدعت، خلاف، شقاق لاری غہ مبتلا بولوب، اوز اور نہ لاری دہ قیلغان خلاف، فرقہ فرقہ بولوب بیر بیر لاری بیرلہ عداوت قیلماق لاری دور۔ بوزمان دہ گی بیز نیک حالتیز فی کورولہ یلینور کہ بیزلار بیرلہ حضرت رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم بیک سنت لاری اور نہ لاری دہ اوزاق مسافہ لاری پیدا بولوب قالغان دور۔

مسلمان لاری غہ لازم دور کہ اوزلارینی یاخشی کینہ نیکشاریب اوز لارینی چینہ کم مسلمان قیلسون لاری کتاب و سنت گا قایتاق تدار کینی کورسون لاری۔ ہوایت لاری اہل کتاب حق لاری دہ دور دیب ایتاک لاری میزنی قاقیب کینہ بیر ما بلیک، اولار غہ۔ تیب قالغان کسل لیک، اوزلاری گا تیب قالغان کسل لیک دن خرسیز بولغان لاری دیک؛ اوز کم چیلیک لاری میز نیک تدار کینی قیلماق لقی قانتیق کسل لیک دور، اونکان قوم لارنیک قصہ لارینی بیزلارگا قرآن کریم دہ بیان بویورگانی؛ بیزگا عبرت آلیک لاری، بو حالت دن ہیج بیر قوم اوزاق ایماس دیک دور۔

بویشیمز غہ کیلکان باشویک بلاسی بیگار کا کیلماکان دور۔

کیف تکفرون بالله وکنتم اموانا فاحباکم ثم بحسبکم ثم الیه ترجعون (۲۷)

نوچوک اللہ تعالیٰ غہ کافر بولور سیزلار حالبوکہ سیز لاری اولوک ابدیشکر لاری تیرگوزدی سوگرہ سیز لار نے اولدورگای سوگرہ سیز لار نے تیرگوزگای سوگرہ اوزی گا قایتار یلغای سیزلار۔

سيزلار دينا ده بوق ايدېڭرلار بار قېلديق ديمك دور، بوق غير موجود بولاق نى اولوم بيزله تعبير قېلندي، چنانچه يشه يرآيت ده بويوروله دور كه .

قَالُوا رَبَّنَا آمَنَّا اِنَّنِيْنَ وَ اَحْيَيْتَنَا اِنَّنِيْنَ فَاَعْرِضْنَا بِذُنُوْبِنَا فَهَلْ اِلَىٰ خُرُوْجٍ مِّنْ سَبِيْلِ (۴۰-۱۱)

كافرلار دوزخقه كېرگان لاریده ايتكى لارکه ای پروردگار يمیزا بيزلارنى ايكى بار اولدور دوكت، ايكى بار تيزگوز دوكت، اوزگناه لار يمیزگا اقرار قېلديق ايمدی بيزلارگا دوزخ دن چيقاقه يول بارى ؟ منه يرآيت ده ؛ شول ۲۸ نجى آيت گا اوخشايدور بوق بولاق نى اولمك حساب قېلندي، ايكى بار اولدور اولمك ايلگارى بوق بولاق سوگره پدا بولغانى دن كېن اولمك بيرله ايكى اولمك بولادور، اموات غير احياء (۱۶-۲۱) اولوك بولوب تېرىك ايماس دورلار ديكان آيتى ده شونى افاده قىلادور . بوسوز ابن مسعود، ابن عباس رضی الله عنهم نيك سوزلارى دور . بوئدن باشقه سوزلار بار بولسه لارده سند بوزه سى دن صحیح ايماس دور لار .

هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَآءِىَ الْاَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ اسْتَوَىٰ

اِلَى السَّمَآءِ فَمَوْبَهُنَّ سَبْعَ سَمَآءٍ وَ هُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيْمٌ (۲۹)

الله تعالى شونداغ ذات دوركه بيرده بار نرسه لارنى سيزلار اوچون ياراتتى، سوگره آسمان تامازغه يوز قېلىب يتى آسمان نى ياراتتى اول اوزى، هر نرسه نى بيلگوچى دور .

حضرت پروردگار ؛ سيزلار اوچون شول بير بوزى ده بار نرسه لارنى ياراتتى، كيراك ليك نرسه لار يمیز نى ؛ بير بوزى وايچىده پيدا قېلدى، اوز لار يمیز نيك نفس آلب ياشاماق لار يمیز اوچون بير بوزى ده هراء پيدا قېلدى، اونيك واسطه سى بيرله نفس كېرىب چقيب تورا دور، بيمك، ايجمك، ايشلانمك اوزاق بيرلارگا يوك آرتيب يتكوزمك اوچون جاندار لار پيدا قېلىب اولاردن فائده لانماق يول لار ينى انسان لارغه اورگاتتى، كون و آى لارنى ياراتيب شولار واسطه لارى بيرله اوز عمر لارى نيك حساب لار ينى، عبادت لارى نيك وقت لار ينى، ايكيين ايكان دورگان، ييغادورغان زمان لار ينى بيلدوردى .

دیک انسان نیک ہر پیر تیریک لگی دہ کیرک رسہ لارینی پیدا قیلدی ، پیر آستی دہ انسان لارنیک فائدہ لانماق لاری اوچون کان لار پیدای قیلدی ، انسان لارنیک اوز اختیار لاری دہ یاشاماق لاری ارچون پیر یوزی گا خواجه ابن قلیب قوبدی استحقاق سیز بوتون احتیاجات لارینی حاضرلاب پیریب دنیادہ یاشاماق بول لارینی اورگاتنی .

وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰئِكَةِ اِنِّيْ جَاعِلٌ فِي الْاَرْضِ خَلِيْفَةً قَالُوْا اَتَجْعَلُ فِيْهَا مَنْ
يُّفْسِدُ فِيْهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَآءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ اِنَّمَا اَعْلَمُ مَا لَا اَعْلَمُوْنَ (۳۰)

ایسلا اول کون فی کہ پروردگار ربیک : فرشته لارگا پیر یوزیدہ پیر خلیفہ یار اتمام چی دور من دیدی ، فرشته لار ، پیر یوزیدہ بوزوق لوق قیلغوجی ، کان توککوچی لاری یار اتانسی می ؟ حالبوکہ یز سینگا عبادت قلیب سینی پاک لیک الہ یاد قیلا میز دیدی لار . الله تعالی من سیز لار یلمایدور گان رسہ لاری بیلا دور من دیدی .

جاعل یار اتقوجی معنی سے دہ دور ، بولفظ نیک اوچ حالی بار ، پیری ابکی مفعول غہ متعدی بولوب ضرورت معنی سیدہ بولور ، پیر حالدن بنہ پیر حال غہ ایلاتور مک نے افادہ قیلور ، چنانچہ جعل لکم الارض فر ایشا (۷-۲۲) سیز لار غہ برنی باتاق قلیب پیردی .

پیری لازم بولوب شرع معنی سے دہ بولغای ، بنہ پیری پیر مفعول غہ متعدی بولوب جعل ؛ خالق معنی سیدہ بولوب قالغای ، بول یردہ دہ پیر مفعول غہ متعدی بولغای اوچون خلق نیک معنی سی دہ دور ، خلیفہ صاحب تصرف - تصرف قیلماقہ حق لیک دیگان سوز بولوب تورکی دہ خواجه ابن دیمک دور ، فرشته لار نوردن پیدا بولغای انسان مخلوق لار بولوب اولارنیک ایش لاری عبادت قیلماق بو یون بوتنک دور ، نفسانی خواهش لاردن اوزاق ، بولوب بو یورولگان رسہ لار دہ ؛ بورون جیرمک دیک رسہ لار ؛ اولار دہ بوق دور .

فرشته لاردن وجود غہ کڈگان سوال غہ کیلک اول اعتراض بوزہ سے دن بولمائی سبب نے سور وشتور مک بوزہ سیدن دور .

وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ فَقَالَ

أَنْبِئُونِي بِأَسْمَاءِ هَؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (۳۱)

حضرت آدم علیه السلام غمہ ہمہ آت لاری اور گائیب فرشتہ لارگا یش قلبی بوغری بولسا گزلار بوزسه لار نیک آت لارینی اییب بیریک لار چسی دیدی.

بروزید خلیفه یاز آتماق دن مقصد، مخلوقات فی اوزوم گ عبادت قیلدورماق گینه ایماس، اونیک بیرله قوشوب اوزوم نیک قهار لیگیم، قدرت، علم و باشقه صفت لاریم لے شولار واسط لار بیرله ظاهر قیلماق چسی دور من، شونیک اوچون بر بوزی ده شونداغ بیر قوم نیک موجود بولدق لار لازم دور که اولار نیک عبادت لاری، یاشاماق لاری، دنیاده تورمک لاری علم بیرله بولور مینیک آبات ینات لاریم گا تدبر و تفکر بیرله مظهر بولور لار، بوتون کائنات ده امانت قویور لار علوم لار، برق، رعد، بولوت هوا، اثر، کیمیاده گی قوت کائنه لار، اولاردن فائده لانما بوخلیفه - انسان لار واسط لاری ابله میدانغه کیلور، آخرت ده کے مؤمن بنده لار اوچون حاضر لاب قویولغان نرسه لار نیک حقیقت ایکان لیک لاری قیامت کونی نیک حق یعنی فی بولار ثابت قیلور لار حضرت پروردگار نیک کلامینی، بوزسه لار نیک حق ایکان لیک لارینی بیر بیر لاری غنه بیلدورور لار، بولار نیک سبب لاری بیرله پروردگار نیک ع و اراده سی ده گی نرسه لار ظهور غنه کیلور لار، سیز لار بولسا گزلار؛ فقط بویون سونمک، عبادت قیلماق ایرچون گینه یاراتیلماق دور سیز لار، اولارد بولادورغان ماده لار سیز لارده یوق دور اگر قبول قیلماسا گزلار؛ منه بوزسه لار نیک آت لارینی اییب بیریک لار چسی دیدی.

اول وقت فرشته لار؛ اوزلاری نیک عجز و قصور لارینی اعتراف قلبی اوزلاری نیک حالت لاری دواما بیرگینه ایکان لیگی گا اقرار قیلدی لار.

قَالُوا سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ (۳۲)

فرشته لار؛ پاک سن ای خندا! بیزده اوزوک بیزکا اورگانکان علم دن باش علم یوق دور، البته سین بیلگوجی حکمت صاحبی دور سن.

قَالَ يٰۤاٰدَمُ اَنْبِئْهُمْ بِاسْمٰئِهِمْ فَلَمَّا اَنْۢبَاَهُمْ بِاسْمَائِهِمْ قَالَ اَلَمْ اَقُلْ لَكُمْ اَنۢى
 اَعْلَمُ غِيۡبَ السَّمٰوٰتِ وَالۡاَرْضِ وَاَعْلَمُ مَا تَسۡبُوۡنَ وَمَا كُنۡتُمْ تَكۡتُمُوۡنَ (۳۳)

حضرت آدم السلام غہ خطاب قلیب حضرت پروردگار بویوردی کہ آی آدم! بولارغہ
 بوزسہ لارنیک آت لارینی اییب یرگیل حضرت آدم قاچانککہ اولارغہ اول نرسہ
 لارنیک آت لارینی اییب یردی لار، الله تعالی فرشته لارگا خطاب قلیب مین
 سیزلارگا آسمان لار ویرده کے غایب نرسہ لارنے، سیزلارنیک کوکل لاریگزده یرکیتکان،
 آچیب ظاهر قلیب یورگان نرسہ لاریگزنی فیلا دور من دیب ایتاب ایدم می ۹ دیدی۔

وَاذۡقُنَا لِّلۡمَلٰٓئِکَةِ اِسۡجُدُوۡا لِاٰدَمَ فَسَجَدُوۡۤا اِلَّاۤ اِبۡلِیۡسَ اَبۡیۡ وَاَسۡتَکۡبَرَ وَکَانَ مِنَ الْکٰفِرِیۡنَ (۳۴)

اولکون فی اولاک لارکہ: فرشته لارنے آدم غہ سجده قیلماقہ بویوردوک، فرشته
 لارنیک همه لاری اوزلارنیں سجده گا تاشلادی لار، ولیکن ابلیس سجده قیلماق دن باش
 تارتی اول اصلیده کافر لاردن ایدی:

یوقاری ده گی (۳۳) آیت ده اشاره بوزہ سیدن معلوم بولغانیغہ کورہ فرشته لار آرا لاریغہ
 الله تعالی نیک حکمی کا سرکش لیک فیلا دورغان بعضہ شخص بار ایدی، اوزنیں فرشته لارغہ
 قوشوب آلفان ایدی اولار دیک عبادت قبول ایدی، حقیقت ده فرشته لار دن بولمائی جن
 لاردن ایدی بول اوزی الله تعالی غہ معلوم ایدی؛ شونے ظاهر قیلماق اوچون همه فرشته
 لارنے حضرت آدم علیہ السلام غہ سجده قیلماقہ بویوردی فرشته لار توختاسیز اوز لارینی
 سجده کا تاشلادی لار، چونکہ اولار نوردن یار اتیلغان بولوب ایش لاری بویون سوناق
 ایدی شونیک اوچون حکم فی عمل غہ آشیر ماقہ وتوندی لار الله تعالی دن کیلگان قطعی
 حکم کا لام دیمای حکم فی باجاردی لار، جن لاردن بولغان ابلیس؛ اوز کوکلی ده مرکوز بولغان
 بویون ناولیق فی اظهار قیلماق دن کین تورمادی، حضرت پروردگار نیک علی ده بولغان
 ابلیس نیک کوکلی ده کے مخفی کبرو غرور میدانغہ چیتی، انا خیر منه خلقتی من نار

وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ فَقَالَ

أَنْبِئُونِي بِأَسْمَاءِ هَؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (۳۱)

حضرت آدم علیہ السلام غمہ ہمہ آت لاری اور گاتیب فرشتہ لارگا پیش قلب بوغری سوز بولسا گزلا بوزسہ لار نیک آت لاری ای تب بیریک لار چی دیدی .

بروزید خلیفہ یاز اتمام دن مقصد ، مخلوقات فی اوزوم گ عبادت قیلدورماق کینه ایماس ، بلکہ اونیک بیرلہ قوشوب اوزوم نیک قہار لیگیم ، قدرت ، علم و باشقہ صفت لاریم لے شولار واسطہ لاری بیرلہ ظاهر قیلماق چمی دور من ، شونیک اوچون بریوزی دہ شونداغ بیر قوم نیک موجود بولمق لاری لازم دور کہ اولار نیک عبادت لاری ، یاشاماق لاری ، دنیا دہ تورمک لاری علم بیرلہ بولور ، مینیک آیات ینات لاریم گا تدبر و تفکر بیرلہ مظهر بولور لار ، بوتون کائنات دہ امانت قویرلن علوم لار ، برق ، رعد ، بولوت هوا ، اثیر ، کیمیادہ کی قوت کاندہ لار ، اولاردن فائده لانماق بوخلیفہ - انسان لار واسطہ لاری ایلہ میدانقہ کیلور ، آخرت دہ کے مؤمن بنده لار اوچون حاضر لاب قویولغان نرسہ لار نیک حقیقت ایکان لیک لاری قیامت کونی نیک حق یعنی فی بولار ثابت قیلور لار حضرت پروردگار نیک کلامینی ، بوزسہ لار نیک حق ایکان لیک لاری بیرلہ بولور لار ، بولار نیک سبب لاری بیرلہ پروردگار نیک علم و آرادہ سی دہ کی نرسہ لار ظهور غہ کیلور لار ، سیز لار بولسا گزلا لار ؛ فقط بو بون سونمک ، عبادت قیلماق اوچون کینه یار اتیلقاق دور سیز لار ، اولار دہ بولادورغان مادہ لار سیز لار دہ بوق دور اگر قبول قیلماسا گزلا لار ؛ منہ بوزسہ لار نیک آت لاری ای تب بیریک لار چی دیدی .

اول وقت فرشتہ لار ؛ اوزلاری نیک عجز و تصور لاری اعتراف قلب اوزلاری نیک حالت لاری دواما بیر کینه ایکان لیگی گا اقرار قیلدی لار .

قَالُوا سُبْحٰنَكَ لَا عِلْمَ لَنَا بِالْآلَاءِ مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ (۳۲)

فرشتہ لار ؛ پاک سن ای خدا ! بیز دہ اوزوک بیز کا اور گاتکان علم دن باشقہ علم بوق دور ، البته سین ییلگوچی حکمت صاحبی دور سن .

قَالَ يٰۤاٰدَمُ اَنْۢبِئْهُمْ بِاسْمٰئِهِمْ فَلَمَّا اَنْۢبَاَهُمْ بِاسْمٰئِهِمْ قَالَ اَلَمْ اَقُلْ لَكُمْ اَنۢى
 اَعْلَمُ غَيْبَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَاَعْلَمُ مَا تَدُوْنَ وَمَا كُنْتُمْ تَكْتُمُوْنَ (۳۳)

حضرت آدم السلام غه خطاب قلیب حضرت پروردگار بویوردی که آی آدم! بولارغه
 بوزسه لارنیک آت لارینی اییب برگیل حضرت آدم قاچانکه اولارغه اول نرسه
 لارنیک آت لارینی اییب یردی لار، الله تعالی فرشته لارگا خطاب قلیب مین
 سیزلارگا آسمان لار و برده گے غایب نرسه لارنے، سیزلارنیک کوکل لاریگرده بیرکتکان،
 آچیب ظاهر قلیب یورگان نرسه لاریگری ییلادورمن دیب ایتاب اییم می؟ دیدی.

وَاذۡقُنَا لِلۡمَلٰٓئِكَةِ ۤاِسۡجِدًا ۤاِلَّاۤ اِبۡلِیۡسَ ۤاَبٰی وَاَسۡتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْکٰفِرِیۡنَ (۳۴)

اولکون فی اوبلاک لارکه: فرشته لارنے آدم غه سجده قیلماقغه بویوردوک، فرشته
 لارنیک همه لاری اوزلارینی سجده گاتاشلادی لار، ولیکن ایلیس سجده قیلماق دن باش
 تارتی اول اصلیده کافر لاردن ایدی:

یوقاری ده گئی (۳۳) آیت ده اشاره یوزه سیدن معلوم بولغانیغه کوره فرشته لار آرا لاریغه
 الله تعالی نیک حکمی کا سرکش لیک قیلادورغان بعضی شخص باراییدی، اوزینی فرشته لارغه
 قوشوب آغان ایدی اولار دیک عبادت قیلور ایدی، حقیقت ده فرشته لار دن بولمای جن
 لاردن ایدی بول اوزی الله تعالی غه معلوم ایدی؛ شونے ظاهر قیلماق اوچون همه فرشته
 لارنے حضرت آدم علیه السلام غه سجده قیلماقغه بویوردی فرشته لار توختاسیز اوز لارینی
 سجده گاتاشلادی لار، چونکه اولار نوردن یار اییلغان بولوب ایش لاری بویون سونماق
 ایدی شونیک اوچون حکم فی عمل غه آشیرماقغه وتوندی لار الله تعالی دن کیلگان قطعی
 حکم کا لام دیمای حکم فی باجاردی لار، جن لاردن بولغان ایلیس؛ اوز کوکلی ده مرکز بولغان
 بویون تاوولوق فی اظهار قیلماق دن کین تورمادی، حضرت پروردگار نیک علی ده بولغان
 ایلیس نیک کوکلی ده گے مخفی کبرو غرور میدانغه چیقی. انا خیر منه خلقتی من نار

وخلقته من طين (۷-۱۲) مین؛ او ندن یاخشیه دوزمن، مینی اوندن، اونی لای دن یار اتیک
دیب سالدی، چنانچه آیت کریمه ده بو یورو له دور که:

كَانَ مِنَ الْجِنِّ فَفَسَقَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِ أَفَتَتَّخِذُونَهُ وَذُرِّيَّتَهُ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ وَهْمٍ لَكُمْ عَدُوٌّ (۱۸-۵۰)

ابلیس جن لاردن ایدی، شول سب دن اول پروردگاری نیک بو یورو غو دن
باش نارتی، مینی قویوب؛ ابلیس واولاد لارینی دوست تونور - سیز لاری؟ حالوکه
اولار سیز لارگا دشمن دور لار دیب بو یور دی.

بو آیت ده ابلیس نیک اوچ جهی بار دور؛ انجی ابلیس جن لاردن دور، ۲ نجی ابلیس ده
تناسل یاردور فرشته لارده تناسل یوق دور ۳ نجی ابلیس نیک طبیعتی ده بو یون تاولیق
یاردور، فرشته لارده؛ بو یون تاولیق یوق دور، شو نیک او چون دور که تفسیر علما لاری، الا ابلیس
ده گئی الانی منقطع دیب دور لار، چونکه فرشته لارن لایعصون الله ما امرهم و یفعلون ما یؤمرون
(۶-۶۶) الله تعالی غه؛ بو یورگان نرسه لاریده بو یون تاولیق قلم ایدور لار،
بو یورولگان نرسه لارینی بیر گایتکوزور لار. دیب عمومی طریقه ده تزکیه
قیلغان دور؛ شونداغ بولا توروب نسه ده فرشته لاردن بو یون تاولیق صادر بولدی دیمک؛
قطعی بولغان آیت غه خلاف قیلماق بولادور، فرشته لار نیک حضرت آدم علیه السلام غه سجده
قیلماق لاری؛ مسلمان لار نیک کعبه کا قاراب نماز اوقاق، سجده قیلماق لاری دیک
حکم غه عمل قیلماق گینه دور.

وَقُلْنَا يَا آدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكَلَامَهَا رَغَدًا حَيْثُ

شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ (۳۵)

بیز حضرت آدم غه ای آدم؛ سین، خاتونوک بوجنت ده توروک لار، کیک لیک
ایله خواه لاغاف نرسه لاریگز دن نیک لار، شول درخت غه یاقین بارماک لار که ظالم
لاردن بولوب قالور سیز لار دیدیک.

بو: حضرت آدم علیہ السلام سکونت قیماقہ بو بورولگان نوچوک جنت ایدی۔
 بوتوغری ده ابگی سوز باردور انچی سوز سلف؛ مقدمین، صحابه و تابعین نیک همه لاری نیک
 سوز لاری بولوب قویده گے چه ده دور، قیامت کوئی ده مطیع و فرمان دار بنده لار کیرا
 دورگان دارالثواب بولغان جنت دور، ولیکن حضرت پروردگار درگاهی دن قوولغان شیطان
 و سوسه اوچون نوچوک کیردی بوتوغریده هرخیل سوز لار ایتیب دورلار، ولیکن
 نوچوک کیردی نیک جوایی الله تعالی غه حواله قیلیب قویا قالور میز بوندن باشقه یاخشه
 سوز بوق دور، ۲ نچی سوز متاخرین علما لاری دن بعضے لاری نیک سوزلاری دور،
 بوده بودنباده گی بوستان لاردن بیر بوستان دور، بوکیر گی سوزکا کوره شیطان نوچوک
 کیردی دیکان سوزکا بول قالمادور، لیکن صحیح حدیث کا خلاف دیک کورونه دور:
 ارل ده حضرت آدم برله حضرت موسی علیہ السلام نیک اورته لاریده عالم ارواح ده گی مناظره
 لاری دور چنانچه حضرت موسی علیہ السلام؛ حضرت آدم علیہ السلام غه خطاب قیلیب سیز،
 بز نیک آ۱۰۰۰ میز سیز، الله اوزی سیزنے (قولی برله) یازاتقان، اوزی سیزکا جان کیرکوز
 گان، بزنے اوز گناهنگز برله جنت دن چیقار دیکز دیدی، حضرت آدم جواب بیریب ایتی لارکه
 ای موسی؛ تورات نے الله تعالی سینگا نازل قیلدی اونده (۲۰-۱۲۱) وعصی ادم ربه فقوی -
 آدم؛ پروردگار بیگا بو یون تاو لبق قیلیب یولدن تایدی آیتی یاری؟ حضرت موسی علیہ السلام
 باردیدی لار، حضرت آدم شول آیت لوح المحفوظ ده باردور اونداغ بولسه الله تعالی مینی
 یاراتماس دن ایلکاری یازیب قویغان نرسه سیده مینی ملامت قیلادورسن می دیدی لار، حضرت
 رسول الله صلی الله علیه وسلم بووردی لارکه: حضرت آدم حضرت موسی علیهما السلام غه
 غالب کیلدی لار.

منه بول حدیث ده، بویرده گے جنت دن دارالثواب بولغان جنت دور اماشیطان
 نوچوک کیردی بوتوغریده علم الله تعالی غه حواله دور.

حضرت آدم علیہ السلام بیمک دن منع قیلینغان درخت قایسه درخت ایدی علما لار
 آلتی خیل سوز ایتیب دورلار، شونداغ بولسه ده بولاردن بیرینی تعین قیماق فی مفسرلار
 لازم کورماب دورلار، علینے الله تعالی نیک اوزی گا حواله قیلیب دورلار، چنانچه ابن
 جریر، ابن کثیر لارده شونے اختیار قیلیب دورلار.

فَازِلْهُمَا الشَّيْطَانَ عَنْهَا فَأَخْرَجْنَاهَا مِمَّا كَانَتْ فِيهِ وَقَلْنَا اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ
عَدُوٌّ وَابْغَضُوا فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ (۳۶)

شیطان؛ (ایرو خانوں) ایکاولارینی درخت نیک سیسی دن تابوردی بیرلکان
نعمت لاری دن چیقاردی اولارغه؛ بیر بیر لاریگز گا دوشمن بولغان حالده توشوگ
لار، بویرده بیرقانجه کون تورمک دور دیدیک۔
فازلھما ایکاولارینی جنت دن جیلدوروب یوباردی، بوزده عنھاده کی ضمیر جنت کا بارادور،
ینہ برقرات فازلھما الشیطان دور عنھا۔ نیک معنی سے سبب معنی سے دہ دور؛ بوکین کی قرأت؛
امام عاصم نیک قرآنی دور، ہر ایک قرأت دہ متواتر دور لار ترجمہ نے امام عاصم نیک
قرآنی بولغان کین کی قرأت کا موافق قیلدیق۔

حضرت آدم علیہ السلام نے توپراق دن یاراتیب اونی؛ خاتونی بیرلہ جنت دہ سکونت
قیلماقده بویردی، بیر معین درخت نیک میوہ سے دن ییمک ایماس، اول درخت غہ یاقین
بارما سلیقہ بویردی، ینہ ابلیس نے اولارغه مسلط قیلدی، شول منع قیلنغان درخت
نیک میوہ سے دن یدور مک کا بول قویدی؛ بول اوزی؛ اللہ تعالیٰ نیک علیدہ کی رسہ
لارنیک وجود غہ کیلیشی، اول درخت نیک میوہ سے دن ییب؛ گنا گار بولوب جنت دن
جقیب بیر یوزی گا توشوب، پشانہ لاری نیک تیرلاری بیرلہ کون کیچیرمک کا بویردی؛
انسان لار توپراق دن یاراتیلغان بولوب، بولارغه پشانہ تیری بیرلہ کون کیچیرمک
بیر یوزیدہ باشاماق لاری قولای راق ایدی۔

انسان اوزی بیر یوزی دہ باشاماق اوچون یاراتیلغان بولوب پشانہ غہ یازیلغان
چہ بولور دیکان قدر غہ اعتقاد قیلاق نیک حقیقت ایکان لیگے ثابت بولدی، ایسی
اوتکان حضرت آدم علیہ السلام نیک غالب کیلمک لازمی دہ بوسرلاری بیر آزیشہ دور۔

فَلَقَىٰ آدَمُ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ (۳۷)

حضرت آدم علیہ السلام؛ پروردگاری دن بیر قانچہ کلمہ لارنی تعلیم آلدی، شول کلمہ

لار سبب لاری دن حضرت آدم علیہ السلام نیک توبہ لارینی قبول قیلدی، البتہ اللہ تعالیٰ توبہ فی قبول قیاموچی مہربان دور .

حضرت آدم علیہ السلام نیک حضرت پروردگار دن تعلیم آغان کلبہ لاری؛ (۷-۲۳) ده تصریح قیلنغان دور، حضرت آدم علیہ السلام دن صادر بولغان خطا بویون تاویق دن بولمای اونوتماق بوزہ سے دن اییدی (۲۰-۱۱۵) .

قلنا اهبطوا منها جميعا فاما ياتينكم مني هدى فمن تبع هداي فلا خوف عليهم ولا هم يحزنون (۳۸)

جنت دن همه لاریکزر توشوکت لار، مینک تامانیم دن هدایت کیلسه، هرکیم اول هدایت گا ایرگاشه اولارغه قورقماق بوق دور، اولار خغه ده بولماغای لار .

اهبطوا ده گئے خطاب؛ حضرت آدم علیہ السلام، خاؤون لاری حضرت حوا، ابليس کا بولسه ده اما ياتينكم ده گئے خطاب حضرت آدم علیہ السلام نیک اولاد لاری غه دور؛ اولارغه پیغمبر لار کوندورولورلار، کتاب لار نازل قیلنور بیر بوزیده باشاغای لار، بویورولگان احکام الہی نے بجا قیماق بیرله باشاسه لار، اولارغه راضی لیق بولوب، خلاف کیلسه لار قہ الہی بولوز (۲۰-۱۲۳)

وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ (۳۹)

کافر بولوب آیت لاریمیزی بالغان غه چیقارغان لار؛ اولار دوزخی لار بولوب اولار دوزخ ده بیردیک قالغوچی لار دورلار .

اللہ تعالیٰ بو (۳۸-۳۹) آیت لار بیرله بندہ لاری گا توغری ویا مان یول لاری کورساتیب اوزه لاری گا حجت لارقایم قیلدی یاغوز گینه ایمان کیلتور. دوم بیرله ایش بوتما گای، عمل بولماسه قیلغان دعوا لاری هواده کیتکای، اللہ تعالیٰ اونوتماغای، همه یاخشه یا مان صادر بولغان عمل لاری یازیب قویولغان بولور، حضرت پروردگار نیک اوز کلای قرآن کریم ده گئے عادت؛ یاخشه سوز لاری بیان کیلسه، ارقه سیدن یا مان لیق لاری ده بیان قیلادور؛ یا مان عمل لاری بیان کیلسه، ارقه سیدن یاخشه عمل قیلغان لاریک آدور غان حصہ لارینی ده بیان قیلادور (۲۰-۱۲۴) (۲-۱۲۵) (۲۰-۱۲۶) (۲۰-۱۲۷)

یَسْنِیْ اِسْرَائِیْلَ اذْ کَرُوْا نِعْمَتِیَ الَّتِیْ اَنْعَمْتُ عَلَیْکُمْ وَاَوْفُوا بِعَهْدِیْ اَوْفِیْ بَعْدِکُمْ وَاِیَّیْ فَاَرْهَبُوْنَ (۴۰)

ای اسرائیل اولاد لاری؛ سیز لارگا بیرگان نعمت لاریم فی ایسلاک لار، میتیک عهدیم غه وفا قیلیک لارمین ده سیز لار نیک عهد لاری بگز غه وفا قیلای، میندن گنه قورقوک لار.

بنی اسرائیل غه نسبت قیلنغان نعمت لار؛ فرعون و اونک عذاب دن نجات بیرمک، اولار غه من وسلوی نازل قیلماق و باشقه نرسه لار دور، اولار نیک ذمه لاریده کی قیماغی لازم بولغان عهد، حضرت محمد صلی الله علیه وسلم مبعوث بولغان لاری ده ایمان کیتورمک فرمان بردار بولماق، و باشقه نازل بولغان و بیورولگان احکام لارنی فرق سیزجا قیلماق دیک نرسه لار دور لار.

اولار غه وفا قیلماق اوچورن الله تعالی اوز اوزه سیکان آغان عهد؛ اولار نیک گناه لاری سییه دن عارض بولغان فرقه چیلیک، قول چیلیق اورنیغه دنیا و آخرت ده سعادت لیک قیلماق دور.

اولار؛ اوز کتاب لاری ده کی حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم نیک حق لاریده کی بشارت لارنی که اوز اولاد لارینی تاندورگان درجه گاییکوزگان ایدی؛ یلیب کوروب توروب باشیدی لار، ایمان کیتورمک بویاق ده قالب دوشمن لیک ده کم لیک قیلادی لار.

وَأْمَنُوا بِمَا أَنْزَلْنَا مُصَدِّقًا لِمَا مَعَكُمْ وَلَا تَكُونُوا أُولَٰ كَافِرٍ بِهِ

وَلَا تَشْرِكُوا بِإِبْنِیْ نَمْنًا قَلِیْلًا وَاِیَّیْ فَاَتَقَوُّوْا (۴۱)

سیزلارده کی کتاب فی تصدیق قیلنوجی مین نازل قیلغان کتاب کا ایمان کیتوروک لار، ایک اول کافر بولغان لار دن بولوب اولتورماک لار، میندن گنه قورقوک لار.

ابن کشیر ایتسه دورکه میتیک نازل قیلغان کتابیم که اوننی او قوماق یازماق فی ییلمگان، عربی پیغمبر، بشیر - ایمان کیتورگان لار غه خوش خبر برگوچی، نذیر - ایمان کیتور ماگان لارنی الله تعالی عذاب دن قورقوتقوچی حضرت محمد صلی الله علیه وسلم غه نازل بولغان قرآن کریم کا ایمان کیتوروک لار، چونکه حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فی اوز کتاب لاری بگزده

تائیدور سبز لار، دنیا مالی بولغان آزگینہ کیتب قلا دورغان خلق اورتہ لاریدہ گئے کاتہ لبک
بیرلہ خلق اوزہ سی دە کون کورمک دیک نرسہ لار نیک بدلیدہ اوز قول لاریگزده گی کتاب
لاریگز نے تاشلاب خلق فی بولدن تایدوروب یوبارماک لار، یلیب توروب اول کافر بولغان
لاردن بولوب الله تعالی نیک غضبی غہ دوچار بولوب اولتورماک لار، (۲-۸۹)
آیت دە شول بیان مفصل راق دور

وَالَّذِينَ سَوَّوْا الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَتَكْتُمُوا الْحَقَّ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ (۴۲)

حق فی بیر کتہاک برابریدہ یلیب توروب حق فی باطل غہ آراشتورماک لار.

بو آیت دە ابکی نرسہ دن منع قیلادور، بو نیک ضمیمہ ابکی نرسہ کا بوپورا دور، منع قیلیغان
نرسہ لار حق نے باطل غہ آراشتورماق، حق نے، باشورماق دور لار، بوپورولگان نرسہ لار،
حق فی اظهار قیلماق، اونی تصریح قیلماق دور لار، بونرسہ لار نیک خلافیسی قیلماق
نیک نتیجہ سی جودہ بامان بولوب ضرری؛ کین کیلادورگان لارگادہ شامل بولادور،
کین گی لار نیک گناہ لاری گا دە شریک بولماق بار دور.

وَأَقِمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَارْكَعُوا مَعَ الرَّاكِعِينَ (۴۳)

نماز فی اوتاک لار، زکات فی ادقیلیک لار، رکوع قیلغوجی لار بیرلہ رکوع قیلیک لار.
بو بردہ اوچ نرسہ گا بوپورا دور، اول دە نماز فی اوقوماق، زکات فی بیرمک، رکوع
قیلغوجی لار بیرلہ رکوع قیلماق دور، چونکہ نماز انسان فی همه بامان ایش لاردن منع
قیلادور، انسان نیک کوکلی نے همه رذایل لاردن تازالایدور. زکات بیرمک بولسہ؛ اول
مسلمان لار نیک اجتماعی ایش لاری دە انتظام پیدا قیلادور، کبغل لار برلہ بای لار اورتہ
لاری دە الفت حاصل قیلادور، همه فی بیرلیک کا چاقیرا دور، اورتہ لاریدہ قارداش لار دیک
کون کیچیرمک نصیب بولادور، مسلمان لار نیک عبادت لاری دە، نماز لاری دە، جماعت
ایش لاریدہ بیرگا لاشیب ادقیداق، بیر لاری بیرلہ الفت لاشمک لاری کا باعث دور.

وارکعوا مع الرکعین آیتی دن نماز دە گئے جماعت مراد دور دیگان لار دە باردور لار،
چنانچہ شول آیت فی جماعت بیرلہ نماز اوقوماق نیک فرض بولماغی غہ دلیل توتوب دور لار،

بولار امام احمد بن محمد بن حنبل و موافق لاری دور لار، بولاردن باشقه مذهب امام لاری جماعت نے سنت مؤکده قرار یریب دور لار.

اتأمرون الناس بالبر وتنسون انفسكم وانتم تسولون الكتب افلا تعقلون (۴۴)

آدم لارنی یاخشی لیفقه بو یوروب اوزلاریگزی اونیور سیزلاری؟ حالبوکه سیزلار کتاب او قوبدور سیزلار، ایس لاریگزی بوقمی؟

عقل لیک کیشے لار؛ خیرنی ایک اول اوزلاری گا تار تادور لار، سوگره باشقه غه تار تادور لار، سیزلار؛ بونیک عکسی نی قلیب باشقه لارغه خیرنی مناسب کوروب، اولارنی یاخشی ایش لارگا بو یوروب سز لارده اوزلاریگزی بلیب توروب الله تعالی نیک نازل قیلغان کتابی گا ایمان کینورمای حق یرله باطل نی اجراتادورگان علم لیک بولاتوروب اوزلاریگزی الله تعالی نیک عذابنی گا البته دورگان ایش لارگا ارتکاب ایتور سیزلار، بول اوزی؛ عقل لیک کیشے لار نیک ایش لاری ایماس دور.

بوآیت یرله؛ اوزلاری امر بالمعروف، نهی عن المنکر قلیب اوزلاری اونیکن خلافنی قیلغان لارغه تنبیه قیلماق دور، هرکم نے الله تعالی اوزی، تاییب الغای، قیلیش قیدیره بش، بوتوغری ده اوزجای لازمی ده کوب نرسه لار کپور.

وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ (۴۵)

صبر قیلماق، نماز اوقوماق یرله یاردم طلب قیلیک لار، البته بونماز اوقوماق؛ الله تعالی دن قورققوچی لاردن باشقه لارغه آغیر دور.

بوآیت اوزی دن ایلکاریگی ۴۴ نجیمی آیت غه باغلیق بولوب؛ یوقاریده یان بولغان امر معروف، نهی منکر قیلماق برابرده اوزی ایتمکان سوزی گا اوزی نیک خلاف قیلماسینی لازم دور. بوننه چیدامک، نماز اوقوماق یرله اوزلاری گا کومک طلب قیلسون لار، چونکه نمازنی اوز وقتی ده حضور قلب یرله اوقوب عادت قیلسه؛ کوشلی باروشوب کواکلیده الله تعالی نیک قورقوسی جای آغسای، منه بوضورت ده بوخیل کیشنه دن بویون تازلیق وجود غه کیلا یرماگی، شونیک سییے دن اوزی نیک ایتمکانیگا اوزی خلاف قیلماغان. (ابو السعود)

الَّذِينَ يظنون انهم ملقوا ربهم وانهم اليه يرجعون (۴۶)

اول الله تعالیٰ دن قورققوچی لاری؛ شونداغ کبشے لار دورلارکه: اولار پروردگار لاری بیرله ملاقات قیلماق، پروردگاری لاری گا قایتاقه ایشانادورلار.
بوخیل اوزی نیک سوزی گا اوزی خلاف قیلماسلیق، الله تعالیٰ نیک اوزی گا بیرکون قایتار ایکان لیک لاری گا خوب ایشانگان لارگا کینه نصیب بولغای.

بورده یظنون فی ایشانادورلاز دیب ترجمه قیلندی، چونکه ظن لفظی؛ اضداد - ایکی بربریفه خلاف معنی نے افاده قیلادورغان لفظ لاردن بولوب بول برده ایشاناق معنی سے ده دور، بونوغریده سوزکوب بولسه ده آکلماق اوچون شونجه سے ده کفایه دور.

يٰۤاِسْرٰٓئِیْلَ اذْكُرْ اِنَّمٰی اَلّٰی اِنْعَمْتُ عَلَیْکُمْ وَاِنِّیْ فُضِّلْتُکُمْ عَلَی الْعٰلَمِیْنَ (۴۷)

ای اسرائیل اوغلان لاری! سیزلارگا بیرگان نعمت لاریم، همم ده عالم ده گے لاردن افضل قیلیب قویغان لیغیم فی ایسلاک لار.

بوآیت ده؛ اسرائیل - حضرت یعقوب علیه السلام نیک اولاد لاری غه بیریلگان نعمت لار، اولاردن وجودغه کیلگان بویون تاولیک لار، الله تعالیٰ نیک بنده لاری اورته لاری ده جاری قیلیب قویغان قانون لاری، اولارنیک نوچوک عذاب و نعمت لارغه قالغان لیق لارینی یان بویورا دور.

بیزایتہ بیزکه بیز مسلمان لارغه بوتسه لارنے قایتہ قایتہ دن یان قیلاق دن مقصد بیرار تاریخی واقعه فی یان قیلیب اوتتمک گنہ بولمای، تنبیه قیلاق دورکه: الله تعالیٰ نیک بنده لاری اورته لاریده جاری قیلیب قویغان قانونی شول طریقہ ده دورباشقه بیر آیت ده بویوروله دورکه.

وَ اِذْ نَادٰ رَبُّکُمْ لَنْ شُکِرَ لَکُمْ وَاَنْتُمْ لَا تَشکُرُوْنَ (۱۴-۷)

یاد قیلیک لار اول کون فی که پروردگار بیز اعلان قیلدیکه: سیزلار شکر قیلماسکز لار البته نعمتم نے سیز لارگا زیاده قیلمای من اگر شکر قیلماسکز لار البته مینیک عذایم قایتیق دور.

دیمک بو توغریده بیر قوم نیک ینه بیر قوم ذن فرق یوق دور، بھود لارغه
کرن دورولگان عذاب لاردن سیز لار آزاد ایماس سیز لار، اورنه ده بولغان مزیت اطاعت ده
گینه دور، اوز حساب لاریکزی شونگا قاراب کوزوک لاری، سیز لار نیک قیلماق ده بولغان
ایش لاریکزدن الله تعالی خیردار دور.

وَاتَّقُوا يَوْمًا لَا تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا

شَفَاعَةٌ وَلَا يُؤْخَذُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ (۴۸)

کیمسه دن کیمسه اورون اوتمايدورگان، اولاردن فدییه قبول بولمايدورغان
بیر او کومک کا کیلمايدورگان کون دن قورقوک لار.

لازم دور که انسان اول کون گا حاضر لیک کورسون که اول کونی برار کیشی
بیرار کیشی دن اورون اوتالماغای، اوندن فدییه ده قبول بولماغای، اولارغه کومک چسی ده
بولماغای، فقط گینه اوزی نیک کونکی ده گی اخلاصی، اخلاص بیرله قیلغان عمل لاری گینه اورون
اوتکای، هر کیم اوز قیلیشی غه گراودور (۵۲ - ۲۱)، حساب گا توتولگی.

حضرت پیغمبر صلی الله علیه وسلم غه (۲۶ - ۲۱) آیتی نازل بولغان زمان ده اوز قیز لاری
غه خطاب قیلیب ای فاطمه ائین سیندن اورون اوتالماغای من عمل قیل دیدی لار.

دیمک بوتون عمر لاریده فسق و فجور لاریله کون کیچیریب، بیز لار؛ سید لاری بیز
حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم نیک اولاد لاریدن دورمیز دیب بورگان لار، آلدانغان
مغرور لار دور لار، اولارغه لازم دور که کوز لارینی آجیب، اوز عمل لارینی شریعه
تارازوسی غه سالیب تارتیب یورسون لار، نجات غه کفیل بولغان نرسه لاری؛ اخلاص
بیرله قیلغان عمل لاری گینه دور، درجه لاری نیک کوناریلمک لاری ده شول اخلاص
بیرله قیلغان عمل، سعی لاری غه باغلیق دور (۲ - ۱۲۳) آیت ده شول معنی بار دور.

وَإِذْ نَجَّيْنَاكُمْ مِنَ آلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُوءَ الْعَذَابِ يُذَبِّحُونَ أَبْنَاءَكُمْ

وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ وَفِي ذَلِكُمْ بَلَاءٌ مِّنْ رَبِّكُمْ عَظِيمٌ (۴۹)

باد قلیک لار اول کون فی کہ سیزلاری فرعون و جماعه لاری دن قوتقار دیک،
 حالوکه اولار؛ سیزلارگا قاتیق عذاب نے بوکلامک ده بولوب؛ اوغول لاریگزنی اولدوروب
 قیزلاریگز نے تریک قالدورماق ده ایدی لار، بوتوغریده سیزلار اوچون زور، اولوغ
 محنت و امتحان بار ایدی.

حضرت موسیٰ علیہ السلام نیک قوم لاری؛ مصدرده فرعون نیک قول آستی ده قاتیق
 ظلم لار کورمک ده ایدی لارکه اول ظلم نیک حدی یوق ایدی، چنانچه بو آیت (۴۹)
 ده بحمل صورت ده شونگا اشارات قیلادور، اقه تعالیٰ اولاری حضرت موسیٰ علیہ السلام
 نیک قول لاری ده اول عذاب لاردن قوتقاردی، دشمن لاری بولغان فرعون نے شاب
 دیگزنی ده سوغه باتیردی، بوفرعون غرق بولغان دیگز نے بولار ارچون بول قلیب بیردی،
 اوز اختیار لاری بیرله نفس آلماقده ایگا بولدی لار، حتی که فرعون حکم قیلماق ده
 بولغان مملکت لارگا ده ایگا بولدی لار، بولار نیک کوزلاری کوروب تورگان معجزه لارده
 آزماز بولمادی. اونیک بدلیده شکر اورنیغه کفران، عبادت اورنیغه طغیان، اطاعت اورنیغه
 بویون تاولیق، لار اولاردن وجودغه کیلدی، آخرگی ایش لاری؛ اوزکتاب لاری
 اوز علما لاری اوز قول لاری بیرله تحریف قیلدی لار، حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم
 مبعوث بولغان لاری ده تائب توروب ایمان کیلتورمک اورنیغه کافر بولدی لار، اوزه
 لاری غه آغان عهد لاری بوزوب ایک اول کافر بولدی لار.

وَاذْفَرْنَا بِكُمْ الْبَحْرَ فَأَنْجَيْنَاكُمْ وَأَعْرَفْنَا آلَ فِرْعَوْنَ وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ (۵۰)

اول کون فی ایسلاک لارکه؛ سیزلارگا دیگزنی بول قلیب بیردیک، فرعون و جماعه
 لاری بایردیق، حالوکه سیزلار کوروب توروب ایدیگز لار.

سیزلارگا نجات بیرمک اوچون دیگزنی یاریب نیچی بول قلیب بیردیک ده سیزلاری ساحل
 غه چیقاردیق، فرعون و قاراشلیق لاری سیزلارغه کورسایب توروب دیگزغه
 باتیردیق بول بیرده آل فرعون دیب فرعون بیرله قومینی اراده قیلغان دور، فرعون؛ زیاده
 عذاب غه مستحق بولغانی اوچون، قومینی بیان قیلماق بیرله اکتفا قیلندی، یا که آل

فرعون دن اوزی مراد دور، بونده فرعون نیک قومینی بیان قلیب اوزینی شو نیک اوچون ترک قیلندی که فرعون نیک قومی بیرله برابر غرق بولغانی ظاهر ایدی. وانتم نظرون ده کے مفعول ضمیر محذوف دور یا که ذلک دور، یا که دیگر نیک یار بولغانی، یا که غرق بولغان لاری نیک دیگر ساحلیغه چیقار یلیب ناشلانغانی دور (ابر السعد)

وَإِذْ وَعَدْنَا مُوسَىٰ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً أَن يَأْتِيَكُمُ الْمَلَأُ مِنْ بَعْدِهِ وَأَتَىٰ تِلْكَ الْأُمَّةَ قَوْمٌ مِّنْ أَهْلِهَا لَمَّا قِيلَ لِمَ تَأْتِيكُمْ آلُ فِرْعَوْنَ بِغُلَامِكُمُ الَّذِينَ يُرْسِلُونَكُمْ إِلَى الْفِرْعَوْنَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ ۚ (۵۱)

اولکون فی ایسلاک لار که حضرت موسیٰ علیه السلام غه قیرق کیچه لیک میقات فی وعده قیلدیق، سیز لار؛ حضرت موسیٰ علیه السلام (نیک میقات غه کینکانی) دن کین، بوزاک پرست لیک فی اختیار قیلدیگز لار، شول حالده که سیز لار ظالم ایدیگز لار. باشقه بیر آیت (۷-۱۴۱) ده بویوروله دور که: وعده قیلدیق حضرت موسیٰ علیه السلام غه اوتوز کون فی، سوگره اول اوتوز فی اون قوشوب قیرق قیلدیق که اونیک بیرله پروردگاری نیک میقاتی قیرق کون تام بولدی.

حضرت موسیٰ علیه السلام غه میقات اوچون تعیین بولغان کون لار ذوالقعدة آبی، ذوالحجه نیک اونی ایدی، بو واقعه؛ فرعون غرق بولغان کون لاری دن کین ایدی، بو مدت ده حضرت موسیٰ علیه السلام؛ طور تاغیغه باریب اونده قیرق کیچه توناب و قوف قیلماق اوچون اوز قوم لاری دن غایب بولدی لار، حضرت موسیٰ علیه السلام غه تورات نازل بولدی، حضرت هارون علیه السلام نے اورنی لاریغه اوز قوم لاری غه خلیفه قلیب تاییب کیتمک دن قوروب تورمک اوچون قویوب کیتیب ایدی لار، حضرت موسیٰ علیه السلام نیک بو غایب لیک لاری ده سامری نیک شیطان یعنی بیرله بوزاک پرست لیک کا اورا لاشیب قالدی لار چنانچه باشقه بیر آیت (۲۰-۸۸) ده بویوروله دور که:

فَاخْرَجْنَاهُمْ مِنْ جَدَاةٍ مُّجْرَمَةٍ فَتَقَدَّرَ لَهُمْ سَعِيرٌ ۚ (۲۰-۸۸) فَاخْرَجْنَاهُمْ مِنْ جَدَاةٍ مُّجْرَمَةٍ فَتَقَدَّرَ لَهُمْ سَعِيرٌ ۚ

سامری؛ اولار غه ماراب تورگان پر بوزاک چیقاردی، منه شول؛ سیز لار، موسیٰ نیک خداسی دور که موسیٰ اونوتوب قویغان دور دیب سامری شول سوزلاری بیرله بولار فی ایشاتوردی بونیک واقعه سے؛ (۷-۱۴۸) (۱۴۹-۱۵۰-۱۵۱-۱۵۲) (۲۰-۸۳-۸۴-۸۵-۸۶-۸۷-۸۸)

۸۹-۹۰)۔ (۹۱-۹۲-۹۳-۹۴-۹۵-۹۶-۹۷-۹۸) شول آیت لارده کیلور ان شاہ اللہ تعالیٰ -

ثُمَّ عَفَوْنَا عَنْكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ (۵۲)

سوگرہ شکر قیلیک لار دیب سیزلار دن عفو قیلیب کیجیب یو بار دیب ۔
 یونعت لارگا شکر قیلباق ، توحید دہ تمام قایم بولماق ، عبادت فی اوزی گا مخصوص
 قیلباق دہ دوام ایتمک دور ، بو توحید ؛ عقیدہ دہ بولوب عبادت دہ بولماسہ ، یا کہ توحید
 عبادت دہ بولوب عقیدہ دہ بولماسہ ہمہ سے برابر جائز ایماس شرک دور ، عبادت یا کہ عقیدہ
 غہ شرک قوشولوب قالغان بولوب بو شرک انسان نے دین دن چیقاریب ؛ دوزخ دہ بیردیک
 قالماقہ موجب دور ۔

وَإِذْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَالْفُرْقَانَ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ (۵۳)

سیزلارگا ؛ توغری بولغہ نوشمک لارینگز اوچون کتاب ، فرقان فی بیرکاتلیگیمیز نے ایسلاک لار ۔
 بو آیت دہ کی کتاب دن مراد تورات ایکان لیگیدہ مفسرلار انفاق قیلیب دورلار ، ولیکن
 فرقان توغریسیدہ اختلاف قیلیب لغت علماء لاری دن قطرب بیرلہ فرا قرآن کریم دور
 دیب دور لار ، دیمک معنی سے تورات نے حضرت موسیٰ علیہ السلام غہ ، فرقان فی حضرت محمد
 صلی اللہ علیہ وسلم غہ بیردیک دیکان بولادور باشقہ بر آیت دہ قیلیب دور کہ ۔

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى وَهَارُونَ الْفُرْقَانَ وَضِيَاءً وَذِكْرًا لِّلْمُتَّقِينَ (۲۱-۴۸)

حضرت موسیٰ علیہ السلام غہ حق فی باطل دن اجرائتکوچی باروغ لیق ، خدا دن
 تورققان لار غہ نصیحت ، وعظ دن عبارت بولغان تورات فی بیردیک ۔

منہ بو آیت دہ کتاب برلہ فرقان فی حضرت موسیٰ ، ہارون علیہما السلام غہ بیرگان
 ایکان لیک لاری ظاہر دور ، دیمک یوقاریدہ باا بولغان قطرب بیرلہ فرا نیک سوزلاری ؛
 اولقدر جاییدہ ایماس دور ، چنانچہ زجاج اییب دور کہ الکتاب ، الفرقان ایکی سے دہ
 بیردور ، تاکید اوچون ایکی آت برلہ بیان بولغان بولادور ۔ اللہ تعالیٰ اوزی اورگاتکان ، حق نے
 باطل دن اجرائتکوچی کتاب فی بیرگان بولادور ، بول اوزی ؛ ہمہ سوزلار نیک یاخشیے راغن دور ۔

بول پرده کے عفو دین کین تہندون - ہدایت ناپماق لارینگز اوچون دبکان لفضینے
 کیلنور مک دن مراد؛ شکرده دوام ایتمک، الله تعالی نیک کوندورگان شریعتی ده برقرار بولماق
 لارینی تاکید اییب احکام، شرائع بیرله بول ناپماقده حاضر لانسون لار، بت پرست لیک
 کاتوشوب قالماسون لار، اوزلاری گا نازل بولغان کتاب نیک معنی سینے اگلامک بیرله
 ہدایت ناپماقده کامل. استعداد حاصل قلسون لار، حضرت رسول الله صلی الله علیہ وسلم
 نیک کیلتورگان شریعت لاری نیک نور، توغری بول ایکان لیگینی یلسون لار، شو نیک بیرله
 اوزلاری نیک تفرقه و اختلاف لاری دن قایتسون لار دیمک دور، چنانچہ اولاردن کوزلاری
 آچیق بولغان بصیرت لیک ذات لار ایمان کیلتوردی لار چنانچہ (۴۶-۱۰) آینی ده شول سوزگا
 اشارت باردور، عقل سیز تکبر لار انکار قلیب بوز اوگوروب کافر بولدی لار.

بیزایتہ مزکہ: بیزلارگا؛ اسلام دینی نیک الله تعالی بو بارغان دینی ایکان لیگیدہ ہیج
 شہہ یوق دور، ایلگاری زمان لارده حقیقت فی یاشور غان لار؛ یہود و نصارا لار بولغان بولسه
 لار؛ بیز نیک زمانہ میزده اوز بیلم سیز لیک لاری سایہ سے ده حق و حقیقت غہ توسوق
 بولغان لار؛ مسلمان لار نیک اوزلاری دور لار، اوزلارینی اسلام بولیدہ آلب یورمادی
 لار، دنیاہ ہر برکیشے تحقیر قیلادوزغان حالت گا توشنی لار، اوزو بوزدن ہضے بیلم سیز
 لار نیک دہری لیک طرفیغہ بورولوب کیمک لاریغہ سبب بولدی لار؛ حتی کہ اوز لاری نیک
 ناقابل لیک لاری غہ اوز تیل لاری بیرله اقرار قلیب اولتوروب دور لار.

دنیادہ انسان نیک دین سیز یاشاماغی ممکن ایماس دور، حقیقت ده انسان لار نے
 ترقیات آسمانیغہ کوتارا دورگان نرسہ، دین بولوب اودہ اسلام دینی دور. بول زمان ده بول
 اوزی اگلا شیلیب قلعان دور، ولکین بزلار اوزو بیزی اسلام پابان لاری دور بیز
 دیمک کا؛ اوبالادورگان بیر حالت ده میز، بیزلارگا سوزلارگا تیل، قارار اغہ بوز یوق دور.
 بیز بیرله اسلام؛ احکام، اخلاق لاری اورتمہ لاری ده مسافہ لاری پیدا بولوب قلعان
 دور، دین سیزلار نیک مقابل لاری ده قول و آباغیمیز باغلیق، تیل و جاغیمیز یوق حیران دور میز.

وَ اِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ بِقَوْمٍ اَنْكُمْ ظَلَمْتُمْ اَنْفُسَكُمْ بِاتِّخَاذِكُمُ الْعِجْلَ قَتَبُوا اِلَى بَارِئِكُمْ
 فَاقْتُلُوا اَنْفُسَكُمْ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ عِنْدَ بَارِئِكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ اِنَّهٗ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ (۵۴)

یاد قلیک لار اولسون فی که حضرت موسی علیه السلام؛ اوز قوم لاری غه ایتی لارکه ای قومیم ا سیزلار؛ بوزاک پرست لیک قلیب اوزجان لاریگزگا جور قلیدیگز لار، اوز خدایگزگا قایتیک لار، اوزلاریگز فی اولدوروک لار، بول اوزی؛ سیزلار اوچون پروردگار یگز نزدیکه یاخشی دور، سیزلارگا (شونیک بیرله) توبه نصیب بولور؛ البته الله تعالی توبه فی قبول قیلدورچی مهربان دور.

حضرت موسی علیه السلام؛ فبرق کون مهات بیرله طور ناغینه میقات اوچون کینکان لاری ده، قوم لاری؛ سامری نیک نایدورماغی بیرله بوزاک پرست لیک فی اختیار اختیار قیلدی لار.

حضرت موسی علیه السلام قایتیب کیلیب اولارغه الله تعالی نیک حکینسه جاری قلیب؛ بوزاک پرست لیک قیلماغان لار؛ بوزاک پرست لیک قیلغان لارن اولدورسون لار، شونیک بیرله اولارنیک توبه لاری قبول بولور دیدی لار. شونیک بیرله اولاردن کوب کیشی لار اولدورولوب کیتی لار.

وَاذْقَلْتُمْ مَوْسَىٰ لَنْ نُّؤْمِنَ لَكَ حَتَّىٰ تَرَىٰ اِلٰهَ جِهْرَةً فَاُخْذَ نَعْمَ الصَّعِقَةَ وَاَنْتُمْ تَنْظُرُونَ (۵۵)

اول کون فی ایسلاک لارکه سیزلار؛ ای موسی الله تعالی فی؛ آچیق دن آچیق کورماگونیمزچه سینگا ایمان کیلتوروب بیرماگامیز دیدیک لار. اوزلاریگز کوروب تورگان حال لاریگز ده سیزلارنی صاعقه آلدی.

بنی اسرائیل نیک عناد لاری، کیسکیسلامک لاری؛ شول درجه گایتی که اوزلاری پیغمبر دیب اعتقاد قیلغان پیغمبر لاری غه بیون ناولیق قلیب الله تعالی فی؛ بیزکا آچیق دن آچیق کورساناساک؛ سینکا ایشانماگی میزدیمک دن تارتینادی لار؛ فرعون وقومی دن اوزلاری نیک نجات تاپماق لاری کورونوب تورگان قدرت قاهره ایدی، شونچه نرسه لارن کوروب توروب ینه ده بیون ناولیق؛ اوزلاری غه روا کورمک لاری؛ جوده هم ایمان ایش بولوب بیون ناولیق نیک قایسه درجه ده آشا ایکان لیگینی کورساتیب توروب دور.

بو بیون ناولیق نیک آخری، حضرت رسول کریم صلی الله علیه وسلم نیک زمانه لاری ده بولدی، اول ده حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم نیک صفت لارینی؛ اوزلاری

نیک کتاب لاریدہ کوروب یلیب اوز اولاد لارینی ناندورغان درجہ دہ تانب توروب
بنہ دہ بیرکتی لار؛ بوصفت لار بوکشے گا توغری کیلایدور دیدی لار، بنہ دہ انصاف غہ
کیلسادی لار، آخردہ شرمندہ بولدی لار،

حضرت موسیٰ علیہ السلام؛ میقات لاری دن قایتیب کیلیدی لار بوزاک پرست لیک
مسئلہ سے دن بوشاغان لاری دن کین؛ قول لاریدہ گے تختہ لارده بازبلغان تورات نے
کورساتیب، بولار همه سے الله تعالیٰ نیک حکم لاری دور، قبول قیلیک لاری دیدی لار اولار؛
سینیک بوسوزوک گا، الله تعالیٰ نے اوز کوزومیز بیرله کوروب، بومینک کتابیم دور قبول قیلیک
لار دیگان سوز لارینی ایشیتما گونومیزچه ایشانا گای میز، سینکا سوزلا گا فی دیک،
بیزلارگا نیمه اوچون سوزلامایدور، دیدی لار، اولارنیک بوقیلیق لاری اوچون الله تعالیٰ
اولارغہ غضب قیلدی، اولاردن ناراضی بولدی، اولارغہ ضاعه یوماریب اولارے
اولنوردی، اولارنی، اولگان لاری دن کین بنہ تیرگوزدی، اولارغہ حضرت موسیٰ
علیہ السلام، بوالله تعالیٰ نیک کتاب دور قبول قیلیک لار دیدی لار، اولاربنہ دہ قبول قیلادی
لار، اول وقت الله تعالیٰ بیرقاجمه فرشته لار نے کوندوروب ایدی، فرشته لار کیلیب طور
تاغینی یوقاریغہ کوناریب قبول قیلماساگز لار، شول تاغ نے اوزہ لاریگزگا تاشلاب یوبارا
میز دیدی لار چنانچه بو واقعه (۷-۱۷۱) (۶۳) (۴-۱۵۴) آیت لارده باردور لار .

اول وقت قورققان لاری دن ناچار قبول قیلدی لار، زور تفسیریمیزده بنہ دہ
مفصل راق دور؛ بوخیل واقعه لار یهود لارده کوب بولوب اونکان دور، (۵-۹۰) آیتی دہ
الله تعالیٰ نیک غضب قیلغانلیغی نیک بیانی باردور، بوخیل حیددن آشا قیلغان حرکت لاری، الله تعالیٰ
نیک غضبی غہ قالماق لاری غہ سبب بولغان دور .

ثم یشکرکم من بعد موتکم لعلکم تشکرون (۵۶)

سین لارنی شکر قیلیک لار دیب اولکان لاریگزدن کین بنہ تیرگوز دیک .

الله تعالیٰ نیک انسان لارنیک تورمیش لاری دہ جاری قیلیب قویغان قانونی شولکبه؛ بوتون
تیریک لیک لاری دہ بیر بیر لاری کا کفیل دور لار، هر فرد نیک سعادت، شقاوتی؛ باشقه افراد
نیک سعادت، شقاوت (خوش بخت، بدبخت لیق) لاری غہ باغلق دور، ملت آراسیده

گناہ - بیون تاولیق یایلیب کیتکان بولسہ ، بوگناہ - بیون تاولیق دن تیبہ دورگان لار بولاسہ اول ملت اوزہ سی کا؛ عذاب کیلک فورقوسی بولوب قالغاسی ، اول وقت ملت کا لازم دورکہ اوز لارینی بو حالت دن تارتیب چیقارماق نیک تدارکینی قلسون لار ، اوز لاریدہ گے ترک بولغان آلہی احکام لار نے جایغہ قومماقہ یوز قلسون لار ، بو حالت دن قوتولماق اوچون بوندن باشقہ یول یوق دور ، عللارغہ لازم دورکہ بورچک لار دہ بورچک جینی سے بولوب وسیر وسیر قلیب بورمای میدانغہ نوشون لار ، ذمہ لاریدہ لازم بولغان تبلیغ نے بجا قلیب امر معروف ، نہی منکرنی اوز اورتہ لاریدہ یورگوزوب ، خلق نے اللہ تعالیٰ نیک عذابنی دن فورقوتسون لار ، اوز وظیفہ لارینی بالفوز لیق ، یا کہ اجتماعی صورت دہ ادا قیلماقہ قایتیب اوندہ دوام ایتک لازم دور ، ایک اول اوز طرف لاری غہ یورت حکام لارینی تارتسہ لار بوایش لاری قولای راق بولور ؛ بول اوزی ملت نیک اورتہ لار دہ گے رابطہ لارینی ترقی قیلدور ماقہ بیدن بریول بولوب باخشے لیقہ کومک ، یامان لیقہ قارشی کوراشمک کا ایلہ دور ، حیات انسانی اوچون دینی ، اخروی سعادت شونده دور ،

وَّظَلَّلْنَا عَلَيْكُمُ الْغَمَامَ وَأَنزَلْنَا عَلَيْكُمُ الْمَنَّاءَ وَالسَّلْوَىٰ كُنُوزًا مِّن طَيْبَاتِ

مَارزَقِنَاكُمْ وَمَا ظَلَمْنَاهَا وَلَٰكِن كَانُوا أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ (۵۷)

مہ دہ سیزلارگا بولوت نے سایہ بان قیلدیق ، من بیرلہ سلوی نے نازل قیلدیق ، سیزلارگا روزی قیلغان نرسہ لاریمز نیک باخشے لاریدن بیک لار دیدیک ، اولار ؛ بزلارگا ظلم قیلماس ایدی لار ولیکن اوزجان لاریغہ گینہ جور قیلور ایدی لار .

بو آیت دہ غمام ، من ، سلوی دیک بنی اسرائیل غہ اللہ تعالیٰ بیرکان نرسہ لار نیک یسانی باردور . بنی اسرائیل اوز لاری نیک دوشمن لاری فرعون وقومی دن قوتولغان لاری دن کین گے ؛ ایک اولگی بیون تاولیق لاری سایہ سے دہ قیرق یل ، عرش بیرلہ فلسطین غہ بارادورغان یول دہ گے چول دہ قالدی لار ، شونداغ بولاسہ دہ اللہ تعالیٰ اولارغہ فضل وکرم ایلاب نعمت لار کوندوروب توردی ، چنانچہ اوزہ لاریگا بولوت دن سایہ قلیب قویدی ، بیک اوچون من وسلوی نازل قیلدی ، من بولسہ اول نرسہ قاردیک یانتاقہ اوخشاغان نرسہ

لار اوزہ لاری گا یاغیت قالور ایدی، اونی یغیشنوروب آور ایدی لار، سلوی بولسه او بیدانه
دبک قوش لار بولوب، اولار نیک اوتاولاری- چادر لاری نیک نیوزاک لاری ده اویمه لاب
قالور ایدی لار، اوزہ لاریده گے کیب بورگان کیم لاری کیر بولوب قالسه اوتقه سالور ایدی لار،
کیم لاری اوت ده کویمای کیرلاری کویوب کینار ایدی، اوزی تازه بولوب قالور ایدی،
منواجمک ارچون تاش دن سوچقاریب بیرور ایدی، بوخیل فضل و کرم لار بولوب تورسه
ده، اولار اوز بویون تاولیق لاری ده دوام ایتی لار.

وَإِذْ قُلْنَا ادْخُلُوا هَذِهِ الْقَرْيَةَ فَاكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ رَغَدًا وَاَدْخُلُوا الْبَابَ

مَحْسُورًا وَقُولُوا حِطَّةٌ نَغْفِرْ لَكُمْ وَتَزِيدُ الْمُحْسِنِينَ (۵۸)

ارلکون نے ایساک لارکے ایتیک سیزلارکا؛ بوشهر- بیت للقدس گا کیریک لار،
اوندن خواه لاغای نیکز نے کیک چی لیک ایله سوراق سیزیسک لار، شهرده وازہ سے دن
باش ایتکا توروب، گناہیمز نے کچکیل دبب کیریک لار، بیزلار نیک گناہ لار نیکز نے
کچایلک، الله تعالی عبادتبی خلوص بیرله قیلغان لارغه فضل و کرمیمز نے زیاده قیلوریمز.

الله تعالی نیک هر بیر بویورکان نرسه لاری؛ اولار نیک اوز فائده لاری اوچون ایدی،
بویورکان نرسه لاریمز گا خلاف قلیب بویون تاولیق لاری ده دوام ایتکان لیک لاری
اوچون بویون تاولیق نیک جزا سے نے تاماق لاری؛ مقرر ایدی، بونیک نتیجه سے ده
اوز باش لاری غه عذاب الهی نے اوز لاری کینتوروب آلدی لار، بول اوزی اوزجان
لاری غه اوزلاری نیک جور قیلغان لاری دور.

فَسِدِّلِ الَّذِينَ ظَلَمُوا قَوْلًا غَيْرَ الَّذِي قِيلَ لَهُمْ فَأَنْزَلْنَا عَلَى الَّذِينَ

ظَلَمُوا رِجْزًا مِنَ السَّمَاءِ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ (۵۹)

اوزجان لاری گا جور قیلغان لار؛ اوزلاری گا ایتلیک کا بویورولگان سوز لاری
آیشتوردی لار، جو ظالم لار غه؛ طاعت دن باش تارتقان لیق لاری اوچون اوز ناما نیمزدن
عذاب ایندور دیک.

حطہ دیمک گناہ لاری نیک کچکیل دیمک ایدی، اونیک اور نیغہ حطہ۔ بوعدای دیب
 کیردی لار، بجنده قلیب۔ اینکایب کیرمک اورنی غہ کوت کا چہ سیکا سیپالانیب کیردی لار،
 اولارنیک بوگناہ لاری نیک جزاسے گا رجز۔ طاعون۔ ارلات نے بواردی، رجز دیب ویاہ
 نے اینلہ دور، چونکہ اولارنیک بو قلیب لاری؛ عناد بوزہ سے دن ایدی، طاعون، عذاب
 غضب دیب رجز نے اوچ خیل تفسیر قیلغان بولسہ لارده بو اوچ نیک باریب توختا بدورغان پیری
 پردور؛ پیر لاری غہ خلاف ایماس دورلار، عذاب؛ غضب دن بولوب ویاہ شکلی ده وجود
 غہ کلگان دور، چنانچہ سعد بن مالک، اسامہ بن زید، خزیمہ بن ثابت اینیب دورلارک، اول
 پیر عذاب ایدی کہ سیزلاردن ایلگارگی بر قوم غہ کیلیب ایدی، اولار شونیک پیرلہ
 عذاب قیلندی لار دیب دورلار، مرفوعادہ روایب بولوب دور،

الله تعالیٰ؛ تہ ده حضرت موسیٰ علیہ السلام نیک قوم لاری غہ کوب مجزہ لار
 کورساتی؛ بو مجزہ لارنیک الله تعالیٰ نیک تامانیدن کلگان ایکان لیک لاری ده هیچ
 شہہ قیلادورغان پیرلاری قلاب ایدی، بو قدر فضل مرحمت لاردن کین ده بوہون تاولیق
 دن باشقہ رسمہ وجود غہ کیلہادی.

وَإِذْ أَنْتَقَطْنَا لَنْقُوبُ قَقَلْنَا ضَرْبَ بَعْضِكَ الْحَجَرِ فَأَنْفَجَرْتَ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا
 قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ مَشْرِبَهُمْ كَلُوا وَاشْرَبُوا مِنْ رِزْقِ اللَّهِ وَلَا تَتَّبِعُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ (٦٠)

اول کون فی ایسلاک لارکہ حضرت موسیٰ علیہ السلام اوز قوم لاری غہ سوطلب
 قیلدی لار، بیز بوتاش فی عصاک پیرلہ اورغیل دیدیک اول وقت اون ایکی بولاغ
 سوقایاب چیققان توردی، هر جاعه؛ اوزی نیک سواچا دورگان پیرلارینی یلور ایدی لار،
 الله تعالیٰ نیک روزی سے دن بیٹک لار، ایچیک لار، پیربوزی ده فساد قیلماک لار دیدیک.

بنی اسرائیل غہ؛ الله تعالیٰ کوب انعام و احسان لار قیلدی کہ بولارنیک هر قایسه
 سے اوز باشی گا پیر مجزہ ایدی، بولاردن پیری؛ شول تاش دن سوچقاریب پیرمک ایدی کہ
 نون ایکی اوروغ نیک سواچا دورگان پیرلاری باشقہ باشقہ ایدی اول تاش نیک اصل حقیقی
 نیمہ ایدی علما لار اختلاف قیلغان بولسہ لارده اول پیرتاش دن اون ایکی بولاغ نیک

آیت دہ کے دیکھ قایناہ چیماغی دہ اتفاق قلیب دور لار ، چنانچہ حضرت ابن عباس ، تورت بوزلیک
بیرتاش ایدی دیب دور لار ، الله تعالیٰ نیک قدرق دہ همه نرسہ آسان دور ، اونداغ بونداغ
دیمک نیک معنی سے بوق دور .

وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَى لَنْ نُصْرِعَ عَلَىٰ طَعَامٍ وَاحِدٍ فَادْعُ لِنَابِكَ بِخُرْجٍ لَنَا مِمَّا
تَنْبَتِ الْأَرْضُ مِنْ بَقْلِهَا وَقِثَّائِهَا وَفُومِهَا وَعَدَسُهَا وَبَصَلِهَا قَالَ أَتَسْتَبْدِلُونَ
الَّذِي هُوَ آذَنٌ بِالَّذِي هُوَ خَيْرٌ أَمْ أَبْطَلُوا مِصْرًا فَإِنَّ لَكُمْ مَا سَأَلْتُمْ وَضُرِبَتْ
عَلَيْهِمُ الذَّلِيلَةُ وَالْمَكْنَةُ وَبَاءَ وَابْغَضَ مِنْ اللَّهِ ذَلِكَ أَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ
وَيَقْتُلُونَ النَّبِيِّينَ بِغَيْرِ الْحَقِّ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ (٦١)

باد قلیک لار اول کوننی کہ سیزلار! ای موسی! بیزلار بیرخیل یمک گا سیرہ
چیدا المایدور مین ، بیزلارگا بیر اوندورا دورگان کوک اوت لاری ، نرہ لاری ، بندایی
ماش لاری ، پیازلاری دیک نرسہ لاردن چیقاریب بیرسون دیب پرور دگار بیک گا دعا قیلغیل
دیدیک لار ، اول وقت حضرت موسی سیزلار - اتابا لاریگزکا! باخشے ، اعلیٰ بولغان
نرسہ لاریک اورنیغہ بوخیل ہست نرسہ لارنے اختیار قبولر سیزلاری؟ اونداغ بولسہ بیرار
شہرگا توشوک لار! سیزلارگا تیلاک لاریگز پرہلہ دور دیدی لار ، اولارغہ خارلیق ،
پس کش لیک لازم قیلندی ، اولار! الله تعالیٰ نیک غضبی غہ اوچرادی لار! بول اوزی!
شونیک اوچون ایدی کہ اولار! الله تعالیٰ نیک آیات لاری غہ کافر بولوب! بغمبر لارنے
ناحق اولدورورلار! بول ایش لاریک ہمہ لاری اولاریک بوبون تاولیق لاری دن ،
اوزحد لاری دن آشقان لیق لاری دن ایدی .

بنی اسرائیل قومی؟ الله ورسولی غہ بویون تاولیق لاری اوچون قیرق ییل تیسہ دہ
قالدی لار چنانچہ بو واقعہ نیک تفصیلی! (۵-۲۶) آیت نیک تفسیریدہ کیلور ان شاء الله تعالیٰ
بنہ دہ الله تعالیٰ اولارغہ نعمت لار بیریپ تاش دن سوچیماریب من پرہلہ سلوی نازل
قلیب ، یمک ، اچمک ، کیمک دہ گے احتیاج لارینی اولاردن کوتاردی ، ایدی بونفہ دہ

چیدا بالمایدورہیز، پروردگار نیک کا دعا قلیب بزنیک تیلاک لاریمز نے پیش قلیب، بزنیک یو؛ تیلاک لاریمز نے بیرون دیدی لار، حضرت موسیٰ علیہ السلام؛ محنت سیز کیلیب تورگان نعمت لارنی قویوب، محنت بیرلہ حاصل بولادورغان نرسہ لارنی تیلابدورسزلاری؟ خوب؛ ارنداغ بولسہ بیرار شہردہ سکونت نے اختیار قلیک لار، اول؛ تیلان نرسہ لاریگز بیرلہ دوردید لار، نتیجہ دہ اولار ابکین چمی لیک بیرلہ مشغول بولماقہ توتوندی لار، اوز لاری؛ کیت مہ کیت بویون تاولیق لاری دن؛ خارلیق، آبرو سیزلیک کا مبتلا بولدی لار؛ ہمہ وقت بویون تاولیق؛ اللہ تعالیٰ نیک غضبی نے لازم توتادور، بول اوزی عذاب کا سب دور بندہ کا لازم دورک، پروردگار بنی تانیسون، اوزینی ادب بیرلہ ساقلاسون، بویون تاولیق کوچہ سی گا باقین مارماسون، اوزی نیک نذاب دن اوزاق ایماس لیکے نے کوزدہ توتسون، آیاغی نیک استیغہ قاراب قدم باسسون، اللہ تعالیٰ نیک باخشے بندہ لاری دن بولماق اوچون بالغوزگہ بیر پیغمبر غہ امت بولماق کفایہ بولمایدور، بلکہ اوز اوزہ سی گا لازم بولغان وظیفہ سی نے ادا قلیماق، ہمہ وقت اوزینی حساب گا توتوب یورمک، بوروش توروش دہ، بوتون تیریک لیکہ دہ اوزینی اللہ و رسول نیک حکم لاری گا سالیشتوروب خلق ایچدہ امر معروف، نہی منکر نے جاری قلیماق فی اوزی کا لارم توتوب خلاق نے توغری بولغہ چاقیر ماق دہ دوام ایتسون۔

بوخیل قلیماق؛ لازم بولوب توروب، اللہ تعالیٰ نیک کورسانکان معجزہ و آیات لارینی کوروب توروب، اوزہ سیگا؛ ارشاد اوچون اوز لاری گا کوندورولگان پیغمبر لارنی اولدوردی لار؛ شونیک اوچون بوورولہ دورک: بزنیک غضبمزغہ اوچرامک لاری گا سبب؛ حق نے قبول قلیماق دن باش تارنوب اوزہ لاری گا کوندورولگان پیغمبر لارنی اولدورمک لاری ایدی بزنیک اوچون اولار نے بوخارلیق، رسوا کر چیلیک لارگا سالدیق، بوقوم دہ اضلاح غہ، کیلا دورگان مادہ یوق دور۔

بیزابنہ میزک: بیز دہ اوزومیز نے نیکشار ایلک، بیزنیک حالتیز؛ اولار نیک حالت لاری دن باخشے ایماس دور، امر معروف، نہی منکر بیز دہ یوق، بالکل ترک بولوب قالغان، بویون تاولیق شول درجہ دہ آشفان دورک عادت درجہ سیدہ بولوب کسل؛ اوز کیلے دن خبر سیز بولغانی دیک بولوب قالغان دورمیز۔

ان الذين امنوا والذين هادوا والنصرى

والصابئين من امن منهم بالله واليوم الآخر وعمل صالحا

فلهم اجرهم عند ربهم ولا خوف عليهم ولا هم يحزنون (۶۲)

البتہ اول کیشے لارکہ ایمان کیتوردی لار، یہود بولدی لار نصارا لار، صابئہ لار؛ اولاردنِ الله تعالیٰ غہ، قیامت کوئی گا ایمان کیتوروب باخشے عمل قیلہ لار؛ اولارنیک ثواب لاری؛ پروردگار لاری نیک حضوری دہ ساقلانیلغان دور، اولارغہ قورقاق دہ بوق، خفہ دہ بولماغای لار۔

امت اسلامیہ بولسون لار، باشقہ لاری بولسون لار، اوزحد لاریدہ حق فی قبول قیلب الله تعالیٰ غہ، پیغمبر لاری غہ قیامت کونیکا ایمان کیتوروب، الله تعالیٰ ورسولی نیک حکم لارینی بجا کیتوروب، خلاف قیلای اولسہ لار، اولار اوچون ابدی سعادت بولوب، قورقاق، خفہ بولماق بوق دور، یریبوزیدہ، آسمان دہ الله تعالیٰ نیک دینی یرگیئہ بولوب اول دہ اسلام دینی دور، موسوی، عیسوی بولماققہ یول بوق دور، ہمہ لاری گا اسلام دینی گا کیرمک لازم دور، آیت کریمہ دہ بویورولہ دورکہ ومن یتبع غیر الاسلام دینا فلن یقبل منه (۳-۸۵)

هرکیم اسلام دن باشقہ دین نے دین توتسہ اول اوندن قبول بولماس، دین محمدی۔ اسلام دینی نیک کیلگی یرلہ موسوی، عیسوی دین لاری؛ منسوخ بولغان دور لار، حضرت موسیٰ وعیسے علیہما السلام اوزلاری دہ شول اسلام دینی کیلکاندہ موجود بولسہ لار ابدی؛ حضرت محمد صلی الله علیه وسلم گا ایمان کیتورمک، اسلام دینی گا ابرکاشمک کا مامور و مجبور بولور ابدی لار، بوندن باشقہ نرسہ؛ اولارغہ؛ جائز بولماس ابدی۔

واذا اخذنا منکم ورفعنا فوقکم الطور خذوا ما آتینکم

بقوة واذکروا ما فیہ لعلکم تتقون (۶۳)

ہو تو غریبہ (۲-۵۵) آیت نیک تفسیریدہ آزماز سوزلا مادیک، (۷-۱۸۱) آیتی نیک تفسیری دہ ذہ آق بحث کیلشہ کیرک .

ثم تولیتکم من بعد ذلك فلولا فضل الله عليكم ورحمته لکنتم من الخسرین (۶۴)

نورات فی قبول قیلغان لاریگز دن کین بوز اوگور دوگز لار، الله تعالی سیز لارگا فضل و کرم قلیب توبہ لاریگزنی قبول قلیب، پیغمبر لار یو باریب سیز لارنی توغری یول غہ چاقیریب تور ماسہ ابدی؛ شول میثاق لاریگز نے بوزغان لیق لاریگز اوچون دنیا و آخرت دہ ضرر تارتوچی لار دن بولور ایدیگز لار .

الله تعالی بو آیت لار بیرلہ بنی اسرائیل دن آلیغان عہد و میثاق لار نے ایسلا تیب بویور ادورکہ: معبود برحق؛ یا الفوز الله تعالی نیک اوزی گینہ دور دیب ایمان کیتوروک لار، یو بارغان پیغمبر لاریم غہ ایمان کیتوروب اولارغہ ہونون سونوک لار دیب سیز لار دن عہد آدیق، عمل قیلماق نے اوزہ لاریگز گا آلماساگز لار، شول طور تاغینسے اوزہ لاریگز گا ناشلاب یو بارماق بیرلہ قورقوتوب ایدیک . قورقوب قبول قیلدیگز لار، ہوننی دن باغلاغان ایت آوغہ یاراماس دیکان دیک ینہ قایتیب عہد لاریگزنی بوزدیگز لار ینہ دہ اوز فضل و کرمیم بیرلہ سیز لارنی ہلاک قلیب یو بارمای قوبوب بردیم .

ولقد علیتہ الذین اعتدوا منکم فی السبت قلنا لهم کونوا قردة حسین (۶۵)

سیز لار دن؛ شنبہ کوئی توغری سیدہ اوز حد لاری دن آشقان لار نے البتہ یلکان دور سیز لار، یزا اولارغہ مایمون لار صورت لاریغہ کیریک لار دیبیک .

ای یهود لار جماعہ لاری! الله تعالی نیک بویوروق لاریغہ خلاف ہونون تاولیق لاریگز سبب لاریدن اوزہ لاریگز دہ گئے عہد و میثاق لاریگزنی بوزوب، اوز کتاب لاریگز گا عمل قیلمای، شنبہ کوئی دہ گئے عید لاریگزنی تعظیم قیلماق اورنیغہ، حرمتی نے ساقلامای، بالیق اولاماق توغری سیدہ حیلہ لار قلیب اوز حد لاریگز دن آشقان لیق لاریگز اوچون صورت لاریگزنی تبدیل قلیب مایمون لار صورت لاریغہ کیرگوزوب قویدوق، ہونے اوز کتاب لاریگز دہ او قوغان دور سیز لار، ہوندن زیادہ (۷-۱۶۴-۱۶۶) آیت لاریدہ اوز جای لاری دہ مفصل طریقہ دہ بیان بولور ان شا* الله تعالی .

فَجَعَلْنَاهَا نَكَالًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهَا وَمَا خَلْفَهَا ۖ وَوَعظَةً لِّلْمُتَّقِينَ (۶۶)

اول شہرہ یاشا وچی لاری اوز قیامیش لاری اوچون بو عذاب نے یانی ویلیدہ گئی لارگا عبرت، خدا دن قورق وچی لار اوچون نصیحت قیلدق بولارغہ بو بار بلغان عذاب ایدی کہ باشقہ اوزمان لاری ده گے لار، کین کیلا دورکان لارغہ عبرت، کوکل لاری ده الله تعالی دن قورقوو؛ ماده سی بار کیشے لارگا پسند، نصیحت بولدی، دیمک بیزلار اوچون ده زور عبرت دور، بوخیل پیغمبرزاره لار بولغان اسرائیل اولاد لاری؛ بو یون تاویلق ده حددن آشقان لیق لاری، اوچون هلاک قیلندی لار، سیز لارده بوخیل بو یون تاویلق قیلساگر لار، عذاب گا قالمق دن اوزاق ایماس دور سیزلار، سیزلار نے عذاب قیلماق دن ده الله تعالی فی هیچ نرسه توسماغای (۷-۱۶۳-۱۶۴-۱۶۵-۱۶۶)

وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَذْبُحُوا بَقَرَةً قَالُوا أَنْتَخَذْنَا

هَٰذَا قَوْلًا مَّعْرُوفًا ۚ قَالَ أَعُودُونَ ۚ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَذْبُحُوا بَقَرَةً قَالُوا أَنْتَخَذْنَا

هَٰذَا قَوْلًا مَّعْرُوفًا ۚ قَالَ أَعُودُونَ ۚ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَذْبُحُوا بَقَرَةً قَالُوا أَنْتَخَذْنَا

اول کون فی اوبلاک لارکه حضرت موسی علیه السلام؛ اوز قوم لاری غه؛ الله تعالی سیزلارنی مال سویماققہ بو یورا دور دیدی لار؛ اولار بیزلارنی مازاق قیلور سیزی؟ دیدی لار، حضرت موسی علیه السلام؛ مین جاهل لار دن بولماق دن الله تعالی غه پناه ایلتہ من دیدی لار۔ الله تعالی؛ بنی اسرائیل غه قیلمان احسان لارینی بیان بو یوروب ایسلا تادور، اول شولکه بنی اسرائیل ده پیراو اولدوروب؛ اولدورگان کیشے معلوم بولماغای ده؛ حضرت موسی علیه السلام غه کیلیب شکایت قیلدی لار، اول وقت حضرت موسی علیه السلام الله تعالی سیزلارنی مال سویماققہ بو یورا دور دیدی لار، اولار مازاق قیلیب بیزلارنی مال سویماققہ بو یورا دور سیزی دیدی لار۔ حضرت موسی علیه السلام مازاق قیلماق؛ جاهل لار نیک ایش لاری دور، بول مال سویماق بیرله؛ اول قاتل فی بیلک کا یول تاپیلور دیدی لار، چنانچه بو واقعه کین گی آیت (۷-۷۲-۷۳) لار ده بیان بولونور۔

قَالُوا ادْع لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا هِيَ قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَّا فَارِضٌ

وَلَا بِكِرْ عَوَانٌ بَيْنَ ذَلِكَ فَاذْعَبُوا مَا تُؤْمَرُونَ (۶۸)

بنی اسرائیل ایتی لارکہ پروردگار بکث گادعا قلیب سور اغیل کہ اول سویولا دورغان مال نوچوک مال دور، بزکا بیان قلسون حضرت موسی علیہ السلام ایتی لارکہ اللہ تعالیٰ اول مال؛ بوقا چایماغان غوناچین ده ایماس، قاری ده ایماس، بوایکی سے نیک اورتہ سے ده دور، بویورگان حکم نی بجا کینوروک لار دیب بویورا دور.

اولگی دفعہ سیزلارنی مال سو بواقه بویورا دور دیب اللہ تعالیٰ نیک حکمی نے یتکوزگان لاری ده بیرار زسه دیمای قایسه مال بولہ سویا بیرسه لار ایدی، اول سویولغان مال اولار اوچون قول بولا بیرار ایدی، بو قدر قین لیق لارغه اوچراماس ایدی لار، ولیکین سویولاری کیلای، اوزلارینی هر تامان غه ناشلاب کوردی لار بارغان ساری سوراب سوراب اوزه لاری گا بوک نی آشیریب آلدی لار، نتیجه ده بیر معین مال نے سویماق مجوریتی ده قالدی لار، بیون سونگان بنده نیک ایشی؛ اللہ ورسولی دن کیلکان حکم نی لام دیمای قول قلساق دور، بعضے صالح بنده لار دن؛ هیل دیدی لار قلساق ایشیم ردو قبول ایله مینیک بو قنوراشیم؛ دیب منقول دور.

قالوا ادع لنا ربك يبين لنا ما لونها قال انه يقول انها بقرة صفراء فاقع لونها تسر الناظرين (٦٩)

اولار؛ اول سویولادورغان مال نیک رنگی نوچوک دور پروردگار بکث گادعا قلیب سور اغیل کہ بیزگا ایتیب بیرون دیب قالدی لار، حضرت موسی علیہ السلام؛ اللہ تعالیٰ بویورا دور کہ اول مال توم سارینغ بولوب چیرا یلیق دور کہ گورگان لار نے خوش قیلادوریدی لار. بنی اسرائیل کتاب لاری ده یازیلغان دور کہ اول مال نے بیر قاری کبیر خانون نیک قولیده تاپتی لار، اول خانون یلدی کہ اول سو بولماقده بنی اسرائیل بویورولگان مال شول دور، هر حال ده شول مالنی سویماق لاری لازم دور، اول خانون نیک یشیم بالالاری بار ایدی بیراق اول خانون بونے بلیب ارقه سینی تام غه قویوب آلدی ده اوزها سے دن آشیق پول طلب قیلدی، لاحماله شول خانون نیک تیلکینی بیریب آلیب سویدی لار، سویغو لاری کیلای اوزلارینی اویاق بویاقه ناشلاب اوزلاری؛ اوزلاری گا آغیر قلیب آلدی لار؛

قالوا ادع لنا ربك يبين لنا ما هي ان البقر تشابه علينا وانا ان شاء الله لمهتدون (٧٠)

اولار: ای موسیٰ علیہ السلام! پروردگاریک گا دعا قلیب سورابیل کہ اول مال
نوچوک مال دور بیزگا اینیب یرسون، اول مال بیزگا اشتیاه بولوب قالدی، البته بیزلار خدا
خواه لاسه اول سویولادورغان مال نی آتیق لاب آلور بیز ددی لار.

قال انه يقول انها بقرة لاذلول تثير الارض ولا تسقى الحرث مسلمة لاشية فيها
قالوا الان جنت بالحق فذبحوها وما كادوا يفعلون (٦٧)

حضرت موسیٰ علیہ السلام اینتی لار الله تعالیٰ بوپورا دور که: اول سویولادور غان مال ا
اورگانیدگان مال ایماس که اول بیزها بیدورگان، سوتار تادورغان بولسون، همه عیب دن
تازه بولوب اوز رنگی دن باشقه رنگی یوق دور، اولار، انا ایمدی حقیقت نے
بیان قلیبک دیدی لارده اول مال نی سویدی لار، اول مال نی سویماق خالیده ایماس ایدی لار.
بوپولوب اوتکان سوال لار نیک همه لاری؛ مال سویماق دن اوز لارینی قاجیریب
گینه ایدی، سوراب سوراب آخر یر معین مال غه کیلیب توختادی لار که ایمدی اول مال
کوز آلدیلاریده موجود نول خاتون نیک مالی ایدی، سویمایمیز دیمک ینہ قین بولدی،
ناچار زیاده قیمت کا بولسه ده آلیب سویدی لار.

بوخیل نرسه لار ماده سی ده هدایت تاہماق یوق قوم لار دن بولادور، حقیقت وحق
نے یلیب توروب ینہ حق نے قبول قیلمای مغالطہ غه تو شمک ده شول مال سویماق مسئلہ سے دن
باشقه ایماس دور.

واذ قتلتم نفسا فادار اتم فيها والله مخرج ما كنتم تكتمون (٦٨)

اول کون فی ایسلاک لاز کہ سیزلار؛ یر جان فی اولدوروب اول جان نیک قانینی بیکار گا
کینکوزمک چی بولدوک لار، الله تعالیٰ سیزلار نیک یر کینکان نرسه لار بیزگرنی آشکارا قیلنه چی دور.
حضرت موسیٰ علیہ السلام نیک زماں لاری ده یر کیشی بولوب اوتیک عمکیسه بار ایدی،
عمکیسه نیک یر قیزی بار بولوب اوزی پای یر کیشی ایدی، یر گینه قیزی دن باشقه بالا سے
بولمای میراث خوری؛ شول قیزی یرله شول جیانی ایدی، بو جیانی؛ کبغل ایدی، شونیک

اوپون قبزینی شول جیانی گا بیرگوسی کیلماس ایدی، اول عمکیسے ده تیزده اولایرمدادی که
 عصبه لیگے بوزه سے دن عمکیسے نک نک یاریم مالینی آلب، قیزی آلب ینہ قالغان یاریم
 مالینی آلا یلسه، شیطان نکک وسوسه سے بیرله عمکیسے نے اولدوروب باشقه، لارغه نهمت
 قلیب اوزی عمکیسے نکک مالی غه ایگا بولوب دیه سینی، قیزی ده آلاق چچی بولوب،
 عمکیسے بیرجه ایله آداب کوچه گا آلب چقیب اوزاق بیرگا ایلیب اولدوروب ایرته سے توروب
 اوزی ییلداگان بولوب عمکیسے ایستاب اولدورگان پیری دن تایب. اول بیرده گی آدم لارغه
 دعوا قلیب عالم فی غاوغاشغه تولفازدی، سوگره بومستله حضرت موسی علیه السلام
 غه جه باردی، حضرت موسی علیه السلام حیران بولوب حقیقت نے آچلیب بیرلمگی
 اوچون حضرت پروردگار گا دعا قیلدی لار، منه بول وقت الله تعالیٰ؛ بنی اسرائیل فی حضرت
 موسی علیه السلام واسطه لاری بیرله مال سویماققه بووردی، حضرت موسی علیه السلام
 شونیک اوچون اولارقی مال سویماققه بووردی لار، چنانچه (۲-۶۷-۶۸-۶۹-۷۰-۷۱) آیت
 لارده، هم ده ۷۲ پیچی آیت ده نیمه اوچون مال سویماققه بوورولوب ایکان اشارت قلیب اوتولدی.

فَقَلْنَا اضْرِبُوهُ بَعْضَهَا كَذَلِكَ يَجِئُ اللَّهُ الْمَوْتِ وَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْلَمُونَ (۷۲)

اول سوبولغان مال نکک بعضے اعضاسی بیرله اولوک فی اوروک لار، دیدیک الله تعالیٰ؛
 اولوک لارقی تیرگوزادور، اوزی نکک معجزه لارینی؛ عقل لاریگز کا کیلیک لار دیب
 سیزلارگا کورساتادور.

اول تعین تاپقان مال نے سو یوب اونیک بعضے اعضاسے بیرله اولوک فی بوورولگان
 طریقہ ده اوروب ایدی لار؛ اولوک تیریلدی، اوندن سینے کیم اولدوردی دیب سوراب
 ایدی لار، فلانی اولدوردی دیب اوز جیانی فی کورساتیب بیردی ده ینہ اولدی،
 بو اولدورگوچی میراث خوربولماق اورنیغه قصاص بوزه سیدن اولدورولدی بول طرف دن
 الله تعالیٰ؛ بنی اسرائیل غه، اولگانی دن کین اولوک نے تیرگوزار ایلکان لیگینی کورساتیب
 بیردی بو قدر حضرت پروردگار نکک قدرت قاهره سیگا دلالت قیلادورغان آیت لارینی
 کوروب توروب ینہ ده عناد، بو یون ناولیق قیلماق؛ الله تعالیٰ نکک غضبی غه سب بولغان
 آچیق نرسه لاردور شونیک اوچون بووروله دور.

ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبَكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ إِذَا شُدَّ قَسْوَةٌ وَأَنَّ مِنَ الْحِجَارَةِ
 لِمَا يَنْفَجِرُ مِنْهُ الْإِنهْرُ وَأَنَّ مِنْهَا لَمَّا يَشْقُقُ فَيَخْرُجُ مِنْهُ الْمَاءُ وَإِنَّ
 مِنْهَا لَمَّا يَهْبِطُ مِنَ خَشْبَةِ اللَّهِ وَمَا اللَّهُ بِغَفِيلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ۷۴

شول اولوک فی نیرگوزولگان دن کیند؛ کوکل لاریگز قاتیب کیتی، اول قاتقان
 یعنی تاش دیک باکه اوندن ده قاتبق راق دور، تاش لاردن شونداغ لاری بارکه اوندن
 سولار چقیب اریغ لارده آقب کیتسه دور لار، اول تاش لاردن بعضی لاری بارکه اوندن سولار
 چقیب کیتسه دور لار اول تاش لاردن بعضی لاری بارکه الله تعالی دن قورقوب یقیلب
 (کوچکی بولوب توشوب) کیتسه دور، الله تعالی سبز لاریگز قیامه اقد ده بولان نرسه
 لاریگز دن خبر سبز - غافل ایماس دور .

الله تعالی؛ یهود لاریگز تاش کوکل لیک لاریبی بیان بو یوزا دور؛ یهود لار؛ الله تعالی
 نیک آیات و معجزات لاریبی کوب. کوردی لار، الله تعالی نیک قدرتی دن ناشقاری وجود غه
 کیلمایدورگان نرسه لاری اوز کوزلاری بیرله کوردی لار، حقیقت لار ظاهر بولدی لار،
 بو توغری ده شک و شبهه قیلادورغان صورت قالمادی؛ ینه ده اولاردن عناد کیتادی، همه وقت
 اوستیکا عناد قیلماق ده ایدی لار، شو نیک اوچون کوکل لاریگز تاش دیک قاتیب کیتکان دور، بلکه
 تاش دن ده بولاغ لار چقیب کیتسه دور، کوچکی لار کوچوب توشوب کیتسه دور، بولاریگز همه
 لاری، اول تاش لارده گئی الله تعالی دن قورققاق لبق دن دور، اوزلاری گایسه ده گئی وقت
 لاریده تاش دن اون ایکی بولاغ سوچقاریب بیردی، بو نون بنی اسرائیل ن سوغنه سیراب
 قیلدی، تولقون لار اوروب بو کوروب یاتقان دیزگنده گئی سولار ن توختایب اورته سینیه
 یاریب بول قلیب بیردی، مطیع بیون سو نگوچی لارگا بول بولادور، بیون تاو لاغان
 طاغی لار غه عذاب و هلاک بولادور. ینه بو نرسه لار ن کوروب توروب، اوزلاریبی
 بیون تاو لبق دن تارتایدور لار، بول اوزی اولاریگز کوکل لاری نیک تاش دن قاتبق
 بولغان یعنی دن دور .

اَفْتَلِمُونَ اِنْ يَوْمَنَا لَكُمُ وَقَدْ كَانَ فَرِيقٌ مِنْهُمْ يَسْمَعُونَ كَلَامَ اللّٰهِ
 ثُمَّ يَحْرَفُوْنَ مِنْۢ بَعْدِ مَا عَقَلُوْهُ وَهُمْ يَلْمُوْنَ (۷۵)

یہود! لارنیک سیزلارگا ایمان کیتوروب بیرمک لارینی امید قیلادور سیزلاری؟ حالبوکه اولاردن بیر فرقه لاری؛ الله تعالی نیک سوزینی ایشیتیپ اونے خوب بیلکان لاری دن کین کوروب بیلپ توروب تحریف قیلور ایدی لار .

یہود طائفہ لاری؛ شونداغ بیر انسان لار دورلارکے اوزلاری حق دیب تانیغان تورات نی حضرت موسی علیہ السلام دن تعلیم آغان لاری دن کین یاخنے آکلاب، توشونوب توروب اوزرای لاری بیرلہ تاویل قیلیب، بعضے لارینی تبدیل قیلیب، اوچوروب اورنی غہ باشقہ رسہ لارنی یازیب شول الله تعالی نیک سوزی دور دیر ایدی لار، تحریف قیلور ایدی لار، حالبوکه اول الله تعالی نیک سوزی ایماس لیگے نی خوب ییلور ایدی لار، بوخیل حق نے یاشورغوچی، حق دن یوز اوکور گوچی لارنی ایمان کیتورا دور لار دیب امید قیلیب بولورمی؟ اولارنیک کوکل لاری ده حق پرست لیک مادہ سے یوق دور، اولار؛ اضلاح غہ کیلادورگان جانور لار ایماس دور لار، بلکہ محس، کیفات نیک صورت مجسمہ سے دورلار، بیزلار؛ آیشہ نے آلب اوزومیز نے کور ایلیک، یہود لار اورنی لاریغہ اوزومیز نے ملامت قیلایلیق، بوفمل لار بزده از ایماس، نیمہ اوچون بو قدر اوزون واین لیک تور کستان؛ روس لار قول لاریده اویویحق بولماق ده دور، اوزیامان لیغیمیز دن؛ بیزلار، کوچمانچی لیک کا بیتلا بولدوق، خدایتالی بیزگا انصاف بیرسون .

وَ اِذْ لَقُوا الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا قَالُوْا اٰمَنُوْا وَاِذَا خَلَا بِمَضْمَنِهِمْ اِلٰی بَعْضٍ قَالُوْا اٰتٰهُمُ
 بِمَا فَتَحَ اللّٰهُ عَلَیْكُمْ لِيَحْجُوْكُمْ بِهٖ عِنْدَ رَبِّكُمْ اَفَلَا تَعْقِلُوْنَ (۷۶)

اولار؛ مسلمان لارغہ اوچراشہ لار؛ بیزلار مسلمان بولغان میز دیر ایدی لار، اوزلاری بیر بیزلاری بیرلہ خالی اولتوروشوب قالسہ لار، نیمہ اوچون سیزلارگا الله تعالی

یلا دورگان نرسہ لاری؛ پروردگار بگڑ حضوریدہ حجت توتک لاری اوچون اولارغہ
ایتیب پرورد سیز لاری؛ عقل لاری بگڑ یوق می دیر ایدی لاری .

هر بیر قوم؛ اصلاح وقتی دن کچیب قالیب اصلاح غہ کیلا دورگان ماده اونده
قالماسه؛ اول قوم ده نفاق، پس کش لیک؛ عادت بولوب قالور، بویامان عادت
لارینسی اوزلاری سیزمای قالور لارایکی یوزلیک اولار نیک ایش لاری بولوب قالور،
بو حالت لاردن خدا پناه پرسون .

اولا یعلون ان الله یعلم ما یرون وما یعلنون (۷۷)

الله تعالی اولار نیک مخنی واشکارا توتوب یورگان نرسہ لارینی یلارایگان لیکن
یلا دور لاری؟

حضرت پروردگار نیک یلمگی ده اوزاق، باتین، قارانغو، باروغ نیک فرقی یوق دور،
مخنی واشکارا بیر تیکر دور، بونے یهود لار اوزلاری ده یلور لاری، ینہ ده الله تعالی نیک قهری،
غضبئی کیلا دورگان نرسہ لاری قیلادور لاری، کفر لارینی بیر کیتیب اوز لارینی مسلمان
کورساتور لاری، بوندن آخرت ده ضرر دن باشقه نرسہ یوق دور، بول اوزی کوکل نیک
قارا بولوب اولوب قالغانی دن دور، الله تعالی بز لار نیک کوز لاری بونے آچسون، کوکاویمز
دن پرده نے کوتارسون بیز نیک اوزو میز جوده یامان حالده میز، اوزو میز نے توزانمک
اورنیغہ؛ کیتہ باتقان، ناتوغری بولومیز ده دوام ایتک ده میز .

ومنهم أمیون لا یعلون الکتب الا امانی وان هم الا یظنون (۷۸)

اولاردن بعضی بیطرفه باز دور لارک او قومایان (آمی) بولوب کتاب یلما دور لاری،
اولار آرزو نے گینه یلا دور لاری اولار قوروق گمان گینه یلا دور لاری .
اوتکان آیت لارده یهود لار نیک یلم ایک لاری نیک حال لاری بیان بولونوب اوتولدی
ایمدی کتاب نے او قومایان نے، آرزو نے گینه یلا دور کان لیک لارینی و اولار نیک حال

لارینی بیان ہو بورولہ دور، اولار، شونداغ بیرطائفہ دور لارکہ برار نرسہ نے دلیل بوزہ سے دن ایشای دور لار، اولار نیک دعوا لاری قوروق دعوا بیرلہ اوز لارینی خوش قیلادور لار، آخرت دہ ایمان بیرلہ اخلاص ایش کا یار ایدور، بول بزدہ گئے آرزو دن مراد؛ بوق نرسہ نے قوروق حقیقت قلیب آلماتق دور، اولار غہ بوندن فائدہ بوق، بلکہ ضرر گینہ بولور.

فویل للذین یکتبون الکتب بایدیہم ثم یقولون هذا من عند الله لیسرواہ
 ثمنا قليلا فویل لہم مما کتبت ایدیہم وویل لہم مما یکسبون (۷۹)

ہلاک اول قرم غہ دور کہ اوز قول لاری بیرلہ کتابتی یازیب، بو؛ اللہ تعالیٰ تامانیدن کیلگانور دیدور لاز، اولار نیک قول لاری بیرلہ یازغان نرسہ لاری توغریسیدن اولار غہ ہلاک بولسون، اولار نیک حاصل قیلغان نرسہ لاری غہ دہ ہلاک بولسون.

بوہود دن بیر طائفہ علما لار بار دور لار کہ اولار بالفان دن اقرا قلیب یازیب؛ بو اللہ تعالیٰ تامانیدن کیلگان کتاب دور دیدور لار، بوندن مقصد لاری؛ استحقاق سیز باطل طریقہ دہ آدم لار نیک مال لارینی بیمک اوچون گینہ دینی وظیفہ لار اوزہ لاری گا فونوب الفان دور لار عوام نے توغری بول غہ باشلاماق اورنیغہ اولار نے توغری بولدن نابدور ماق دور، عوام نے غاجیلاماق دور، بوندن باشقہ غرض لاری بوق دور، بو توغریدہ ہیج بروسیلہ دن تارتینایدور لار، بولار؛ قری باقماق وظیفہ سیغہ مینیب الفان بوری لار دور لار، اولار نیک حقیقت دیب کور ساتکان یالفان لاری دن بیری شولکہ بز لار دوزخ دہ بیر نیچہ کون گینہ باتیب چیقامیز دیدور لار، خلق نے بوسوزلاری بیرلہ اغضال قیلادور لار چنانچہ بز لار دوزخ دہ بیر نیچہ کون توزوب چیققانیمزدن کین مسلمان لار دوزخقہ کیریب اوندہ اولار ہمیشہ قالور لار دیدور لار، بیز نیک نادان لاریمیزدہ؛ اخلاص سیز؛ عمل سیز، تقاضا، فسق لجور بیرلہ قابلانغان حال دہ بز لار؛ حضرت محمد صلے اللہ وسلم نیک امت لاری دورمیز، اللہ تعالیٰ فضل قیلور، شفاعت بیرلہ دوزخ عذابی دن قوتولور میزدیب ارقہ سے دن ہر خیل گناہ لار قیلماق دن تارتینایدور لار، خدا پناہ برسین.

جنت گاکیرمک، دوزخ دن قوتولماق اوچون ایک اول ایمان ده اخلاص لازم، سوگره عمل لازم دورکه بو نیک سیز هیچ عمل ایش گایاراماغای، آیت کریمه ده بو دورله دورکه .

وَقَالُوا لَنْ نَمَسَّ النَّارَ إِلَّا أَيَّامًا مَعْدُودَةً قُلْ أَتَّخِذُمْ عِنْدَ اللَّهِ عَهْدًا فَلَنْ يَخْلَفَ اللَّهُ عَهْدَهُ أَمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ مَالًا تَهْلِكُونَ (٨٠)

اولار دوزخ ده بیرقنجه کون گنه قیلور میزدیدور لار، اولارغه ایتکیل که سیزلار؛ الله تعالی نیک نزدیکه خلاف قیلایدورغان عهد آلمان می سیزلار؟ یا که الله تعالی غه بِالْغَانِ دن تهمت قیلور سیزلاری؟

بَلَىٰ مَنْ كَسَبَ سَيِّئَةً وَأَحَاطَتْ بِهِ خَطِيئَتُهُ فَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ (٨١)

نیمه اوچون دوزخ ده همیشه قالماس ایکان سیزلار، هرکیم گناه قیلغان بولوب اول گناه همه باغینسه اوراب کتکان بولسه اولار دوزخی لار بولوب همیشه دوزخ ده قالفوچی دورلار. حضرت پروردگار حضوریده هیچ بیر قوم نیک خصوصی مزیتی، اعتباری بوق دور، ایمان، اخلاص غه قاراب یاخشه عمل لاری نیک اعتباری ایله جزاگا استحقاق حاصل قیلادور لار، اونداغ بولسه اوزلاری کتاب لاریده تانیغان، بشارت لارینی کتاب لاریده کورکان، اوز اولاد لارینی تانیغانلازیدیک تانیغان حضرت محمد صلی الله علیه وسلم غه، یلیب توروب ایمان کیتورماگان معاند کافرلار؛ نوچوک دوزخ ده همیشه قالماس ایکان لار، اولارنی گناه لاری اوراب آلمان دور، دوزخ ده همیشه قالماق؛ کافر لار نیک خصوصی استحقاق لاریدور، ایمان لیک بولوب عمل سیز بولسه لار، بویون تارلاغان عاصی لار قاتار لاریده دوزخغه کیریب قالسه لار، گناه لاری نیک مقداریده عذاب تار تیب بلکه الله تعالی بی نیک فضل، شفاعت قیلغوچی لار نیک شفاعت لاری بیرله دوزخ دن چقیب آخرده جنت کاکیریب جنت ده همیشه قالغای لار، یا که الله تعالی بو دنیا ده ستر قیلغان بولسه؛ آخرت فضل و کرمی بیرله عفو قیلور، خواه لاسه عدلی بیرله عذاب قیلور، سوگره عذاب دن قوتولغای،

اونداغ بولسه ا هرکیم اوز قلبی نئے توزاتسون، قیلغان عمل لارینی شریعت گا اولجاب یورسون بوندن باشقه اونیک اوچون یول یوق دور، چنانچه باشقه بیر آیت ده بیوروله دورکه:

لَيْسَ بِأَمَانَتِكُمْ وَلَا أَمَانِي أَهْلِ الْكِتَابِ مَنْ يَمْلِكُ سِوَا بَعْزِهِ

وَلَا يَجِدُ لَهُ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا (۴-۱۲۳)

سبز لار، اهل کتاب لارنیک آرزو لاری بیرله ایش بوتماس، هرکیم بامان عمل قلبیه اونغه جزا بیریلگی، الله تعالی دن باشقه اوزی اوچون دوست و یاردم چی تاپماغای.

یهود لارنیک دعوا لارینی (۸۰ آیت ده) او قودوق، نصارا لار؛ بیز لار اوچون عیسے علیه السلام فدا بولغان دور لار، بیز لار؛ هر قانچه گناه قیلغان بولساق ده دوزخقه کیرماگی میز دیدور لار، مسلمان لار؛ بیز لار امت مرحومه میز، بیز لار نے حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم امنیم دیب الله تعالی دن تیلاب آلفان دور لار دیب همه نرسه دن اوز لارینی قوتولدوروب خاطر جمع بولوب یورا دور لار، بو اوج سوز لارگا ایشانا دورگان دلیل یوق دور، قوروق گینه آرزو دن عبادت دور، شونیک اوچون، حضرت پروردگار اوزی فیصله قلیب (۴-۱۲۳) بیوروب بیردی که سبز لارنیک، اهل کتاب لارنیک آرزو لارنیک هیچ نرسه کا یارا مایدور، بامان عمل قیلغوچی لارغه سزا بیرله دور، الله تعالی نیک عذابی دن قوتقار غوچی دوست و کومک چی تاپیلماغای، اونداغ بولسه؛ انسان لارغه لازم دورکه اوز عمل لارینی اوز لاری اوچون ایش کا یار ایدورغان قلیب توزاتسون لاز، کوکل لارینی تازه لاسون لار، الله تعالی دن قورققاق فی اوز لاری گا توشه قیلسون لار.

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ (۸۲)

اول کبشے لارکه ایمان کیتوروب یاخشے عمل قیلدی لار، اولار جنتی بولوب جنت

ده همیشه قالنوجی لار دور لار.

وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ وَالْوَالِدِينَ إِحْسَانًا
وَذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَقُولُوا لِلنَّاسِ حَسَنًا وَاقْبُوا الصَّلَاةَ
وَآتُوا الزَّكَاةَ ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِّنْكُمْ وَأَنْتُمْ مُعْرِضُونَ (۸۳)

اول کون فی ایسلاک لارکہ حضرت یعقوب علیہ السلام بیک اولاد لاری دن میثاق
الدیق کہ الله تعالیٰ دن باشقہ غہ عبادت قیلانک لار، آنا لاریگز غہ، قاربنداش اوروغ
لاریگز غہ، یتیم مسکین لارگا احسان بیرله معاملہ قیلک لار، آدم لارغہ یاخشے سوزلاک لار،
نماز نے ارناک لار، زکاة فی بیریک لار، سوگرہ سیزلاردن کوب لاریگز بوز اوگور
دیگز لار، سز لار (اصلیدہ) یوز اوگوروب کیلکان قوم لاردور سیز لار.

هر قوم نیک فلاحی، نجاق، دنیا معرکہ سے ده غالب لیک صورت ده کورونمگی،
شول آیت ده بیان بولغان سکر حکم بیرله بولوب بولار؛ (۱) توحید؛ عقیده؛ عبادت ده،
(۲) آنا آناغہ یاخشے معاملہ قیلاق، (۳) قاربنداش اوروغ لارغہ، (۴) یتیم لارگا، (۵)
مسکین لارگا شفقت و خوش خلق لیک بیرله پیش کیلک، (۶) آدم لارغہ یاخشے سوز ایتک
(۷) نماز نے اوز ارکان لاری ولوازم لاری بیرله اوتماق (۸) زکوة بیرمک دورلار.
بویان بولغان نرسه لار؛ مدنیت نیک اساسی بولوب هر بیر قوم نیک فلاح، سعادت، شول سکر نرسه ده
دور، هر کیمسه بولار لے اوزی اوچون لازم توتماق یوزا وگورسه اول کیمسه یا که اول قوم یوزیدہ
باشماق حقوق دن محروم بولوب یوق بولوب کیتک کا محکوم بولغای، دنیا و آخرت ده ضرر تاپقوچی
لاردن بولوب، حال لاری تورت آباغ لبق حیوان لار نیک حال لاریمدن ده توبان بولوب
قالغای، هر قوم ده کیچیک، ناتوان، ضعیف، عاجز لار غہ شفقت، اولوغ لارحق لاریده
احترام قالماسه، هر بیر لارینی آداماق، کوچ سیزلار نے ایزمک، شہوانی غرض لاری نیک
آرقه لاریده آواره بولوب عالم فی سبیل آلہ؛ آشیق لاری غہ یتیا بدورگان بولوب قالہ؛
اول قوم نیک حال لارینه مایمون لار بغلاغای لار.

وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ لَا تَسْفِكُونَ دِمَاءَكُمْ وَلَا تَخْرُجُونَ

أَنْفُسَكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ ثُمَّ أَقْرَرْتُمْ وَأَنْتُمْ تُشْهَدُونَ (۸۳)

ایسلاٹ لار اول کون فی کہ سیزلار نیک فان توکماس لبک، بیریر لاریگز نے اوز یورت لاریگز دن چقارماس لبک اوچون عہد لاریگزنی آدیق، سیزلار؛ عہد فی قبول قیلدیگز لار، اوز لاریگز حاضرده شونگا اقرار قیلادور سز لار۔

انسان؛ اوزی اوچون بیردین لے اختیار قیلغانیدن کین اول دین نیک ہمہ شرط و احکام لارینی بجا کیلتورمک، ہمہ سیکا بویون سونمک لے اوزی کا آلفان بولادور، ایمدی؛ اول دین ده کے بعضے نرسہ لارنے بجا قلیب بعضے سینے قیلماسہ، اول دین اہلے دن بولماقہ قیلغان دعوا سے؛ حق سیز بولوب قالور، بعضے سینے قبول قیلماغانے بیرلہ اول دین نیک ہمہ سیکا کافر بولغان بولور، یهود لارنیک اوز لارینی موسوی بولماق لارینی دعوا قیلماق لاری نیک سینے شولکہ حضرت موسیٰ علیہ السلام نیک شریعت لاری ده کے ہمہ احکام لارنے بجا قیلماق بیزگا لازم دور دیدورلار، بولے اوزنیل لاری بیرلہ اقرار قیلادور لارکینہ ایماس دعوا قیلادور لار، حضرت موسیٰ علیہ السلام؛ اللہ تعالیٰ تامانیدن کوندورولگان حق پیغمبر دور لار، هریر قیلغان حکم لاری حکم، برگات خبرلاری؛ قبول دور، منہ شولارگا عمل قیلسه لار کینہ، اوز دعوا لاری نیک صحیح لیگے ثابت؛ بولادور، شوتده کینہ نجات بار دور، ایمدی شول شریعت موسویہ ده کے بعضے حکم لارینی بجا قلیب بعضے لارینی قیلماسہ لار؛ اونیک اوزہ سیکا اول شریعت ده کے احکام لارنے، بیریلکان خبر لارنے اوزگارنیت تغیر بیریب، تحریف و تبدیل قیلماق اوز کتاب لاریده یوق نرسہ لارنے یازیب بوزسہ لار؛ اللہ تعالیٰ نیک سوزی و حکمی دور دیب اولتورسہ لار، بوخیل کیشے لار نوچوک اول دین اہلے دین حساب لانا یولور لار، اولار نوچوک جنتی بولماقہ بیتہ آلور لار۔

بیرکیشے برار گناہ قلیب قویوب؛ توبہ قیلمای توروب بیراق اولوب قالسه، اول کیشے؛ عفو بیرلہ عذاب اورتہ سیدہ بولوب فضل قیلسه عفو قیلماق، عدل قیلسه عذاب قیلماق بونی اوزی

یلور، اول قول بارہ سیدہ کو گلیدہ اخلاصی ونبتی غہ قاراب الله تعالیٰ معاملہ قبولور، بول
توروب دور .

اما دین نے بوزوب، احکام نے تغیر بیریب، الله تعالیٰ نیک کتابینی تحریف قیلغان لار؛
اوز لاری لعنت و غضب غہ مستحق دور لار ایدمی اولار، اوز لارینی آق لاماقه حق دار
ایماس دور لار، بول اوزی کوب او بلاماق نے لازم ثونادور .

بیز مسلمان لار؛ خصوصا بوقصہ دن حصہ آلیلیق، اوزو بیرنے اولجاب کور ایلیک
بوخیل واقعہ لار نے بیزکا حضرت رسول کریم صلی الله علیه وسلم واسط لاری بیرلہ بیلدروب
بیان قیلغی، عبرت آفاق اوچون دور، باشقہ بیر آیت ده بریولہ ایقلہ دور کہ:

وَلَا تَقُولُوا لِمَا تَصِفُ السُّنْتُمْ الْكُذْبَ هَذَا حَلَالٌ وَهَذَا حَرَامٌ لِيَتَفَرَّوْا
عَلَىٰ اللَّهِ الْكُذْبَ إِنَّ الَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَىٰ اللَّهِ الْكُذْبَ لَا يَفْلِحُونَ (۱۶-۱۱۶)

نیل لاریگز اوزلاریجه وصف قیلغان یالغان نے بوحلال، بوحرام دیب یالغان دن
الله تعالیٰ غہ افترا قیلب اولتورماک لار، البته الله تعالیٰ غہ یالغان دن افترا قیلغان
لار نجات ناپمغای لار،

آیت و حدیث لار، قہ کتب لاری گا قارامای؛ رای بیرلہ حکم چیقارماق بیزلارده
آزماز بولمادی، ینہ بیزلارحق ده بولوب اوزومیز نے هررسه دیب اولتورماقمہ قایسته صورت
ده حق لیک ییلا میز، بول اوزی دین نے تغیر بیرمک دور، بوجائز دور، بوجائز ایماس دور دیمک،
آیت، حدیث دن تاشقاری اوزی چه حلال و حرام غہ فتویٰ بیرمک؛ الله نیک حکمی شول دور
دیمک دور، چونکہ حلال و حرام دیب حکم قیلاق الله تعالیٰ نیک اوزی گا خاص دور،
اونداغ بولسه؛ بول اوزی یهود لار نیک سوزلاری دن فرق سیز دور کہ بیز مبتلا بولغان
دور میز، اوزو میز نے تازہ لاماق لازم دور، بیز نے تنقید قیلغوجی لارنی بامان کافر دیب حکم
قیلساق اوندن ده زور دور .

ثم أنتم هؤلاء تقتلون أنفسكم وتخرجون فريقا منكم من ديارهم
تظهرون عليهم بالاثم والعدوان وإن يأتوكم أسرى فهدوهم وهو
محرم عليكم إخراجهم أفتؤمنون ببعض الكتب وتكفرون ببعض فجزاء
من يفعل ذلك منكم إلا خزي في الحياة الدنيا ويوم القيمة يردون
إلى أشد العذاب وما الله بغافل عما تعملون (۸۵)

سوگره ای بنی اسرائیل؛ سیزلار؛ بیر بیر لاریگزنی اولدورور سیزلار، بیر بیر لاریگزنی
اوز یورت لاریگز دن چیقارور سیزلار، یورت دن چیقاریلغان لارغه جور و ظلم بیرله
پیش کیلور سیزلار، اوز قوم لاریگز دن اسیر ترشوب قالسه اولارنی فدیله بیریب اجرائیب آلور
سیزلار، حالبوکه بو اولارنی یورت لاریدن چیقارماق سیزلارگا حرام دور، کتاب نیک
بعضی لاری گا ایمان کلتوروب بعضی لاری گا کافر بولور سیزلاری؛ سیزلاردن بوخیل قیلغوجی
لار نیک سزالاری؛ بودنیا تیریک لیگده رسوا بولماق گینه بولوب قیامت کونیده
عذاب نیک ایک قاتیبی غمه قایتاریلور لار، سیزلار نیک قیلماق ده بولغان نرسه لاریگز دن
الله تعالی غافل ایماور دور.

لانسفکون صیغه سے خبر بولسه ده معنی سے نهی دور، معنی قان توکک لار
بولور، افر تم نیک معنی سے؛ شول سیزلاردن آلیغان میثاق نے قبول قیلغان دور سیزلار،
اوز لاریگز شونے حاضرده اقرار ده قیلور سیزلار، بو سنله اوز لاریگز گا معلوم دور قان
لاریگز نے توکک لار؛ چونکه بیر ملت وقوم بولغانیگز دن کین همه لاریگز بیرجان
دور سیزلار، دیملدی. بیر بیرینی اولدورمک اوزینی اولدورمک دور، بیر بیرینی یورتیدن
چیقارماق اوزینی یورتیدن چیقارماق دور.

چناچه بنی اسرائیل اورتیه لاریده بیر بیر لارینی اولدورمک، سورگرن قیلماق، قول
قیلم آماق بار ایدی، اولار بولاردن منع قیلنیب ایدی لار، اولار؛ شولار نیک همه سیگا
ار نکاب ایدی لار، شونیک اوچون بولار نیک بوقیلیق لارینی بوزلاری کا سالینه دور.

بواہش لار؛ بیز مسلمان لار غہ دہ حرام دور، شونداغ بواہ دہ فتنہ زمان لاری دہ اسلام دہ آزماز بولمادی، حضرت عثمان، علی، حسین، ابن الزبیر و باشقہ کوب ذات لار، رضے الله عنهم مسلمان لار نیک قول لاری دن گینہ اولدور و لدی لار، تور کساندہ دہ انقلاب زمان لاری دہ آزماز بولادی، بوخیل دین لاری دہ حرام بولغان نرسہ لارگا، نفس لاری نیک ایستاک لاری بیرلہ حق سیز ارتکاب ایستکان لارگا آخرت دہ نجات بولور دیب اولیلاماق قین دور، اوزگنشاہ لاری مقداری دہ عذاب کور، مک نیک قور قوسی زور دور، ایکی کیشے بیر بیرینی اولدور، مک او چون بیر بیر لاری کا قارشی قبلیج کوناریب حملہ قیاسہ اولدور گوچی، اولگوچی ایکی سے دہ دوزخی دور لار دین حدیث شریف دہ کیلیب دور، آدم لار نیک، پرواسر لیک یوزہ سے دن ارتکاب ایتمک دہ بولغان لاری بیرلہ احکام لار تغیر تاپیب قالمغای لار، الاحکام تختاف باختلاف الازمان۔ احکام لار؛ زمان لار نیک اختلاف لاری بیرلہ اختلاف تاپادور لار دیب ایستکان اصول قائدہ لاری نص وارد بولمغان، عرف و عادت و اجتهاد غہ۔ متعلق نرسہ لار دہ دور؛ اونداغ بولسہ؛ بیز نیک ورثہ الانیا، آتینی آغان علما، لار بیز؛ علما، لار نیک صحبت لارینی تاپقانغہ اونداغ ثواب بونداغ ثواب بولادور دیب اوز لارینی آداب یورماسون لار، اوز حال لارینی سوروشوروب کورسون لار،

ان بعض الظن اثم ولا تجسسوا ولا یفتب بعضکم بعضا (۴۹-۱۲)

البتہ گمان لار نیک بعض سے گناہ دور، تجسس قیلماک لار بعض لار بیز بعض لار بیز نے غیب قیلماک لار،

وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ (۲-۱۸) (۴۰-۲۹)

اوز اورتہ لار بیز دہ مال لار بیز فی باطل۔ حرام طریقہ دہ بیک لار

آیتی نے قابسی طریقہ دہ عمل غہ آشیریب ایدی لار، بونے حلال قیلادور غان بیر لاری باری؟ اونداغ بولسہ یہود لار ارقہ لاریدن قدم بقدم ایر کاشمک دہ دور میز ایدی کور ایلیک چپی الله تعالیٰ نے نوچوک آداغای میز،

أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ فَلَا يَخَفُ عَنْهُمْ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يَنْصُرُونَ (۸۶)

اولار، آخرت بدلیدہ بودنیا (باقین تیریک ایک نے) ساتب آلفان دور لار، اولاردن عذاب ییکیل قیلناس، اولارغہ؛ کومک ده بیرلماس.

هرکیم دنیا لے آخرت بدلیدہ اختیار قیلسه، دنیا غہ پیرلیب کیتیب، بوق بولوب کتبه دورکان نرسه گا یوز قلیب آخرت لے اونوتوب یوبارسه اول اوزینی اوزی آلداب دور، بو دنیا تورا دورگان جای بولمای الله تعالی حضور غہ خواه ناخواه بارماق مجبوری دور، اوندہ حاضر لاب قوبولغان عذاب باردور که اول عذاب اولارغہ دم پیرماکی، تخفیف ده قیلیناغای قوتولدوروب آلدورغان کومک چی ده بولماغای.

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَقَفَّيْنَا مِنْ بَعْدِهِ بِالرُّسُلِ وَآتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيْتَ وَابْنَاهُ رُوحَ الْقُدُسِ أَفَكُلَّمَا جَاءَكُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوَى أَنْفُسُكُمْ اسْتَكْبَرْتُمْ فَفَرِّقُوا بَيْنَهُمْ وَفَرِّقُوا تَفْتَلُونَ (۸۷)

البتہ حضرت موسی علیہ السلام غہ کتاب (تورات) نے پیردیک، حضرت موسی علیہ السلام دن کین کیت مه کیت پیغمبر لار کوندوردیک، حضرت عیسی بن مریم علیہا السلام غہ معجزه لار پیریب روح القدس پیرله اونی قوت لاندوردیک، نمه اوچون هر بار سیزلارگا پیغمبر لار کوکلور ایسته مه گان نرسه لار نے آلب کیسه لار، اولاردن بیرفرقه نے یالغانچی دیب بیرفرقه لے اولدورور ایدیکز لار.

الله تعالی، یهود لار نیک عناد، بیون تاویلق لاریدن برقمینے یان بو یورا دور که حضرت موسی علیہ السلام غہ تورات نازل قیلدی، سوگره حضرت موسی علیہ السلام دن کین اولار نے؛ آداشقان لاریده یولغه سالیب یورمک اوچون کوب پیغمبر لار نے کیت مه کیت کوندوزدی، اولار؛ اوزلاری نیک بیون تاویلق لاری ده دوام ایتی لار، قبول قیلاق نے لازم قیلادور غان اسباب لار کوب بولوب توروب اولاردن بیرفرقه لارینی یالغانچی

قیدی لار، بیر قانچہ لارینی اولدوردی لار آخرده مستقل شریعت صاحبی قلیب حضرت عیسیٰ
علیه السلام نى پیغمبر قلیب اولارغه کوندوردی، حضرت روح القدس - جبرئیل علیه السلام
بیرله قوت لاندوردی، یهود لار نیک حضرت عیسیٰ علیه السلام نى اولدورمک اوچون
قیلغان هجوم لاری دن ساقلاب الله تعالی نیک حکمی بیرله آسمانغه کوتاردی لار، اوزلاری
نیک عیب لارینی آچیلیب قالمایغینسه استاماس ابدی لار؛ شونیک اوچون حضرت پروردگار
اولارغه خطاب قلیب، اولار نیک بو یامان ایش لارینی بیان قلیب بو یورا دورکه اوز لاری نگر
ایمان کیتورکان تورات غه شوخیل معامله قیلور سیزلار، حق نى بیان قیلنوجی لار نى
یالقانچی قلیب اولدورور سیز لار، بول اوزی آچیق دن آچیق سرکش لیک بولمای نیمه دور.

وَقَالُوا قُلُوبُنَا غُلْفٌ بَل لَعْنَةُ اللَّهِ الْكٰفِرِيْنَ ۝ قَدِ لِيْلًا مَا يُؤْمِنُوْنَ (۸۸)

یهود لار؛ بیز نیک قلب لاریمز علم بیرله تولادور، باشقه علم لارغه جای یوق دور
دیدورلار، بلکه اولار نى کافر بولغان لاری اوچون الله تعالی لعنت قیلغان دور، اولار دن
ایمان کیتور گوجی لار جوده آز بولور لار.

اولار؛ اوزلاری نیک ایمان کیتورماکان ایک لاری کا سب کور سائیب (ابن عباس
نیک روایت لاری غه کوره) بیز نیک کوکل لاریمز پرده ایچیده دور، سینیک ایتکان
سوزلا نیک اول پرده نیک ایچیکا کیرا دورگان ایماس دور، دیدور لار، بعضی لار ایتیب
دورلارکه بیز نیک کوکل لاریمز کا علم تولغان دور باشقه علم نیک بیز کا کیرا گی یوق دور،
ترجمه ده شوکین گی معنی کا قاراتیب قیلیندی، شولار نیک همه لاری کا جواب بیریب
الله تعالی بو یورا دورکه اولار نى، اوز بویون تاولیق لاری، کفر لاری سبب لی الله تعالی
لعنت قیلغان دور، اولار نى اوز رحمتی دن اوزاق - نصیه سز قیلغان دور.

وَلَمَّا جَاءَهُمْ كِتٰبٌ مِّنْ عِنْدِ اللّٰهِ مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ وَكَانُوا مِن قَبْلٍ يٰسْتَفْتِحُوْنَ

عَلَى الذِّیْنِ كَفَرُوْا فَلَمَّا جَاءَهُمْ مَا عَرَفُوْا كَفَرُوْا بِهِ فَلَعْنَةُ اللّٰهِ عَلَى الْكٰفِرِيْنَ (۸۹)

فاچانکه الله تعالی تامانیدن اوز لاریده گئے نورات نى تصدیق قیلنوجی قرآن اولارغه

کیلیدی (اونفہ کافر بولدی لاز) اوز لاری ایلمکاری دن کافر لارغہ قارشى حضرت نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم واسطہ لاری بیرلہ کومک آلمات بولوب یورار ایدی لار قاچانکہ اوزلاری بیلیب تانیغان پیغمبر، اوز معجزہ لاری بیرلہ کیلیب ایدی؛ اونفہ کافر بولدی لار، اللہ تعالیٰ نیک لعنتی کافر لارغہ بولسون .

یہود لار؛ مدینہ دہ تورگان لاری اوچون مدینہ لیک اوس و خزرچ قبیلہ لاری بیرلہ اورتہ لاریدہ آتماز سوز آرا لاب قالسہ آخر زمان دہ کیلا دورگان پیغمبر نیک زمانہ سہ بولوب قالغان دور، اول پیغمبر کیلیب قالسہ اونیک بیرلہ بولوب آلب عادو ثمودنی اولدورگان لاری دیک سزلارنہ دہ خوب اولدوروز من دیر ایدی لار، بوسوز لارنہ ایشینکان اوس و خزرچ قبیلہ لاری؛ بزلاردن یہود لار اوزوب کیتماسون لار دیب حضرت رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نیک پیغمبر لیک لاری غہ ایمان کیتوروب انصار آتالیدی لار، یہود لار بولسہ لار؛ بول ایماس دور دیب کافر بولدی لار، ایمان کیتور مادی لار، حضرت رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم عرب لار دن بولغان لیق لاری اوچون کاتسہ لیک بزلاردن، بولارغہ اوتوب کیتسہ دور دیب حسد بوزہ سہ دن ایمان کیتور مادی لار، چنانچہ انصار لار نیک بیر قانچہ لاریدن شوخیل سوز منقول دور .

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
 بِسْمَا اشترُوا به انفسهم ان یکفروا بما انزل الله بغیا ان ینزل الله من فضله
 علی من یشاء من عباده فبا وا بغضب علی غضب ولا کفرین عذاب مہین (۹۰)

اوزجان لارینی اونیک بدلیدہ ساتقان نرسہ لاری؛ مونچہ ہم ایمان نرسہ دورکہ اللہ تعالیٰ نازل قبلغان کتابیگا شونیک اوچون کافر بولدی لارکہ اللہ تعالیٰ بنسده لاریدن خواه لاغان بنسده سیکا اوز فضلی بیرلہ کتاب نازل قبلدی، بول اوزی بغاوت بوزہ سہ دن ایدی، شونیک بیرلہ اولار غضب اوزہ سہ کاغضب گا قالدی لار، اولارغہ خار قیلغوچی عذاب بار دور . اولار نیک؛ حق نے یلیب توروب، پیغمبر لیک اوز قوم لاریدن؛ عرب لارغہ اوتوب کیتکا فی گا چیدا ایمانی، ناحقہ چیقاریب اولتورغان لیق لارینی اللہ تعالیٰ عیب لایدور،

دیکھ حق فی یلیب توروب، حسد یوزہ سے دن ناخفقہ چیقارغان، مسلمان لاری دلیل سیز کافر دیب حکم قیلغان، اوزلاری نیک شخص غرض لاری نیک ارقہ سیدن یوروب اوز لاری کورمای باشقہ لار نیک خلق اورتمہ لاریدہ گے آبروی لارینی توکک کا اورونغان خود بین لار، اوز لاری نیک عیب لارینی کورگو لاری کیلمای عالم لیک آتینی تاقینیب یورگان بولہوس لارده اوزلاریکا آزراق کوز سالسون لار، حق نے ایتکان نے اشارت چی لار، جدید چی لار دیب سوکوب یورگان لارده آزاماس دور لار، الله تعالی اولکان لارینی مغفرت قیلیب اولاردن عفو قیلون تریک لاری نیک کوز لارینی آچسون۔

وَإِذْ قِيلَ لَهُمِ امْنُوا بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ قَالُوا تَوْحَنَ مَا نُنزِلُ عَلَيْنَا وَيَكْفُرُونَ
بِمَا وَّرَاهُ وَهُوَ الْحَقُّ مَصَدَّقًا لِمَا مَعَهُمْ قُلْ فَلِمَ تَقْتُلُونَ
أَنْبِيَاءَ اللَّهِ مِنْ قَبْلِ أَنْ كُنتُمْ مَوْمِنِينَ (۹۱)

بنی اسرائیل غہ؛ الله تعالی نازل قیلغان قرآن کریم گا؛ ایمان کیلتوروک لار دیلسہ، اولار؛ اوزومیزگا نازل بولغان تورات یا کہ انجیل گا ایمان کیلتورور میز دیدور لار، اوندن باشقہ سے۔ قرآن غہ کافر بولادور لار، حالو کہ اولار نیک نزدیک لاریدہ قرآن حق بولوب اوز لاریدہ کی تورات و انجیل نے تصدیق قیلغوجی دور، اوز لاریگز گا نازل بولغان کتاب گا ایمان کیلتورگان بولساگز لار نیمہ اوچون الله تعالی یوبارغان پیغمبر لار نے بوندن ایلکاری اولدورور ایدیگز لار دیگیل۔

الله تعالی بویورادور کہ اوز لاریگز دہ گے تورات و انجیل نے تصدیق قیلغوجی قرآن کریم کا ایمان کیلتوروک لار دیلسہ؛ اوزومیز غہ نازل بولغان تورات یا کہ انجیل کا ایمان کیلتورور میز دیب اوز لارینی قرآن غہ ایمان کیلتورمک دن قچورور لار، حالو کہ قرآن کریم نیک حق لیغیے خوب بیلورلار کہ اولار دن ایمان کیلتورکا نلیگز صحیح بولسہ؛ نیمہ اوچون حضرت موسی علیہ السلام دن کین اوز لاریگز نیک اصلاح لاریگز اوچون کیلکان پیغمبر لار نے اولدورور ایدیگز لار، سیزلار کا

نازل بولغان کتاب دہ اول پیغمبر لارنے اولدورمک دن منع قیلینغان گینه ایماس بلکه
اوز دیشکزدہ گے عوام لارنی دہ اولدورمک دن منع قیلینغان دور، اول پیغمبر لارغہ ایرگا
شیب حکم لاری کا، وفاق یورمک کا بویورولکان دور۔

وَلَقَدْ جَاءَكُمْ مُوسَىٰ بِالْبَيِّنَاتِ ثُمَّ أَخَذَ نَمُ الْعِجْلِ مِنْ بَعْدِهِ وَإِنَّكُمْ ظَلَمْتُمْ (۱۲)

حضرت موسے علیہ السلام؛ سیز لارگا قول لاریدہ کی معجزہ لاری بیرله پیغمبر بولوب
کیلدی لار سوگره سیزلار حضرت موسے علیہ السلام طور تاغیغہ کیتکان لاریدن کین بوزاک
پرست لیک قیلدیشکزدہ لار، شول حالده که سیزلار ظالم ایدیشکزدہ لار۔

حضرت موسے علیہ السلام نیک تیریک لیک لاریدہ باق قاراتیب توروب کافر بولوب
بیر قانچه کون غایب بولغان لاری دہ بوزاک پرست لیک قیلیب؛ گیزی کیلکان دہ مخالفت
قیلیب بویون تا اولاماق دن کین تورماگان انسان لار، دنیا دن کیتکان لاریدن کین ایمان
لاری دہ دوام ایتماس ایکان لیک لاری مقرر دور، دیمک کافر بولماق اولارغہ عادت دیک
بولوب قالغان دور، چنانچه شول سوره دہ گے: ۱۵۴-۱۵۱ آیت لارنے کورولسون (۱۵۲-۴)

وَإِذَا اخذُوا مِنَّا مِيثَاقًا فَجَعَلْنَا لِقَوْمِكُمُ الطُّورَ حُدُودًا مَّا اتَيْنَكُم بِقُرْآنٍ وَاسْمَعُوا قَالُوا

سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا وَأَشْرَبُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْعِجْلَ بِكُفْرِهِمْ قُلْ بَشَرٌ مِثْلُكُمْ بِه

إِيمَانِكُمْ إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ (۹۳)

باد قلیک لار اول کون فی که سیز لاردن ميثاقه لاریشکزدہ فی آلدیق، باش لاریشکزدہ
طور تاغیغی کوتاردیک سیزلارگا بیرگان نرسه لاریشکزدہ قانتیق توتوک لار، ایشیتیک لار دبدیک
اولار؛ ایشیتیک قبول قیلماق دبدی لار، اولار نیک گوگل لاری گا بوزاک پرست لیک
اورناتیلیب قوبولغان ایدی، اولارغہ ایمان کیتورگان بولساکزدہ لار، بو ایمان لاریشکزدہ
نیک بویورولگان نرسه لاری مونجه هم یامان نرسه لار دور لاری دیکیل۔

ایمان نیک تقاضا سے؛ اوزی نیک صحیح دیب یلکان دین و احکام لاری دن ذرہ چہ تایماس لیک دور، ارقہ سے دن؛ اوندن کین کیلکان دین گا پیرولیک قیماق (ایرکاشمک) گا بویورگان اوچون اول دین گا دہ ایرگاشمک لیک، اوزینی؛ بودیادہ رسواکی چلیک گا، آخرت دہ ابدی عذاب گا سالیب آلماسلیق دور، امدی اونیک؛ خلافتہ بویورگان دین و ایمان نوچوک ایمان دور کہ بوخیل یامان نرسہ لارگا بویورا دور؛ حقیقت دہ ایمان نیک آئی کینہہ بولوب اوزی یوق دور۔

بو (۹۲) آیت، دہ افلا بتدبرون القرآن (۴-۸۲) (۲۴-۴۷) قرآن کریم نے خیال لارینی قویوب توروب او قومایدور لاری دیکان آیت لارنے، منافیق یهود لارنیک بوقصہ لاری غہ سالیبتوروب کورولسہ عجیب نرسہ لار کوز آلدیمیز گا کیلیب فالادور، قرآن کریم فی خیالیبمیز غہ کیلتورمای دورمیز، قرآن کریم نیک آیت لاری دن بیزدہ ہیچ تاثیر یوق دور۔

قرآن کریم؛ بیز نیک کتابمیز بولماغیدہ قروق دعوا دن باشقہ دلیمیز یوق دور؛ قرآن کریم قولومیزدہ بولوب توروب، خیالیبمیز نے قویوب توشونوب او قوماق اورنیغہ اوزومیز گا بیبیش قیلیب آلیب معنے سے بیلہ ایشمیز یوق، ہر مستبد غہ بیبیش دور میز، قرآن کریم؛ نے اوقوب توشونوب عمل غہ آشیرغان لاریریوزی گا حاکم بولوب ابدی لار، بزلار قولومیزدہ بولوب توروب ہر سیخ غہ کباب بولماق دہ میز، بودیادہ بیزلار؛ شول حالہ بولساق؛ پروا قیلای ٹاشلاب قویوب، تصوف؛ بیدل دور، نیمہ دور، ارقہ سبدن توروب اوزومیز نے ضایع قیلغان لینیمز اوچون؛ حضرت پروردگار حضوریدہ مسئولیت دن قوتولوب کیتہ آلماغای میز، قرآن کریم دہ افلا بتدبرون بیدل دہما گان دور۔ ان لله وان اليه رجعون (۲-۱۵۶) البتہ بزرگوار نیک مخلوق لاری دور میز البتہ اوزی گا قاتیقوچی لار دور میز۔

قل ان كانت لكم الدار الآخرة عند الله خالصة من دون الناس فتمنوا الموت ان كنتم صدقین (۹۴) قیامت کونی دہ نجات تاہماق؛ آدم لاردن تاشقاری، اوزلاریٹکز گا خاص بولسہ؛ سوز لاریٹکز نوغری بولسہ قانی؟ اولوم نے تیلاب کوروک لارچی دیگیل۔

بندہ لارنیک قوروق دعوا لاری؛ اوز لاری نیک اول نرسہ گا صلاحیت لیک لاری
 گا دلیل بولما بدور، عمل لاری، اخلاص لاری؛ قیلغان دعوا لارینی توغری ایکان لیکنے
 بیلدورا دور، انسان لارنیک تاتلیق سوز لاری، چیرا بلیق صورت لاری، کیکان کیم لاری
 کوکل لاری ده گے بوزوق لیک، فریب وحیلہ، نفاق، مکر لارینی بیرکیب اولارنی یاخشے
 لار قاتار لاری غہ قوشوب قویماغای، همه قیلغان ایش لارینی کتاب وسنت گا اولجاب؛
 عقیدہ اخلاق، عمل لاری ده اخلاص بیرلہ بولغان لاریده کینہ، یاخشے لار قاتار لاری غہ
 قوشولا آلور لار، اوندہ اوز عمل لاری غہ فرور خود بین بولما سلیق، کبرو غرور دن
 اوزاق، ظلم دن بری، اوزینی همه دن تو بان کورمک ے لازم وظیفہ قیلاق کیراک دور۔

وَلَنْ يَتَمَنَّوْهُ اَبَدًا مَّا قَدِمْتَ اَيْدِيْهِمْ وَاَللهُ عَلِيْمٌ بِالظَّالِمِيْنَ (۹۵)

اولار اوزلاری اوچون هرگز اولوم نے نیلما گای لار، بول اوزی؛ اوز لاری نیک
 الله تعالیٰ حضور بقہ تقدیم قیلغان کفر لاری اوچون دور، الله تعالیٰ ظالم لار نے بیلگوچی دور۔
 اولار نیک ارتکاب ایسکان کفر، بیون تاو لبق، عناد لاری نیک ایلته دورگان
 جانی نے یلادور لار، البته باله توشکوچمه کونده دم آلیب دور دیگان لاری دیک بو دنیا ده باشاب
 آلساق ایستایدور لار، اوزلاری نیک بار ارجای لاری جهنم ایکان لیکنے خوب یلادور لار،
 شونیک اوچون اولار نیک اولگولاری کیلایدور۔

وَلتَجِدَنَّهُمْ اَحْرَصَ النَّاسِ عَلٰى حَبْوَةِ وَاَلذِّبِنِ اَشْرَكُوْا يُوْدُ اَحَدُهُمْ لَوْ يَمُرُّ
 الْفَسْنَةَ وَا مَا هُوَ بِمَرْحُوْرَةٍ مِّنَ الْعَذَابِ اِنْ يَمُرُّ وَاَللهُ بِصِيْرِ مَّا يَمْعَلُوْنَ (۹۶)

اولارنی تیریک لیک کا همه دن حربص راق تاپورسن، مشرک لار دن بعضے لاری بارک
 اولار، میک یا شاماق ے خوش کورا دور لار، اولار نیک اوزون باشاماق لاری، اولار نے
 دوزخ دن اوزاق توتکوچی ایماس دور، الله تعالیٰ اولار نیک قیلاق ده بولغان نرسہ لارینی
 کوروب توتکوچی دور

بیزدہ عمر بک اوزون بولسون، اوزون عمر، کیتاس دولت دیب دعا قبلای لاری!

اولار نیک بوسوز لاریدن آزاباس دور.

قُلْ مَنْ كَانَ عَدُوَّ الْجِبْرِيلَ فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلَيَّ قَلْبِكَ بِإِذْنِ اللَّهِ
مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَهُدًى وَبُشْرَى لِلْمُؤْمِنِينَ (۹۸)

ابتکلی (ہی محمد صلی اللہ علیہ وسلم) ہرکیم جبرئیل (علیہ السلام) غہ دشمن، بولسہ، یلگیل کہ حضرت جبرئیل علیہ السلام اللہ تعالیٰ نیک حکم، بیرلہ سینیک کوکلوک گاقرآن نے نازل قیلغان دور، شول حالده کہ قرآن اوزی دن ایلکار بیگی کتاب لار، تورات، وانجیل، نے اللہ تعالیٰ تاما نیدن کیلکان لیگینے تصدیق قیلغوچی بولوب ایمان کیلتور گوچی لارگا هدایت و بشارت دور.

یہود لار نیک حماقت لاری؛ شول درجه ده دور کہ فرشته لاردن بیرین دشمن بیرینی دوست توتا دور لار، شو بیک اوچون بو آیت ده بوپورا دور کہ دوست توتسون لار، دشمن توتسون لار اونیک اعتباری یوق دور، فرشته لاردن بیرینی دوست بیرینی دشمن توتمک؛ همه سینے دشمن توتمک اورنیغہ اوتہ دور، اولار دشمن تونگان فرشته گینہ سینگا قرآن کریم نے نازل قیلغان دور.

یہود لار، حضرت جبرئیل علیہ السلام نے دشمن توتوب حضرت میکائیل علیہ السلام نے دوست توتادوز لار، چنانچہ حضرت ہر رضی اللہ عنہ انیب دور لار کہ درس کون لاری ده آدیلا ریغہ باریب تورات نے اوقوغان لاری ایشیتور ایڈیم، کورار ایڈیم کہ تورات قرآن آیت لارینی تصدیق قیلادور، قرآن کریم ده بار نوسہ لاری بیان قیلادور، بولارنی کوزوب تعجب قیلار ایڈیم مین بیرکونی اولار نیک آدیلا ریغہ اولتوروب ایڈیم، اولاردن بیر مینگا خطاب قیلیب دیدی کہ بز نیک نزدیمزده سیندن سو بوملیک راق کیشے بوق دور، مین نیمہ اوچون دیدیم، اول سین بیز نیک مجلیہ سیمزگا کیلیب اولتورادور سن، شونیک اوچون بیز سینے باخشے کورامیز دیدی، مین، تعجب قیلانمک:

قرآن نورات نے، نورات قرآن نے تصدیق قیلا دور، میں شو نیک او چون کیلا دور من دیدیم، بز شول سوزده ایدیک کہ حضرت رسول الله او توب قالدی لار، اولار، انه پیغمبر لاریگز باریب یتیب آل دیدی لار، میں ایتیب قالدیم کہ بیز نیک پیغمبریمز نے اوز کتاب لاریگز ده پیغمبر تا پور می سیز لار؟

اولار ایند اما ی قالدی لار، ملا لاری؛ سیز لاردن قسم یرله سورادی، جواب یریک لار دیدی لار، اولار ملا لاریغه سین ملا میزن اوزوک جواب یردینی لار، ملا لاری پیغمبر دور دیب بیلور میزدیدی، میں شور لاریگز قورسون، پیغمبر لیگینے بیلیب توروب ایمان کیلتور ماساگز لار دیدیم، اولار بزنیک عذریمیز بار دور دیدی لار،

فرشته لاردن بزنیک دوستومیز، دوشمنبر بار، محمد علیہ السلام؛ بزنیک دوشمنیز نے دوست قلیب آلیب دور، اول جبرئیل دور، میکائیل؛ بزنیک دوستومیز دور دیدی لار، میں؛ ایکولاری نیک الله تعالی حضوریدہ کے اعتاری لاری نوچوک دور دیدیم، اولار، اعتبار لاری الله تعالی نزدیکہ پردوز دیدی لار، میں؛ اونداغ بولسه جبرئیل نیک دوشمنی کا میکائیل دوست بولسا دیدیم، سوگرہ توروب فلانی نیک دریچہ سے ده حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم نیک آرقه لاری دن یتیب آلبیم حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم امدی گنہ نازل بولغان آیت نے اوقوب یرای می؟ دیب شول آیت نے اوقوب یردی لار، میں واقعه نے سزگا ایتیب یرای دیسام؛ الله تعالی میدن ایکلاری سزگا خبر یریب دور دیدیم.

بیزایتہ میزکہ حضرت جبرئیل علیہ السلام نے یهود لار نیک بامان کورمک لاری؛ ایت نیک آی غه قاراب هور گائے گا او خشا بدور.

من کان عدوا لله و ملائکته و رسوله و جبرئیل و میکائیل فان الله عدو الکفرین (۹۸)

هرکیم الله تعالی غه، فرشته لاری گا، پیغمبر لاری غه، جبرئیل، میکائیل علیهم السلام غه دوشمن بولسه الله تعالی کافر لارگا دشمن دور.

الله تعالی بویورا دور که، هرکیم مینے، فرشته لاریم نے پیغمبر لاریم نے دوشمن توتسه اولے میں دوشمن توتادور میں.

ہر کیم بوفرشته لاردن، یا کہ پیغمبر لاردن، بیرینی دوشمن توتسه همه فرشته لار یا کہ همه پیغمبر لار نے دوشمن تونکان بولور، بولاردن بولاری گا ایمان کیتوروب، ینہ باشقه سی گا کافر بولسه همه لاریگا کافر بولور بولارینی اجراتیب قویماق بولہ باشقه لارگا ایمان کیتورماگان بولدی (۱۵۰-۱۵۱) آیت لار نیک تفسر لارینی اوز جایده کورولسون.

ولقد انزلنا الیک ایت بینت وما یکفر بها الا الفسقون (۹۹) او کلبا عهدوا عهدا
بئذ فریق منہم بل اکثرہم لایؤمنون (۱۰۰)

البتہ سینگا آچق ظاهر آیت لار نازل قیلدق بو آیت لار غہ فاسق لار گینہ کافر بولور لار (۹۹) نیمہ؛ هر بروقت پیر عہد نے ذمہ لاری گا آلسہ لار، اولاردن پیر فرقہ لاری وفا قیلماق اونی تاشلاب قویادور لاری؟ بلکہ اولاردن کوب لاری ایمان کیتورما بدور لار.

انسان نیک قہرا آلمی و عذاب غہ مستحق بولادورغان وقتی کیلیب قالسہ همه قیلیمش و توریشے بویون تاولیق دن عبارت بولوب قالغای، وعظ و نصیحت تاثیر قیلماق، بو یهود لارده؛ اوز لارینی اوز لاری غضب آلمی غہ پیر گینہ مصداق قیلیم آلفاندور لار، قایسے طرف دن کیلباگز، اول تامان دن عصبان، بویون تاولیق بردمہ لاب چقیب کیلادور، آیت کریمہ لارده بلغ حجت لار، تاش لار ایریب کیتہ دورکان نصیحت لار بولوب توروب بنہ دہ بویون تاولیق دن باشقه نرسہ اولاردن وجود غہ کیلبا بدور باشقه آیت کریمہ دہ بویورا دورکے:

واذا اردنا ان نھلك قرية امرنا مترفيا ففسقوا فيها فحق عليها القول فدمرناھا تدمیرا (۱۷-۱۶)

بیز پیر قوم، یورت اهلے نے ہلاک قیلماق چس بولماق اول یورت اہلی نیک بای لاریغہ حکم یوبارا دورمیز، اول حکم گا اولار فارشی لیق قیلغای لارده اولار غہ عذاب قیلماق ثابت بولوب قالغای دہ لار اولار نے بیز آنتار توتتار قیلیم یوبارغای بیز.

بوزسہ لارنی اوقوب فکر قیلیم خیالیمزده توتوب بوقصہ نیک حصہ سے بولغان عبرت آماق لازم دور، اللہ تعالیٰ بیز گا بوقدر یهود لار نیک قصہ لارینی بیان قیلماق پیرلہ بیزدن نیمہ.

نے ارادہ قیلاغان، نیمہ نرسا نے بیزنیک توشونچہ میزگا اور ناتماچی دور بو نرسہ لار خیالی میزدن نیمہ اوچون کیچہایدور، بزنیک یورنومیز، مال لاریز، بالا چاقا لاریز نیک یزدن سلب قیلناق لاری نیک سب لاری نیمہ دور؛ خیالی میزدن کیچیریب اوز حالت لاری میزگا توبہ قیلدی می؛ یا کہ فونوشوب یورا بیرامیزی،

بوقصہ لار قوروق دن قوروق هواغہ اوچوب کیتہ بیردی می؛ بو واقعہ لار؛ بیکاردن سب سیز واقع بولغان ایدمی؟ شول او قوغغان (۱۷-۴-۵-۶-۷-۸) آیت لارغہ اوز حالیتیزنی سالیشتوروب کورسا ک نیمہ نتیجہ چقما دور، سوگرہ (۱۷-۹-۱۰) آیت لارینی یان بو یورا دور! البتہ بو قرآن؛ توغری وایک یاخشے بولغان یولنہ ایلته دور یاخشے عمل قیلغوچی ایمان لیک بندہ لارغہ زور ثواب باردور دیب بشارت پیرا دور، البتہ آخرت غہ ایمان کیلتور ماگان لارغہ الم پیرا دورگان عذاب بار دور،

بنی اسرائیل اوزہ لاریغہ بختیرو منجاریب دیک لارنے مسلط قیلغان لیغی بیرلہ بیزنیک اوزہ مزغہ روس قانخور لارینی مسلط قیلغان ده گے فرق نیمہ دور، ینہ (۱۷-۷) نجی آیت ده ان احستتم احستتم لانفسکم وان اساتم فلها۔ اگر یاخشے ایش قیساک لار؛ اوزجان لاریگز اوچون قیلیب دور سیز لار، ایمان ایش قیساک لار اوزجان لاریگز غہ دور، ارقہ سیدن (۱۷-۸) آیتی نیک بیر بولہ گی ده وان عد تم عدنا۔ ینہ قایتساگز لار، ینہ باشیگز گا کیلگی توروب دور۔

بو آیت لارنے، قصہ لارنے توشونوب توروب اوقوب اوز حالیتیز گا سالیشتوروب کورساک یورا ک لاریز یاریلیب کیتہ دووکان بیر حالت ده دورمیز، وینہ باشقہ پیر آیت ده بو یورا دور۔

وَقَالَ الْمَلَأَمِنْ قَوْمِ فِرْعَوْنَ اتذرونی قومی وقومہ لیفسد وانی الارض ویدرک
وَاللہتک قال سنقتل ابنائہم وانا فوقہم قاہرون (۷-۱۲۷)

الله تعالیٰ؛ سیزلاردن ایمان کیتوروب یاخشے عمل قیلغان لارغہ وعده قیلغان دورکہ اولارنے بیربوزی، گا خلیفه قیلغای، چنانچه اولاردن ایباریکی لارنے خلیفه قیلیب ایدی، اولارغہ اوزی مناسب کورگان دین لارینی اورناتیب بیرگای، خوف لاریدن کین نیچ لیک بیرگای، سنیک اوزوم گا عبادت قلسون لار، شرک (عقیده و عبادت ده) کیتور ماسون لار؛ بیزنیک حکیمز گا قارشی لیق قیلغان لار فاسق لار دور لار.

بوآیت ده مسلمان لارغہ؛ کافر لاردن قوتولدوروب، کافر لارنیک، اورنیلاری غہ اوز لارینی یورت گا ایکا قیلاق نے وعده قیلادور، چنانچه فتح مکه بیرله بو وعده وجودغه چقی، قور قوب یورگان لاری دن کین امان لیک کا چقیقی لار، شونیک دیک بی اسرائیل ده فرعون شاب دیگری ده غرق بولغانے دن کین اورنیغه حکمران بولدی لار، مسلمان لارده عرب مملکتی کا ایگا بولدی لار اوزدین لاری اسلام نیک احکام - بو یوروق لارینی اوز ایستانک لارچمه ادا قیلاقه قادر بولدی لار، اوزه سبکا بیرکینه شرط قویولوب قویولادی، اول ده بعدوننی لایشر کون بی شینا - مینگا قول لیق لار قیلور لار - مینگا برار نرسه نے عقیده، عبادت ده شریک قیلما بدور لار، بو حکم لاری گا اوز لاری ایگا بولماق اوچون؛ حکومت الله تعالیٰ نیک اوزی نیکی دور، باشقه نیک حکمی یورماس دیب اعتقاد قیلاق لازم دور، ایش شول یوسون ده، دوام ایستانک ده گینه حکم لاری اوز قول لاری ده بولور اوندن باشقه تامان غہ آیاغ ناشلاب قالسه لار؛ اوز حکم لاری قول لاریدن چقیب باشقه لارنیک بو یون توروغ لاری آستیغه توشوب قالور لار، چنانچه بنی اسرائیل غہ فی نظر کیف عملون - سوگره کورا دورکہ نوچوک عمل قیلور سز لار، دیب ایدی، بیز مسلمان لارغہ ومن کفر بعد ذلك فأرثک همم الفسقون - حکم لاری قول لاری غہ تیگیب، اوزدین لاری اوز اختیار لاری چه یورگوز مک کا ایگا بولوب، قورقو حالتی دن امان لیقعه اونکان لیک لاری دن کین، الله تعالیٰ نیک حکم لاری دن باش تارتسه لار، اولار فاسق لاردن بولوب اوز حکم لاری گا اوز لاری ایگا بولماق حقیدن محروم بولوب قالور لار؛ شونیک اوچون بیزه بیر آیت کریمه ده بو یوروله دورکہ.

ان الله لا یغیر ما بقوم حتی یغیروا ما بأنفسهم وَاذا اراد الله بقوم سؤا

فَلَا مَرَدَلَهُ وَمَالَهُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَالٍ (۱۳-۱۱)

البتہ اللہ تعالیٰ بے قوم غمہ بے رنگان نعمت لاریسی؛ اولار؛ اوز فعل و خوی لاریسی آلیشتور ماغونلاریچہ تبدیل قیلماغای اگر بے قوم غمہ پامان حالت نے ارادہ قیلغان بولسه اونیک قایتماغای بوق دور، اولار اوچون اللہ تعالیٰ دن باشقہ برار دوست بولماغای۔

بویت لاریسی تدر قیلیب کورساک؛ همه قوم لاریسی بے رنگان نعمت لاریسی؛ صلاح و یاخشے حال ده دوام اینکان لاریسی گینه دوا اینکان، اگر حالت لاریسی تبدیل قیلیب، اللہ تعالیٰ نیک حکم لاریسی گا امثال قیلماسه لاریسی، کیلکان شریعت اوزہ سیدہ قائم۔ بولماسه لاریسی اولار ده کے اللہ تعالیٰ نیک نعمت لاریسی دوام اینماگای، نعمت اور تیغہ نعمت، عذاب نازل بولماغای، اللہ تعالیٰ دن قور قایدورغان، کوکلیده شفقتی بوق بے قوم نے مسلط قیلماغای ده اول قوم قول لاریسی کیلکان ظلم لاریسی قیلماغای لاریسی۔ لیکن کافر لاریسی اوچون کیلکان عذاب بر بوزیدن نحو قیلیب جہنم گا داخل قیلماق اوچون بولادور، مسلمان لاریسی بولغان عذاب؛ تنبیہ اوچون بولوب اول گناه لاریسی دن قایتیب توبہ قیلسه لاریسی؛ اول عذاب اولاردن کوتاریلماگای چنانچہ (۱۷=۴-۵-۶-۷-۸) آیت لاریسی شونگا دلیل دور۔

بیز لاریسی؛ بیزلارگا کیلکان بوعذاب گا پروا قیلماغای، عذاب حساب لامای، اوزومیز نے همه نرسه لاردن تازه حساب لاب اوزومیز نیک خلاف و شقاق لاریسی ده دوام ایتک ده میز، شول وقت ندر کینی قیلماق نے خیالیمیز گا کیلتور دیک دیب ایتہ آلامی میز، اللہ تعالیٰ بیزلار نیک کوز لاریسی نے آچسون۔

وَمَا جَاءَهُمْ رَسُولٌ مِنْ عِنْدِنَا مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَهُمْ نَبْدُ فَرِيقٍ مِمَّنِ الَّذِينَ

أَوْتُوا الْكِتَابَ كَتَبَ اللَّهُ وَرَأَوْا ظُهُورَهُمْ كَأَنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ (۱۰۱)

قاچان کہ اولار غمہ اللہ تامانیدن اوز لاریسی بار کتاب نے تصدیق قیلماغوی پیغمبر کیلپ ایدی؛ کتاب اہل دن برفورقہ لاریسی؛ اللہ تعالیٰ نیک کتاینسے یلما ایدورگان لاریسی دیک ارقہ لاریسی ناشلاب قویدی لاریسی۔

حضرت محمد صلی اللہ علیہ وسلم نیک پیغمبر لبق لاری اوچون بیلگے و علامت بولادورغان
 آجیق دلالت قیلا دورغان آیت لارنی نازل قیلدیق، اول آیت لار؛ یهود لارغہ شونداغ بردلیل
 بولدی کہ اولار؛ حضرت محمد صلی اللہ علیہ وسلم نے اوز بالا لارینی تانی دورغان درجہ ده
 نایر ایدی لار، اول ده قرآن کریم ده گئے؛ احبار لاردن باشقہ لار بیلایدورگان قصہ و خبر لار
 ایدی لار کہ اولار نے؛ احبار لاری اوز اورتہ لاری ده سر توتوب عوام الناس دن مخنی
 ساقلاب عوام غہ صحیح بولغان نرسہ لار نے کورساتماس ایدی لار، بلکہ ایلکاریگی علماء
 لاری تامان لاریدن تحریف و تبدیل قیلنغان نرسہ لار نے گینہ کورساتور ایدی لار، بعضے
 وقت لارده بیر بیر لاریدن خفہ بولوب قالسہ لار، آغیز لارید چقیب ده کینار ایدی.
 بوخیل نرسہ لار نے؛ او قومآغان آمی کیمسہ لاری طرف لاریدن بیان قلیب اولار نیک
 سرلاری نیک آچیلیب قالماغیدن قور قور ایدی لار، حسد یوزہ سیدن کوزلازی کور
 بولوب قالماغان انصاف لیک کیشی لارگا قول قیلاق دن باشقہ چارہ یوق ایدی.
 اولارغہ معلوم ایدی کہ حضرت رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم او قومآغان، خط یازماغان
 بیر کیشی دور لار، اولارغہ ارنہ و کیچ قرآن کریم نے او قوب اولارده گئے مخنی نرسہ لار نے
 آجیب برور ایدی لار، فقط گینہ حضرت جبرئیل علیہ السلام واسطہ لاری ایلہ وحی قلیب اولار نیک
 بیون تاویق لارینی بیلدوروب قویولغانی؛ اولار نیک حماقت لارینی آشیریب قویور ایدی،
 اوز حماقت لاریدن حضرت جبرئیل علیہ السلام نے یامان کوروب؛ کوروب، بیلیب توروب حضرت
 رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نے تانیساغان دیک ایمان کیتور مادی لار، اللہ تعالیٰ تامانیدن
 نازل بولغان، اوز لاریده گئے کتاب نے تصدیق قیلنغان قرآن کریم غہ ایمان کیتورمای، بیلماگان
 کیشی لار دیک ارقہ لاریغہ تاشلاب اولتوروب دور لار، اولوغ لبق لاری، کتہ لیک لاری نیک
 کیشی قالماسیدن قور قوب، تمام بولوب کیتادورکان دنیانے آخرت دن مقدم توتوب، اوز لارینی
 کافر قلیب، اللہ تعالیٰ نیک غضبی غہ گرفتار بولوب اولتوروب دور لار، اونیک اوزہ
 سیدہ دنیاہ یوق آخرت ده اولار اوچون نصیہ یوق دور.

وَاتَّبِعُوا مَا تَنذَرُ الشَّيْطَانِ عَلَىٰ مَلِكِ سُلَيْمَانَ وَمَا كَفَرَ سُلَيْمَانُ وَلَٰكِنَّ الشَّيْطَانَ كَفَرُوا

یَعْلَمُونَ النَّاسَ السَّحْرَ وَمَا أَنْزَلَ عَلَى الْمَلَائِكَةِ يُسَابِلُ هَارُوتَ وَمَارُوتَ وَمَا يَعْلَمُونَ
 مِنْ أَحَدٍ حَتَّى يَقُولَا إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهِ بَيْنَ الْمَرْءِ
 وَزَوْجِهِ وَمَا هُمْ بِضَارِينَ بِهِ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَيَتَعَلَّمُونَ مَا يَضُرُّهُمْ
 وَلَا يَنْفَعُهُمْ وَلَقَدْ عَلَّمُوا لِمَنْ اشْتَرَاهُ مَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلْقٍ وَلَبِئْسَ
 مَا شَرَوْا بِهِ أَنْفُسَهُمْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ (۱۰۲)

یہود لار: شیطان لار نیک: حضرت سلیمان علیہ السلام نیک پادشاہ لیغی توغریسیدہ
 توقوب یاساغان نرسہ لاریگا ایرگاشتنے لار، حضرت سلیمان علیہ السلام کافر بولادی،
 ولیکن شیطان لار کافر بولدی لار، شیطان لار: آدم لار - ہاروت ر ماروت غہ جادوگر لیکنے
 اورگا تور ایدی لار، بابل دہ ایکی فرشتہ کا ہیچ نرسہ نازل بولادی، اول ہاروت و ماروت؛ بز لار: امتجان
 اوچون دور میز۔ دینا گونلاریچہ ہیچ کیم گا جادوگر لیک نے اورگا تماس ایدی لار، آدم لار بولسہ
 لار: اولاردن ایر بیرلہ خانون لار اورتہ لاریغہ جدا لیک سالادورغان نرسہ نے کینہ اورگا نور
 ایدی لار، اول اورگانگان نرسہ لاری بیرلہ اللہ تعالیٰ نیک حکم دن ناشقاری ہیچ کیم گا ضرر
 یینگوژ کوچی لار ایماس دور لار، اوزلاری گا ضرر قلیب فائدہ قیلما بدورگان رسہ لارنے
 کینہ اورگا نور ایدی لار، البتہ اولار یلیب آلفان دور لار کہ ہر کیم اونے ساتیب آلفان
 بولسہ آخرت دہ اولار غہ ہیچ نصیبہ بوق دور۔ اونیک بدلیدہ اوز جان لارینی ساتقان
 نرسہ لاری جودہ یا ماندور۔

بو آیت شریفہ نیک تفسیریدہ: تفسیر کتاب لاری ذہ کوب نرسہ لار بار دور کہ اولار؛
 یہود لار نیک کتاب لاریدن نقل بولغاندور بولار نیک فرشتہ لار نیک عصمت لاریغہ خلاف
 بولوب عقل غہ توغری کیلای حقیقت دن اوزاق بولغانی اوچون اولار نے بیز بوندہ نقل
 قیلما بدور میز، چونکہ اولار؛ یہود خرافات واقراحت لاریدن دور، بول یردہ بعضے محققین
 لار نیک سوزلاری نیک خلاصہ سہنے مختصر طریقہ دہ بیان قلیب اوتور میز:

یہ مسئلہ وہ مختلف سوز لار مفسر لار دن نقل بولغان بولسہ دہ، قوییدہ گی سوز فی نقل
 قیلماق بیرلہ اکتفا قیلامیز چنانچہ القاسم بن محمد، عطیہ، ابن انس، ربیع بن انس بولسہ کوک ایتیب
 دور لار کہ و ما انزلہ دہ کے مانافیہ بولوب، ایت دہ کے الملکین دن مراد؛ حضرت جبرئیل، میکائیل
 علیہما السلام دور لار، یعنی حضرت جبرئیل و میکائیل علیہما السلام غہ سحر نازل بولغان
 ایماں دور، شیطان لار اوزلاری توقوب قویغان سحر لارینی آدم لارگا اورگا تور ایدی لار،
 اولار نیک آرا لاریدہ ہاروت، ماروت دیکان کیشے لار دہ بار ایدی لار، دیک ہاروت
 و ماروت الناس دن بدل دور لار، ہول سوز قرطبی نیک سوزی دور،

چنانچہ بوقصہ شونداغ دور، یہود لار اوز کتب لاری دہ یلیب انصار لار غہ
 ایتیب یورار ایدی لار کہ کلمگی کوتولک دہ بیر پیغمبر نیک زمانہ سے کیلکان دور، یاقین دہ
 کیلا دور، اول پیغمبر مبعوث بولوب مدینہ گا کیلکان لاریدہ ایمان کیلتورمای کافر بولدی لار،
 حالو کہ اوز لاریدہ کے کتاب نے اللہ تعالیٰ نامانیدن کیلکان لیگینے ایتیب بیرا دورگان
 قرآن کریم لاری، قول لاری دہ ایدی، ایمان کیلتورمای کافر بولدی لار، اونیک اورنیغہ
 شیطان لار نیک حضرت سلیمان علیہ السلام نیک پادشاہ لیق لاری غہ اویدوروب اوز لاری
 توقوب آلفان نرسہ لارینی بوزسہ لار، حضرت سلیمان علیہ السلام نیک کتابی دور، سحر
 قیلور ایدی، ملکی۔ پادشاہ لینی نیک قیامی؛ سحر بیرلہ ایدی پیغمبر ایماں ایدی دیب
 خلقہ یش قلیب ایدی لار، یہود لار بونے تصدیق قلیب ایشانیب شول سحر گا ایرگاشتے لار
 اوز لاری اوچون ایمان اورنیغہ کفر نے اختیار قلیدی لار؛ شول سحر واسطہ سے ایلہ حضرت
 رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم غہ ضرر یتیکوزمک گا چہ باردی لار، عزت اورنیغہ خارلیق نے
 سعادت اورنیغہ، شقاوت نے اختیار قلیب اوز لارینی ایدی عذات گا مستحق قلیب آلدی لار،
 چنانچہ لیدین الاعصم؛ حضرت رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم فی سحر قلیدی، اللہ تعالیٰ؛
 پیغمبرینی بو حال دن خبردار قلیب سحر دن قوتولماق اوچون معوذتین سورہ لارینی نازل قلیدی۔
 بؤآیت (۱۰۰) نیک اولیدہ بوورولہ دور کہ یہود لار، حضرت سلیمان علیہ السلام نیک
 پادشاہ لیق لاری توغر سیدہ؛ شیطان لار نیک اویدورغان نرسہ لاری گا ایرگاشتے لار، حضرت
 سلیمان علیہ السلام کافر بولماغان شیطان لار کیتہ کافر بولغان دور لار کہ اولار آدم لار غہ

سحر اور گاتور ایدی لار، ایکی فرشته کا سحر نازل بولغانی یوق دور، ایماسدی هاروت و ماروت؛ الناس بدل دور، شیاطین لار اهل نابل دن بولغان هاروت و ماروت آتلیق ایکی کیشے کا سحر اور گاتور ایدی لار، چنانچه بز نیک ترجمہ بیز ده شول حافظ ابن جریر نیک اختیار یغده موافق بولدی .

وما انزل ده گے مانافیه دور بوندن باشقه سوز جائز ایماس دور، نافیه ایماس بلکه موصوله دور، ماتلو الشیاطین اور نیغده عطف دور دیکان لار، یهود لار نیک کتاب لاری گا، ارگا شیب تفسیر قیلغان بولوب کتاب الله ده گے آیت نیک سیاق دن اوزاق تفسیر قیلغان دور لار . زهره نیک حکایه سے بولسه اول علوم کونیه دن خبر سیز جاہل لار نیک روایت لاری بولغان بولوب یهود لار کتاب لار بدن آغان دور لار بول اوزی هیچ درست ایماس دور .

بیز نیک آلدیمیز ده اهمیت لیک ایکی مسئله بار بولوب حضرت سلیمان علیہ السلام حق لاریده گے عصمت نے لحاظ قیلماق که آیت بونی آچیق بیان قیلیب پردی، ۲ نجی مسئله فرشته لار نے عصیان و گناه گانست قیلماق دور، حالوکه الله تعالی اوز کلامی (۶۶-۶) ده لایصون

الله ما امرهم ويفعلون . ایومرون . - الله تعالی غه؛ بو بورگان نرسه لاری ده بو یون تاو لیق قیلماق دور لار، بو بورولگان نرسه لارینی جایغده قویادور لار دیب آیت ده بیان قیلیب پردی فرشته لار نے بو یون تاو لیق قیلماق؛ جائز ایماس دور .

حقیقت گا او یادورگان سوز لار؛ قرطبی وابن جریر نیک سوز لاری بولوب ابن جریر نیک سوزی که اول؛ هاروت و ماروت؛ الناس بدل دور دیب دور، شول سوز اعلی زاق کورونه دور دور، شیطان لار دن سحر نے اورگانکان هاروت و ماروت، خلا یقغه تعلیم بیورده، بیز فتنه دور میز؛ بو سحر نے اورگانمک کفر دور، - اورگانمک لار دیمای توروب سحر نے هیچ کیم گا تعلیم بیرماس ایدی لار، شونیک بیرله آچیق ظاهر بولادور که:

زهره مسئله سے؛ اسلام علماء لاری نیک سوز لاری بولمای، یهود لار نیک سوز لاری دور اسلام کتب لاری نیک؛ بوخیل خرافات لار دن تازه لانماق لاری لازم دور، بو بیز اچیسده بولغان زمان؛ علوم و فنون زمانه سی دور، حقیقت گا خلاف سوز لار دن، اسلام

کتاب لاری نیک اوزاق بولماق لاری کیراک، بو خرافات لارغه جاهل لار، اسلام بوزوقی لاری بولغان شیطان لار کینه عمل قیلور لار بولار؛ بوزوقی ایک نیک اجر سے اوچون هرخیل بول لارنے قوللار نور لار، بولاردن ساقینماق لازم دور.

ولو انهم امنوا واتقوا المشوبة من عند الله خیر لو کانوا یعلمون (۱۰۳)

اگر بھود لار؛ الله ورسولی، قرآن کریم گا ایمان کیتوروب حرام بولغان (سحر دیک) نرسه لاردن ساقلانسه لار ایدی الله تعالی نزدیک بیریلگان ثواب اولار اوچون کوب باخشے بولور ایدی. کاشکی بیلسه لار ایدی.

ابوالسمود اوز تفسیریده ایتور که بھود لار؛ اوز کتاب لاریده بار واقعات لارنی، کتاب لارینی تصدیق قیلغوجی پیغمبرغه یا که پیغمبرغه نازل بولغان قرآن کریم، یا که اوز پیغمبر لاری گا نازل بولغان تورات غه تبدیل و تحریف قیلای ایمان کیتوروب اوز لاریده که بویون ناولیق لاردن توبه قیلیب اولاردن ساقلانسه لار ایدی؛ الله تعالی نیک بیرگان ثواب لاری اولار اوچون باخشے بولور ایدی، لوکانوا یعلمون جهاله سے اوزی باشقه بیرجمله بولوب یوقاریسه گا تعلق یوق دور، معنی سے بونرسه لارنے کاشکی لار ایدی، بولور عمل قیلماغان لیق لاری اوچون بیلماگان لار قاتار لاری غه قوشولدی لار.

یا ایها الذین امنوا لاتقولوا راعنا و قولوا انظرونا واسمعوا وللكفرین عذاب الیم (۱۰۴)

ای ایمان ایک کیشے لار؛ راعنا دیمک لار، بیزگا قاراک سوزگا قولاق سالیتمک دیمک لار، کافر لارگا الم پیرا دورگان عذاب بار دور.

الله تعالی؛ مؤمن بنده لارگا؛ سوز و فعل ده اوز لارینی کافر لارگا اوخشاتماق دن منع قیلادور، چونکه بھود لار؛ سوز لاریده بعضے کتابه لیک لفظ لارنے ایشلاتور ایدی لار، بوندن مقصد لاری؛ حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم حق لاریده ناسزا ایتیمک بولور ایدی اسمع لنا۔ بیزگا قولاق سالیتمک دیمک بولسه لار؛ راعنا۔ بیزگا قولاق سالیتمک نصب بولماسون دیم رعایت لفظینے؛ رعونت معنی سینے اولاب توروب ایتور ایدی لار، چنانچه باشقه پیرآیت ده تصریح قیلنه دور:

وَمِنَ الَّذِينَ هَادُوا يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ وَيَقُولُونَ سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا وَاسْمَعُوا
 غَيْرَ مَسْمُوعٍ وَرَاعَتْنَا لَئِنَّا بِالسِّنِّهِمْ وَطَعْنَانَا فِي الدِّينِ وَلَوْ أَنَّهُمْ قَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَاسْمَعُوا
 وَانظُرْنَا - لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ وَأَقْرَبَ وَلَٰكِن لَعَنَهُمُ اللَّهُ بِكُفْرِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُونَ إِلَّا قَلِيلًا (۴۶-۴۷)

یہود لاردن بعضے لاری بار دور لارکہ اولار تورات کلمہ لارینی اوزجای لاریدن
 جلدبریب تحریف قیلادور لار، ایشتیک بویون تاو لادیق، ایشیت ایشتاس لیک یوزہ سے دن
 دیدور لار، بول اوزی؛ تبل لارینی بوراب دین ده طعنه قیلماق یوزہ سے دن ایدی، اگر اولار
 ایشتیک، بویون سوندوک ایشیت بیزگا قارا دیسه لار ایدی اولارغہ یاخشے و مناسب
 راق بولور ایدی، ولیکن کفر لاری سیے دن؛ الله تعالی اولارنے لعنت قیلدی
 اولاردن آزکیشے لارگینہ ایمان کیلتورور لار.

مَا يُوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَلَا الْمُشْرِكِينَ أَنْ يُنَزَّلَ عَلَيْكُمْ مِنْ
 خَيْرٍ مِنْ رَبِّكُمْ وَاللَّهُ يَخْتَصِرُ رَحْمَتَهُ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ (۱۰۵)

اهل کتاب کافر لاری، مشرک لار؛ سیز لارگا پروردگار یگز دن برار خیر نیک کیلگینے
 ایستامایدور لار، الله تعالی؛ کیم نے خواه لاسه؛ اوزرحتی بیرله سرفراز قیلادور، الله تعالی
 اولوغ فضل ایگا سے دور.

الله تعالی نیک فضل و کرمی؛ هیچ بیرقوم، یا بیرفرد گا مخصوص وظیفه ایماس دور،
 یہود و نصارا دیک بیرقوم، یا کہ بردین اہلی؛ علم و پیغمبر لیک، شریعت گا ایگا
 بولماقہ حق دار ایماس دور لار، بلکہ الله تعالی قابسے بیرقوم و شخص نے قائم قیلماق،
 دینی و علمی گا مظہر قیلماق، اولار واسطہ لاری بیرله بیربوزی گا عدل و حقانیت، نے
 نشر و جاری قیلماق تی خواه لاسه قیلغای، برار قوم، برار فرد نیک حق دار لیک دعوا قیلماقہ
 حق لاری یوق دور.

شونیک اوچون بھودلار؛ اولوغ لیت؛ اوقوماغان آمی لارغہ اوتوب کتیب، اوزو میز
حقیر کوروب یورگان کیشے لار نیک ارقہ لاری دن بونیومیزی قیب ایرگاشیب یورامیزی؟
دیدور لار ایدی، شرک لار بولسہ لار، بزلاز بولار بیرلہ ناقیم لاشیب کیلکان ایدیک
هر بر شرف و کرم ده اولاردن کم لیک قیلما ی کیلب ایدیک، ایدمی بونیسے کیلب مین پیغمبر
بولدوم دیب اولتورسہ بو پیغمبر لیک نے بز قایردن کیتورامیز، بار ایمان کیتورمای
من دیب حسد و کور العاس لیک یوزہ سیدن کافر بولوب اولتوروب دورلار، بلکه
مسلان لار نے دین لاریدن قایتاریب اوز لار ایدیک کافر قیلب یوبارماق جنایتی غہ
چہ ارتکاب قیلدی لار، اونداغ بولسہ اولار؛ سیزلار اوچون پیرار خیر نے مناسب کورمایدور
لار، اولار اوچون سیزلار نیک کوتاریلیش بگیز اولوم دور، اولار نیک ایمان کیتورمک
لاریدن امید قیلماک لار، بو حسد و کور اما سلیک، انسان نے هر نرسہ گا ایلته دور

اللهم ثبت قلوبنا علی دینک ولا ترغ قلوبنا بعد اذ هدیتنا

مانسخ من آية او نسها نأت بخیر منها او مثلها الم تعلم ان الله علی کل شیء قدير (۱۰۶)

بیر آیت فی منسوخ قیلغان یا کہ فالدیریب کوتارگان بولساق؛ اونیک اورنیغہ یاخشے
راغی، یا کہ اوخشا شینے کیتور گای میز، یلمادیک می کہ البتہ الله تعالی هر نرسہ گا قادر دور.

بو توغریده مفسر لار نیک سوز لاری قوبیده گے چه دور؛ ۱- نسخ تبدیل معنے سے
ده دور، اول وقت برار آیت نے برار آیت دن تبدیل قیلساق، آلیشتورساق اولگیسے دن
کین گے سینے یاخشے راق، یا کہ برابریده قبول میز دیگان بولادور بول اوزی تلاوت نیک منسوخ
بولماغی دور، اما نسیان بولسہ اول؛ بیر آیت نے تلاوت دن قالدوروب اونوتوروب
یوبار یلماغینے ایلته دور دیمک اولکینے اونوتوروب یوباریب اورنیغہ باشفہ سینے
کیتورور میز دیگان بولادور.

۲- آیت نیک حکینے منسوخ قیلماق بولوب عام دور، حکم بیرلہ تلاوت نیک
منسوخ بولماق لاری غہ شامل بولوب بول سوز جمهور علما نیک سوز لاریدور، اگر پیرار حکم

پرار زمانفہ موافق جاری بولسا بنہ پیر زمان دہ اونیک لزومی قالماغانی، یا کہ اونفہ
احتیاجی بولماغانی از چون، اول کین گے زمانفہ او یغون بیر حکم بیر له تبدیل قیلینسه
اول بولا پیر ادور، مصلحت شوقی تقاضا قیلادور، چنانچہ اسلام نیک اولیدہ بیر حکم جاری
بولوب اسلام نیک قوت لانغانی دن کین؛ اول حکم باشقہ بولدی۔ بول اوزی کوب دور۔

السمتعلم ان الله له ملك السموات والارض والکم من دون الله من ولی ولا نصیر (۱۰۷)

یلماس می سن کہ البتہ آسمان لار، پیر نیک ملکی؛ الله تعالی نیک اوزی گا مخصوص دور،
سبز لار گا الله تعالی دن باشقہ دوست، کومک قیلنوجی یوق دور۔

الله تعالی بوتون کائنات نے بار اتقوجی، مالکی دور، تدبیر قیلنوجی اوزی دور، اوزی
نیک ملکی ده خواه لاغانینی جاری قیلادور، خواه لاغانینتے عمل دن قالدورا دور،
بوتوغریده کے مصلحت لار نے اوزی ییلادور، بنده لار گا اطاعت قیلماق، بویون سونمک دور،
بوندن باشقہ چاره یوق دور، حکمی غه خلاف قیلغان لار غه اوزی دن باشقہ دوست بولماغای۔

موسوی نے یواریب، ارقہ سے سیدن اسلام نے یوبار ماق ده اختیار صاحبی دور،
الله تعالی نیک یوبار غان دینی گا ایرگاشمای کافر بولغان لار غه قیامت کونی ده کومک قیلنوجی
کیشے بولماغای، بر زمان، بر مکان گا موافق بولغان اسلامی شریعت گا بویون سونمک دن
باش تارسه لار، بول اوزی؛ اولار نیک تعصب لاری یوزه سیدن دور۔

ام تریدون ان تسألوا رسولکم کما سئل موسی من قبل و من

یتبدل الکفر بالایمان فقد ضل سوا السبیل (۱۰۸)

سبز لار؛ پیغمبر پیکر دن، ایلکاریگی زمان ده حضرت موسی علیہ السلام دن - سوال قیلینغان
دیک سوال قیلناچی می سبز لار هرکیم کفرنی ایمان غه آلیشوروب آلسه، البتہ اول توغری
بولدن تاییب کتیب دور۔

الله تعالی بوآیت کریمه ده هرخیل رسه لار نے بوئفہ نیمه دیدور سبز، بونیک

حکمی نیمہ دور دیب لزوم سیز سواری بیرمک دن منع قبلادور، احتمال کہ شول سوراغ سیے دن فرض بولوب قاله، صاحب الشرع سکوت قیلغانیچہ قویوب بیرمک گا بویورا دور، برار حکم صاحب الشرع طرفیدن جاری بولوب قاله؛ اول وقت لام دیمای خلوص بیرله جائیفه قویباق، بیون سونمک لازم دور، حکم جاری بولماسه، بارینجه قویوب بیرسه اول اوزی یاخشه دور، چنانچه حدیث شریف ده کیلب دور که مادام که مین؛ برار حکم قیلای سیزلارنے قویوب بیرسام سیزلارده بینی قویوب بریک لار، بنه صحیح مسلم ده کیلب دور که مین سیزلارنے قویوب برگان مقداریم ده مینے سیزلارده قویوب بریک لار، سیزلاردن ایلکاریکی قوم لار؛ پیغمبر لاریدن کوب سوراب، خلاف قیلب تورگان لاری اوچون هلاک بولدی لار، برار نرسه گا حکم قیلام قول لاریگز دن کیلگانیچہ قیلک لار، اگر منع قیلام اوندن ساقلانیک لار دیب دور لار، بول آیت مسلمان لارغه مخصوص بولمای، مسلمان و کافر لارغه عام دور.

چنانچه بیر آیت کریمه ده (۴-۱۵۲) بویورا دور که:

يَسْأَلُكَ أَهْلُ الْكِتَابِ أَنْ تَنْزِلَ عَلَيْهِمْ كِتَابًا مِّنَ السَّمَاءِ فَقَدْ سَأَلُوا مُوسَىٰ أَكْبَرَ مِنْ
ذَلِكَ فَقَالُوا إِنَّ اللَّهَ جَاهِلٌ بِمَا نَعْمَدُ فَآخَذْتَهُمُ الصَّعِقَةَ **بِظُلْمِهِمْ** ثُمَّ أَخَذُوا الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِ
مَا جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنَاتُ فَعَفَوْنَا عَنِ ذَلِكَ وَأَتَيْنَا مُوسَىٰ سُلْطٰنًا مِّبْيٰنًا

کتاب اهل؛ آسمان دن بیردن بیر بوتون بیر کتاب کیلتور ماگیک نے تیلایدور لار اولار؛ ایلکاری حضرت موسیٰ علیه السلام دن بوندن زور راغبینے ده تیلاب ایدی لار، چنانچه بیزگا آجیق دن خدا نے کورساتکیل دیب ایدی لار، اولارنے اوز گناه لاری سیے دن یاشیل نوشوب هلاک قیلدی، بول اوزی؛ اولارگا کوب معجزه لار کیلگانیس دن کین ایدی بوزاک پرست لیک گا توتوندی لار، اولاردن اونے کیچیب یوباردیک، حضرت موسیٰ علیه السلام غه آجیق غالب لیک بیردیک.

نیک مختلف جای لاری دہ بیزگا بیان قلیب بیرگانے کوز آلدیہیزدہ دور، اوزومیز نیک تجربہ لاریزدن کیچگانے شولکہ بواہل کتاب لارنیک بزیک حق لاریزدہ کے حرکت لاری میدادہ دور، چناچہ بزیک یورتومیز گا کیریب آلب بزے غفلت دہ قویماق یولینے توتی لار، نتیجہ دہ انقلاب دہ (۱۳۳۵ھ) اوزومیز دن یول باشچی لار چیقماق، جیققانے اورباق بولماق قالیب آخر دہ سیاست میدانیدہ مغلوبیت گا اوچرا دیک، بو وقت غہ چہ توتوب کیلمک دہ بولغان سیاست میدانیدہ، اوزومیزدن باشقہ غہ ایشانماق نیک خطا ایگان لیگے اوزی میدانیدہ دور، بزلازے اسلام نیک حکم لاری گا قایماق دن باشقہ نجات بیرا دورگان نرسہ یوق دور۔

وَأَقِمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَمَا تَقَدَّمُوا لَأَنْفُسِكُمْ مِنْ
خَيْرٍ يَجِدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ (۱۱۰)

نماز نے اوتاک لار، زکوٰۃ نی بیریک لار، اوزجان لاریگز اوچون ہونیمہ کوندورگان بولساگز لار، اونے الله تعالی حضوریدہ ناپقماق سیزلار، البتہ الله تعالی سیزلار نیک قیلماق دہ بولغان نرسہ لاریگز نے کوروب تورگوچی دور۔
الله تعالی مسلمان لارنے؛ دنیا و آخرت دہ فائدہ سے تیگادورگان، آخرت دہ نجات کا کفیل بولادورگان نماز نے اوز حق بیرلہ ادا قیلماقہ بویوروب نماز نیک برازیدہ قرآن کریم دہ بیان بویوروبلگان زکوٰۃ نے بیرب، الله تعالی نیک اوز فضل و کرمی بیرلہ بیرب، قویغان دولتی نیک شکرانہ سینے ادا قیلماق، مسکین و فقیر لارنے خوش قلیب، اوزی اوچون پروردگاری نیک رضا بغینے حاصل قیلماقہ بویورا دور، سیزلار نیک ہر بیر قیلماق نرسہ لاریگز۔ عمل لاریگز بیکار کیتماگی، پروردگار حضوریدہ موجود ناپقماق سیزلار۔ یاخشے دور، یامان دور، اوز قیلماق لاریگز نیک سزا لارینی کورگی سیزلار، حضرت پروردگار؛ سیزلار نیک ہر بیر قیلماق دہ بولغان نرسہ لاریگز نے کوروب بیلب تورگوچی دور دیب بویورا دور۔

وَقَالُوا لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ الْأَمِنَ كَأَن هُوَ أَوْصَرَىٰ تِلْكَ

أَمَّا نِيهِمْ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِنَّ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (۱۱)

یہود و نصارا لار؛ ایتہ دور لار کہ جنت گا یہود و نصارا دن باشقہ کیمسہ لار
کیرما گای لار، اول اوزی اولار نیک آرزو لاری دور، سوز لاریگز توغری بولسہ؛ دلیل
لاریگز نے کینور وک لارجی دیگیل۔

یہود و نصارا لار نیک؛ اوز لارینی آداب یورمک دہ ایکان لیک لارینی بو آیت کریمہ
بیرلہ بیان بو یورولہ دور، شونداغ کہ بو یہود و نصارا نیک ہر قایسی لاری؛ اوز دین لاریدہ گی
لار نے گینہ جنت گا کیرا دور لار، باشقہ لار جنت گا کیرما یدر لار دیب دعوا
قیلا دور لار، اللہ تعالی اولار نے تکذیب قلیب بو یورا دور کہ اولار نیک بو دعوا لاری
دلیل سیز دور؛ بوندن ایلکاری (۸۰) نجی آیت دہ دوزخ دہ بیر قانچہ کون گینہ قالیب
چیقور میز دیکان لیک لارینی اوقوب ابدیک باکہ ہیج دوزخفہ کیرما گای میز (نصارا لار)
دیدنی لار، اولار نیک بسوز لارینی (۸۱) (۱۸-۵) آیت لار دہ

وَقَالَتِ الْيَهُودُ وَالنَّصَرَىٰ مَن آتَاؤُا اللَّهُ وَآجِسَاؤُا قُلْ فَلِمَ يُعَذِّبُكُمْ بِذُنُوبِكُمْ

بَلْ أَنْتُمْ بَشَرٌ مِّمَّنْ خَلَقَ يَغْفِر لِمَن يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَن يَشَاءُ (۱۸-۵)

یہود و نصارا لار؛ ییز لار؛ اللہ تعالی نیک بالا لاری، دوست لاری دور میز دیدور لار،
اولار غہ؛ اونداغ بولسہ سیز لار نے گناہ لاریگز سیسے بیرلہ نوچوک عذاب قبولور،
بلکہ سیز لار؛ اللہ تعالی بار اتقان نرسہ لاردن بولغان انسان لار گینہ دور سیز لار، اللہ تعالی
خواہ لاغانینسے (مغفرت غہ لایق بولسہ) مغفرت قیلا دور، خواہ لاغانینی عذاب
قیلا دور دیگیل دیب اولار نیک سوز لارینی نقل قلیب ارقہ سے دن رد قیلا دور۔

ایش اولار ایکان لاری چہ ایماس، عمل سیز؛ ہیج کیمسہ خصوصی طریقہ دہ فضل
و کرم غہ مستحق بولاماغای، بوخیل فوروق دعوا ہیج بیردہ آقاغای، عمل نیک قبول
بولماغی غہ ایمان شرط بولوب ایمان غہ دہ خلوص شرط دور۔ بودہ شریعت کورساتکان
یولیدہ بولماغی غہ باغلیق دور، وارد بولغان طریقہ دہ عمل بولوب اخلاص لازم دور۔

اسلام نے حق دین بیلادور لار، ینہ اسلام دینی گا ایمان کینلور اادی لار، بو جہت دن ایمان سیز دور لار، اونیک اوزہ سیگا عمل لاری شریعت گا دہ موافق ایماس، شونیک اوچون عمل لاری دہ خلوص یوق دور، دعوی لاری قبلان عمل لاری گا دہ موافق ایماس، شونیک اوچون عمل لاری قبول بولماغای - دیمک جتنی بولماق دعوی سے قوروق سوز بولوب قالدی، مخنی سر لار اولوم کیلگان دہ آچیلغای، اولوقت دہ؛ اولار نیک سوز لاری گا آلدانادورغان کیشے بولماغای:

بلی من اسلم وجهہ لله وهو محسن فله اجرہ عند ربہ ولا خوف علیہم ولا هم یحزنون (۱۱۲)

ایش اولار ابتکان لاریچہ ایماس بلکہ هرکم اوزیش الله تعالی غہ تاشلاسه، قیلغان عبادتی دہ الله تعالی نے حاضر و ناظر بیلوب تورسہ، اونیک ثوابی؛ الله تعالی نیک نزدیکہ ساقلانیب قویولغان بولوب اولارغہ قورقماق یوق بولوب، خفہ دہ بولماغای لار .

چنانچہ یوقاریدہ بوتوغریدہ (۱۱۱) آیت تحتی دہ سوز لانیب اوتولدی .

وقالت اليهود لیست النصارى علی شیء وقالت النصرى لیست اليهود علی شیء
وهم یسئلون الکتاب کذک قال الذین لا یعلمون مثل قولهم فانه بحکم بینهم

یوم القیمۃ فیما كانوا فیما یختلفون (۱۱۳)

یہود لار اینور لار کہ نصاری لار؛ ہیچ رسہ دہ ایماس دور لار، نصارا لار اینور لار کہ یہود لار ہیچ رسہ دہ ایماس دور لار، حالبوکہ بوایکی طائفہ کتاب تورات و انجیل) اوقویدور لار، شونیک دیک سور لار نے یلیم سزلار دہ ایتہ دور لار، الله تعالی اولار نیک اورتہ لاریدہ، اختلاف قیلغان رسہ لاریدہ قیامت کونے حکم قیلغای .

بو آیت دہ؛ یہود و نصارا لار نیک اورتہ لاریدہ کے عداوت لازیدن بیر بیر لاری گا قیلغان مجوم لارینی بیان بیان بوپورا دور تفسیر علما لاری؛ (۱۱۳) نیک نازل بولماغیغہ سبب بولغان واقعہ نیک بیانی توغریسیدہ اختلاف قیلغان دور لار، بولار نیک سوز لارینی مختصر طریقہ دہ بیان قیلوب اوتہ میز .

چنانچہ نجران نصارا لاری؛ حضرت رسول کریم صلی اللہ علیہ وسلم حضور لاری غہ
 قلیب ابدی لار، یہود احبار لاری دہ حاضر بولوب ابدی لار، بولار نیک اورتہ لاریدہ؛
 حضرت رسول کریم صلی اللہ علیہ وسلم حضور لاری دہ چنجال واقع بولادی، یہود لاردن
 رافع بن حرملہ؛ سیزلار؛ ہیج نرسہ دہ ایماں سیزلار دیب حضرت عیسیٰ علیہ السلام
 یرہ انجیل گا دہ انکار قلیب تاشلادی، نصارا لار حضرت موسیٰ علیہ السلام و تورات غہ انکار
 قلیب تاشلادی لار، تورات دہ حضرت عیسیٰ علیہ السلام نیک ذکر لاری بار بولغانیدیک، انجیل دہ
 حضرت موسیٰ علیہ السلام نیک بیان لاری باردور، ہرقایسے لاری دہ اوزلاری غہ نازل
 بولغان کتاب لاری دہ پیغمبر دور دیگان دور، تورات و انجیل دہ اللہ تعالیٰ نازل قیلغان کتاب
 لاردور لار، بوئے ہمہ لاری بیلور لار بنہ بوہود و نصارا لار؛ بربر لاری غہ عناد قلیب
 حق سیز لیک قیلادور لار.

بیزدہ کے ناحق طریقہ دہ کفر گا حکم قیلماق دیک نرسہ لار دہ اولار نیک بو حکم
 لاری غہ یاقین لاشیب کیلادور، اوز دین لاری گا اوزلاری نیک اخلاص لاری یوق بولوب
 توتکان بول لاری، بیلب توروب ناحق حکم قیلماق لاری، اسلام غہ کیرمک لاری
 لازم بولوب حق نے قبول قیلماغان لاری، جای کیماہ بیلب توروب انکار قیلماق
 لاری؛ طبیعی صورت غہ کیری قانغان دور.

بوآیت دہ کے بیلیم سیزلار کیم لاردور، مفسر لار اورتہ لاریدہ اختلاف بولوب دور،
 چنانچہ ربیع بن انس، قتادہ؛ یہود و نصارا لار دور لاری دیب دور لار اولار؛ حضرت رسول اللہ
 صلی اللہ علیہ وسلم نے ہیج نرسہ دہ ایماں ددی لار حافظ ابن جریر؛ یہود و نصارا لاردن
 باشقہ لار غہ عام بولماغیٹے اختیار قلیب دور، بوخیل بیلب توروب، بیلماق توروب حق نے
 باطل دیب حکم قلیب خلاف قیلغان لار اورتہ لاریدہ قیامت کونیدہ اللہ تعالیٰ فیصلہ قلیب
 اولار نے حقیقت دن خبردار قلیب قویور، ولیکن وقت اوتکان برلور.

ومن اظلم من منع مسجد الله ان يذكر فيها اسمه وسعى في خرابها أولئك ما كان
 لهم ان يدخلوها الا خائفين لهم في الدنيا خزي ولهم في الآخرة عذاب عظيم (۱۱۴)

اللہ تعالیٰ مسجد لاری دہ اللہ تعالیٰ فی یاد قیلماق دن منع قیلیب اول مسجد لاری نیک خراب
بولماق لاریغہ اورونغان لاردن کورہ ظالم راق کیشیے لار بولماس، حالبوکہ اولارغہ
قورقو بیرلہ کیرمک لاری لازم ایدی، اولار اوچون بو دنیا دہ رسوا گر چیلیک بولوب آخرت دہ
اولار اوچون زور عذاب باردور.

اللہ تعالیٰ غہ عبادت قیلماق اوچون بنا قیلنغان مسجد لاریغہ باریب عبادت قیلماق دن توسوب
اونده عبادت قیلماق اورنیغہ بت خانہ قیلماق ار تکاب قیلماق، اوزی چوده زور گناہ بولوب
همه گناہ لاردن آشیب توشه دور، اگرچہ صحیح سوزگا قارا غانده مکہ مشرک لاری نیک
حضرت رسول کریم صلی اللہ علیہ وسلم واصحاب لارینی مکہ دن قوروب چیقاریب مسجد حرام
غہ بت لار قویوب، کعبه شریف نے بت خانہ یاساب آماق لاری باره سے ده بو آیت نازل
بولغان بولسه ده هر وقت، هر بیرده اللہ تعالیٰ غہ عبادت قیلماق اوچون بنا قیلنغان
مسجد لارده عبادت قیلماق قویماغان لارده کیرا بیرادور لار؛ چونکہ اللہ تعالیٰ نیک آسمان
ویبرده کیم دینی بیرگنه بولوب، زمان و مکان فرق قیلنایدور، قایسی بیرده، قایسی
زمانده، قایسی قوم و ملت اللہ تعالیٰ نیک مسجد لاریده اللہ تعالیٰ نیک اوزی گا عبادت قیلماق
دن توسوب، مسجد لار نے او یون خانہ لار، بت خانہ لار، بازار، اوی جای
قیلب آلمان لاریک بو خطاب غہ قوشولماق لاریده شبهه یوق دور، حقیقت ده حضرت
رسول کریم صلی اللہ علیہ وسلم، اصحاب لاری حق لاری ده مکہ مشرک لاری آزماق قیلماق
لار، شونیک اوچون ۹ نچی سوره ۱۷-۱۸ آیت لارده بویوروله دورکہ: مشرک لارگا
جائز ایماس کیم اوز لاری نیک کافر لیک لاری گا اوزلاری اقرار قیلیب توروب اللہ تعالیٰ نیک
مسجد لارینی آباد قیلسون لار، اولار نیک کفر لاری بیرلہ قیلغان، قیلماق ده بولغان همه
یاخشے غسل لاری کوو بولوب کیتہ دور، اولار دوزخ ده بیردیک قانقوچی دور لار، مسجد
لار نے آباد قیلغا دورغان کیشیے لار؛ اللہ تعالیٰ غہ، قیامت کونیکا؛ ایمان کیتورا دور لار
نماز نے اوتاب زکوة نے ادا قیلادور لار، اللہ تعالیٰ دن گنه قورقاق دور لار، اولار کیتہ
بول ناپقوچی لار دور.

اولا رگہ لازم ایدی کہ مسجد لارگا اٹھ تعالیٰ دن قورقوب پیسیب کیرسون لار، مسلمان مسجد لارده عبادت قیلماق دن توسون لار ایماس .

بول آیت دن استفادہ قیلا دورغان نرسہ شہ لکہ مسلمان لار اوزلارینی ہمہ وقت غالبیت مظہری دہ آلب یورسون لار، اجنبی لار قول لاریدہ اویونجیق، ہر سیخ غہ کباب بولماسون لار، اٹھ تعالیٰ نیک بریوروغ لارینی بیریکا بیتکوزوب شرک واسباب لاریدن ہر بیر بولار، بولماس لار آلدیلاریدہ باش ایکمک دن اوزلارینی ساقلاسون لار، ہمہ وقت (۲۴-۵۵) آیت نے کوز آلدیلاریدہ توتون لار، اونداغ قیلباسہ لار؛ بیریلیب قوبولغان دولت و حکومت لار تارتیلیب آلینب اٹھ تعالیٰ نیک غضب غہ دوچ بولغای لار؛ مسلمان لیق آت بیرلہ ایماس عمل بیرلہ اخلاص، چینہ کم مسلمان بولماق دہ بولوب آخرت عذابینی اونوتما لیق کیرک دور .

بیر بویردہ اوزومز توغر، بیزدہ اوج تورت کلہ سوز ایتمک نے مناسب کورہ میز؛

یورتومز دہ اٹھ تعالیٰ نیک حکمی گا خلاف پیدا بولغان حرکت لار، حکومت لار نیک توتکان بوللاری، خلق نیک عمومی رویش دہ عصیان غہ یوز قیلماق لاری نیک نتیجہ سے بولوب روس حکومتی نیک استیلا سے، اول نالایق مسئولی لار نیک توتکان سیاستی سایہ سیدہ تورکستان دہ یوقاری درجہ دہ گی یورت کا باشلیق لیق قیلا دورغان کیشی لار نیک موجود بولماسی قالغان لیق لاری؛ بونیک نتیجہ سے دہ روسیہ دہ بولغان انقلاب غہ تورکستان لیک لار نیک آدم سیز لیق لاری، لایق کیشی لاری بولماسان لینی دن قاتنا شیب غلبہ قیلب کیتمک اور نیغہ مغلوبیت غہ اوچرادی لار بیز نیک باش لار میز غہ بلا لار باغماقہ توردی، روس قیزیل دہری لار سے نیک حکومتی مدائفہ چیتی، بول اوزی؛ شو نداغ بر حکومت ایدی کہ اولار بالشوبک آتی دہ روس شیطان لاری دن عبادت ایدی لار، بر حکومت بونون بیر بوزی اوچون بیر فلاکت ایدی، بونون ایلکاریگی روس چار حکومت لاری زمانیدہ خالق یول باشچی سیز قالب خلق دہ بیزدیگان سوز قالمای، اوزومیز اور نیغہ باشقہ لار؛ ذہنتی اور ناب قالب تورکستان خلق؛ سیل کوپوگی بولوب قالب ایدی لار؛ آزما ملت چی کوزی آچیق

اور قومیش کیشے لاریوز، میک قسبتی لبق لارغہ قارامای پتیشکن بواسہ، لادہ اولار اولوغ
 تورکستان اوچون اور پاق بولمای قالدی لار، باش سبز قالغان عسکر لاردیک ساوورولوب قالب
 قیلارایش لارینی بیلای هر، صبت غہ هدف بولغان ایدی لار، بو طرف دن احکام آلیہے
 پروا قیلای، مسلمان چیلک کتاب ده، مسلمان لاریر آیتے ده بولوب باشیز غہ قهر آلی
 یا مغوردیک باغماققہ توردی، حضرت پروردگار بیز نیک کوزو بیزے آچاق اوچون باشیز
 غہ بوقیزیل کافر لارے مساط قیلیب ایدی، اولار، بز نیک مسجد، مدرسه، اوقاف، ملک،
 اولتورا دور غان جای، تجارت، پول، حریتیمیز نے آیب، دین لیک، کوز لیک کیشے لاریمیز،
 باش طبقہ دن بیتشکان متنور کیشے لاریمیز نے یوقاتب، خلقمیز نے قیراتب اولدوروب،
 سیریا، سولوفکی، اوکراینا وابشقہ شمالی مملکت لارغہ سورگون قیلیب: اولار نیک
 اور نیلاریغہ روس لار نے کلتوروب اوقوزوب اولار نے تورکستان غہ تولغاز بلاق ده
 ایدی، مسلمان لار نیک دادولای لاریغہ قولاق سالادور غان کیشے لاریوق: الله تعالی
 نیک آیتے آغزیغہ آلاق ممکن ایماس، عبادت قیلاق آچیق طریقہ ده یوق، بوتون مسجد لار
 قاباتیلغان، اطرافغہ قاچب کیشک نیک علاجی یوق، بوتون چینگارہ لار توسوق، قرآن کریم،
 حدیث، اخلاق، فقہ غہ دائر دینی کتب لار کویا، وورولوب ناشلانغان، خلقمیز نے زور لاپ
 دین سیزلیک نامانیغہ تارتقیلاماق دوام ایتک ده دور، یمک، کیمک، قیش لارده ایتک کا
 اوخشان نرسہ لار نے بوتون قول لاریغہ آیب اولجاب، اول ده جمعیت لار دن شہادت
 لاری بولغان کیشے لار غہ بیریلور، بیر معین مقدار ده کے (نورما) ایش نے تمام
 قیلقان ده کینہ اولمايدورکان بیر مقدار ده بیریلور، بوندن حاصل بولغان قائده لار: اطراف
 لارغہ بالغاندن قیلینہ دور غان تشویقات لار اوچون (قویبتترین) واسطہ لاری ایلہ
 صرف قیلیور ایدی .

بوخیل قسبتے لبق، زور المناک واقعہ لار: ۱۳۳۵ دن تارتیب (۱۳۷۱ھ) غاچہ
 (اوتوز آتی بیل) مدق اوتوب کیشتی، بو قدر اوز اققہ تارتقان واقعہ لار نے تاریخ
 ده او نومغان بیز: بیز نیک بوروس قومی بولغان تاریخی دشمنیمیز دن تیز لیک ده قوتولور
 میزدیب ایمانیمز کامل دور، فقط کینہ بزدن کین کے کیلا دورگان اولاد لاریمیز: بو اوزو

لار نے کوروب بارماق لارینی تیشلاگی لار، اوز لارینی بیزدیک عصیان غہ مبتلا بولماق دن ساقلاماق اوچون یاخنے گنہ اورونغای لار، بپردن اولارغہ سلام و نصیحت دور کہ بیزدیک اوز لاریگز نے بلاغہ مبتلا قیلساک: لار اوز جان لاریگز نے ملت و دین اوچون قربان قیلساک لار الله تعالیٰ نیک نعمی سبز لارگا زیادہ بولغای اللهم حق لنا الفوز من رحمتك والخلاص من عدوك، والمشي على وفق احكامك يا ارحم الراحمين -

بِسْمِ اللّٰهِ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ فَايُنْمَا تَوَلَّوْا فَمَشْم وَجْهَ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ وَّاسِعٌ عَلِيمٌ (۱۱۵)

کون چیقار، کون باتار همه سے: الله تعالیٰ نیک ملکی دور، قابسی تامان غہ یوز قیلساک لار، الله تعالیٰ نیک یوزی: اول تاماندہ دور، البتہ الله تعالیٰ نیک، غفرتی نیک بولوب یالگوچی دور .

هر بیرگری کیلگان ده اییب اوتتمک ده میزکه آیات و احادیث لارده الله تعالیٰ غہ نسبت قیلینغان: یوز، قول، ساق، اینمک دیک صفت لار کیفیت سبز قبول قیلینب ایمان کلتوروله دور، معنی سے الله تعالیٰ نیک اوز علمی غہ و مرادینغہ حواله قیلینہ دور شول مذهب بوتون سلف علماء لاری، امام ابوحنیفہ، ابویوسف، محمد بن الحسن الشیبانی و خلف دن امام ابو منصور ماتریبی نیک مذهب لاری دور، یزده شونده دور میز .

حافظ ابن کثیر ایته دور کہ الله بیلا دور، بوآیت حضرت رسول کریم صلی الله علیه وسلم واصحاب لاری نیک کوکل لارینی کونار مک اوچون نازل بولغان دور، چنانچه مکہ دن چیقاریلدی لار، مسجد حرام دن آبرلدی لار، مکہ ده ابکان ایک لاری ده حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم کعبه نے اورته غہ آلیب حاضرگی مقام حنیلیے تامانیده توروب بیت المقدس غہ قاراب نماز اوقور ابدی لار، چونکه بیت المقدس غہ قاراب توروب نماز اوقوماقغہ بویورولوب ابدی لار، اون آلتی آی چہ نماز ے بیت المقدس غہ قاراب اوقوردی لار سوگره نماز نے بیت الله غہ قاراب اوقوماقغہ بویورولدی لار، شونیک اوچون دور کہ کون چیقار، کون باتار همه سے الله تعالیٰ نیک ملکی دور بیریریدن زیادہ مزبتی یوق دور، قابسی تامانغہ قاراب نماز اوقوساک لار، الله تعالیٰ نے سبز لار تامانیکز گایوز قیلغان تاپور سبز لار، دیب بویوردی .

اللہ تعالیٰ نیک بالا سے بار دہری لار، سیزلار دہ جو دہ زور سوز اینٹیکز لار، اول سوز دن آسمان لار یاریلیب کیتکوندیک، تاغ لار؛ کوچکی بولوب توشوب میدہ لانیب کیتکاندیک بولدی کہ اولار؛ پروردگار گا بالا نسبت قیلدی لار، پروردگار نیک بالا سے بولماغی جائز ایماس، (۴-۱۷۱) (۵-۱۷-۷۲) (۹-۳۰) آیت لار نیک تفسیر لارینی لارینی کورولسون۔

بَدِيعِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّا بِقَوْلِهِ كُنْ فَيَكُونُ (۱۱۷)

آسمان لار بیرله بیرنی مشال سیزینگی باش دن پیدا قیلغوجی دور، هر بیر علمی ده بارمقدر قیلیمغان نرسه نے وجود غنه کیلتورمک نے اراده قیلسه، بول دیب گینه قوبادور، بیراق اول نرسه وجود غنه کیلا بیرادور۔

بَدِيعِ دِيب ایلکاری نسخه سے بولمای یاگی باش دن یاراتقوجی دیمک دور، بوتون یوقاری قوی عالم فی واونده بار نرسه لارنے؛ اوخشاش لارینی کوروب پیلان غنه آلیب قویوب سوگره ارشال پیلان غنه موافق یاراتقان بولمای، اوز تقدیری اولچاوی، علمی، قدرتی بیرله گینه یاراتقان دور یاراتماق ده اسباب غنه محتاج بولمای، یاراتماق نے خواه لاغان نرسه سینے بول دیب حکم قیلیب گینه قوبادور، اول نرسه فی کوراسیز کہ اوزی چه وجود غنه کیلیب تورادور بوتون بار نرسه لارنے، اولار نیک سایه لارینی اللہ تعالیٰ نیک اوزی یاراتقان بولوب اللہ تعالیٰ نیک مخلوق لاری دور لار، اوزی گا سجدہ قیلور لار، دنیاده بار، بار بولادور غان نرسه لار، اللہ تعالیٰ نیک علمی ده دور، همه نرسه لارنے بولمای توروب بولادور، بولمایدور غان نرسه نے بولادور بولمایدور دیب کیفیت لاری بیرله بازیب قویغان دور، چنانچه حدیث شریف ده جف القلم بما هو کائن الی یوم القیامة (خ-م) فلم یقیامت غه چه بولا دور غان نرسه لارنے بازیب سیاه لاری قوروب قانغان دور دیب روایت بولغان دور، دیمک علمی ده بار نرسه لار نے بازیب قویغان بولوب اوشال نرسه لار وجود غنه کیلادور لار، بولار نیک همه لاری قضا و قدر، اراده نیک مجموعه سے دور لار؛ بولار دہ برار مجبور بولادور دیگان نرسه بوق، بنده نیک اختیاری اوزیده دور، فقط گینه کلام علما لاری قین قیلیب قویغان دور لار۔

وَقَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ لَوْلَا يُكَلِّمُنَا اللَّهُ أَوْ تَنْزِيلًا أَيْ كَذَلِكَ قَالَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ
مِثْلَ قَوْلِهِمْ تَشَابَهَتْ قُلُوبُهُمْ قَدْ بَيَّنَّا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ (۱۱۸)

یلیم سیز لار نیمہ اوچون الله تعالی اوزی بیز لار بیرلہ سوزلاشمايدور، یا کہ برار
معجزہ بیزگا کیلمايدور دبدی لار، بولاردن ایلگارگی لارده شونداغ دیگان دور لار، همه
لاری نیک کوکل لاری بیر بیر لاری گا اوخشاش دور، ایشانا دورغان لارگا دلیل لارنے
خوب بیان قیلغان دور میز۔

بو آیت ده بیان بولونغان یلیم سیز لارنے؛ تفسیر علما لاری، مشرک لار دور لار، اولاردن
ایلگارگی اوتکان یهود و نصارا لار دیب دور لار، مکہ مشرک لاری نیک کفر و عناد لاری؛
حددن آشقان بق لاری؛ اولارنے شوخیل محال نرسه لارنے طلب قیلماقده ایلتی، اوزلاری
نیک ایمان کینور ماس لیک لاری؛ یالغوز گنہ عناد۔ کیسیکلامک دن عبارت ایگان لیکنه
اوزلاری آچیپ بیردی لار، مک مشرک لاری دن ایلگاری؛ شوخیل محال طلب لارنے یهود
لارده قیلپ ایدی لار (۴-۱۵۳) (۲-۵۵) آیت لارده گے سوز لار؛ یهود لار نیک سوز
لاری دور، (۱۷-۹۳) آیت لارده مشرک لار بوندن باشقه شکل ده شول معنی ده محال
سوز لار طلب قیلدی لار، بولار نیک سوز لاری بیر بیر لاری گا اوخشایدور، بیر بیر لاری بیرلہ
مصلحت قیلشیب قویغان دیک دور لار، کوکل لاری بیر بیر لاریگا اوخشاش کبلا دور، کوکل
لاری ده ایمان کینور مک ماده سے بار کیشے لارگا؛ خوب بیان قیلغان میز، اولار ایمان کینورا
بیرادور لار، اوزلاری اوچون ایمان کینور ماس لیک نے یول تونوب آغاب کیشے لار
اوز لاینتی هر تا ان غه تاشلای بیرادور لار، شونیک اوچون سینکا اوزر سالتیک نے بیتکوز مک
لازم دور، ایمان کینور کوچی، کینور ماگوجی لار نے الله تعالی اوزی یلور، اوزی
تاپیب آلور، بیز لار، دلیل و حجت لار نے (۱۳-۴۱) بیان قیلدینق، سینکا بیتکوز مک بزرگا حساب
آفاق دور، اولار نے اوز حالت لاریده قوبوب بیر (۱۸-۷) (۲۶-۳) شاید که اولار نیک
ایمان کینور ماگان لیک لاری اوچون اوزو ک نے هلاک قیلماقچی دور سن، تبلیغ ده کمی
قاللادی ایدی اووال لاری اوز اوزہ لاری گا دور۔

اَنَا ارسلنك بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَا تُسَالِفُنَّ اصْحَابَ الْجَنَّةِ (۱۱۹)

بیز سینے، چہنہ کم پیغمبر قلیب، خوش خبر بیر گوچی، قور قوتوچی قلیب کوندورگان دور میز، دوزخی لار نیک مسیولیت لاری سینگا نوشما گای.

کافر لار ایمان کیلتورمای، اقرار قیامای، انکار و حجود لاری ده دوام ایسه لار اولار نیک سینگا ضرر لاری بیتما گای، سیک پیغمبر لیغیک حق دور، سینے؛ ایمان کیلتورگان، لارگا اجنت و رضوان دن خوش خبر بیر گوچی، کازر منکر لار غه عذاب و دوزخ دن قور قوتوچی قلیب یوبارغان دور میز، اوز وظیفه کت نے اذاقیلماق برابره مشغول بول، ایمان کیلتورماس لیک نیک مسیولیتی اوز ذمه لاری ده دوز، دوزخی لار باره لاریده سیندن سوال قیلنماس، اولار بیرله سینک ایسینک بولماسون الله تعالی بنده لاری برله قیلا دورغان مامله لارینی اوزی ییلور.

وَلَنْ تَرْضَىٰ عَنْكَ الْيَهُودَ وَالنَّصَارَىٰ حَتَّىٰ تَتَّبِعَ مَا هُمْ قُلُّوا إِنَّ هُدَىٰ اللَّهِ هُوَ الْهُدَىٰ وَلَئِنَّ

اتمت اهو ا هم بعد الذی جاءک من العلم مالک بن الله من ولی ولانصیر (۱۲)

یهود و نصارا لار، اولار نیک دین لاری گا ایرگاشما گونک چه سیندن راضے بولما گای لار، الله تعالی نیک کورساتکان بولی؛ توغری بول دور، دیگیل، الله تعالی تامانیدن سینگا پیغمبر لیک قلیب نوروب، اولار نیک ایستاک لاری گا یوروشوب برسینک الله تعالی تامانیدن سینگا دوست و کومک چی بولما گای.

یهود و نصارا لار نے هرگز راضے قیلا ماغای سن، اولار؛ سینے اوزلاری دیک کافر قلیب یوبارماق نے ایستایدور لار، سین؛ حق دین بولغان اسلام غه چاقیر ماق ده دوام ایسه بیر، اولاز حقیقت نے ایستاکوچی انسان لار ایماس دور لار، اوزلاری نیک کافر بولغان لیق لارینی اوزلاری ییلور لار، اوز لاری گا اسلام غه کیرگان لاریده گینه نجات بار لیغینے ده ییلور لار، فقط نفسانیت، عناد یوزه سیندن گینه اسلام غه کیرمک نے ایستامایدور لار، چنانچه آیت کریمه ده یوبوروله دورکه:

وَدُوًّا لِّلْمُكْفِرِينَ كَمَا كَفَرُوا فَتَكُونُونَ سَوَاءً

فَلَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ اُولِيَاءَ حَتَّىٰ يَهَابُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ (۴-۸۹)

اولار؛ سیزلار نے اوزلاری دیک کافر بولماق لاریگز نے تیلایدور لارکه همه لاریگز کافر لیک ده بیر خیل ده بولساگز لار، اولار؛ هجرت قبلماغون لاریجه اولار نے دوست توئماک لار. (چنانچه ۱۰۹) آیت ده اوتتی.

بوزمان لارده نصارالار نیک قدم لاری قایسه بیر پیرگایسه، اولار نیک دینی کیشی لاری، اولار بیرله برار بولادور لار، اوز دین لارینی نشر قیلماق اوچون جمعیت لاری بولادور لار، اولار هر طرفهده نصرانیت نے نشر قیلماقده اورونا دورلار، کسل خانه لار، مکتب خانه لار، منافع خیریة لار، آچقلاغان بولوب بولار واسطه لاری بیرله نصرانیت لارینی تارقا تاقده هر خیل شیطان لیلیق لاردن تارتینهای دور لار، مسلمان مملکت لاریده مسلمان لار نے اوز دین لاری گا تارقیلماق اوچون هر خیل توزاق لار قورماق ده بولسه لارده موفق بولمالایدور لار، حالبوکه بر طرف دن نصرانیت بیرله یهودیت نیک تیری لاری چیقیب اوز خلق لاری نیک اوزته لاری ده دین کیشی لاری نیک اعتبار لاری توشوب؛ حقیقت لاری آچلیب بارماق ده دور، فقط کینه بیزده ده دین علماء لاری نیک اعتبار لاری توشوب، عوام دین دن اوز اب کیتمک ده دور لار. شونیک سییه بیرله دین سیزلیک خلق اورته لاریده یاییلماق ده در، بزدہ کوب دن وعظ و نصیحت بوق بولوب خلق دین دن خبر سیز بولوب کیتمک ده لار، علماء لار نیک اوزده لاری گا مسجد لارده، کوچه لارده، بازار لارده، جمعیت لار، توی لار، هر بر توپلاتتی لارده امر معروف قیلماقده قادر بولغان علم ایک کیشی لار نیک پرواسیز لیک قیلماق لاری لازم دور. وقت کوب تار دور، اوز مسئولیت لارینی توشونسون لار، بالفوز کینه قه کتب لارینی گاه گاه مطالعه قیلیب قوماق کفایه قیلماغای قرآن کریم نیک آیت لارینی اوقوب معنی لارینی خالقده توشوندورسون لار، توحید قصص، اخبار، کفار لار نیک هلاک قیلماق اولار نیک قصه لارینی بیز گا حکایه قیلیناق ده گه غرض، مقصد لار نے توشوندوروب چیبین دیک جان لارینی الله تعالی نیک غضب و عذاب لاریدن اوز لارینی ساقلاماقده چاقیر. اوق لاری لازم دور.

الذین اتینهم الکتاب ینسلونه حق تلاوته اولئک یؤمنون

به ومن ینکفر به فأولئک هم الخسرون (۱۲۱)

بیز کتاب بیرکان کیشے لار، اول کتاب نے حق بیرله تلاوت قلوب لار، اولار گینه
قرآن کریم گا ایمان کیلتورور لار، هر کریم قرآن کریم گا کافر بولسه لاز اولار گینه ضرر
بار تقوی لار دور لار.

بو آیت ده کے لاردن مراد کتاب اهلے لاری بولسه لارده: بو آیت نیک عمومی
دن مسلمان لار تاشقاری ایماس دور لار، چونکه انسان ایمان کیلتور گانیدن کین؛
ایمان نیک تقاضا سے بیرله تیریک چیلگنے کیچر مگی لازم بولغای، اوزی نیک الله تعالی
نیک کتاب دور دیب اعتقاد قیلغان کتابی قرآن کریم فی تدبر وتفکر بیرله اوقوب، -لالینه
حلال، حرامینے حرام اعتقاد قیلیب عمل غه آشریب اوز بور میش، تور میش لارینی اول
قرآن غه تطبیق قیلغای لازم دور شول وقت ده گینه حقیقی مسلمان لیغی ظاهر
بولادور، دیمک مسلمان لار اوز قرآن لاری کتاب الله فی اوقوب، معنی سے لے نوشونوب
اویلاب آکلاب، اخلاق و افعال لارینی شونغه سالیشتور سون لار،

اما کتاب الله نے اوقوب، اوز اخلاق، عادات، عبادات، عقیدات لارینی کتاب الله
غه سالیشتور مای، بوزمان لارده کتاب الله غه موافق بورمک ممکن ایماس دیب بورکان لار، اوز
لارینی بیرگا کبریب کیمک کالایق قیلیب قویغان انسان لاردور لار، قرآن کریم نے
تلاوت قیلیب ثواینے اولوک لارگا باغیشلاماق نے اویلاب قویقالسه لار، اولار غه الله تعالی نیک
رضا لیغینے حاصل قیلماق، غضبے دن قوتولماق جوده قیین بولوب قالغای.

فَبَسْذَرَهُمْ وَاذْهَبْهُمْ وَاصْتِرْوا بِهِ ثُمَّ لَا قَائِلًا لَهُمْ مَا يَشْتَرُونَ (۱۸۷-۳)

ارقه لارینه الله تعالی نیک کتاینے تاشلاب قویوب اونیک بدیده آزگنه دینا مالینی آدی لار،
بو آغان زمه لاری مونجه هم یامان زمه دور. آیتی غه اوزومیز نے صدق قیلیب آغان بولوب
قالوب میز هر بنده گا لازم دور که الله تعالی نیک کلاینے اوقوب، معنی سے لے اوزتیل لاریده
یازیلغان تفسیر لاردن بولسه ده آکلاب اخلاق، افعال لارینی توغری لاسون لار، اوندن
تایر لانما گان لار، تیل لاریده ابلانیب اوتوب کینگان حلق لاریدن اوتوب کوکل لاریگا
تایر قیلماغان لار نے حدیث شریف ده خلایق لار نیک ایک یامان لاری دور دیب بویورولوب دور.

یٰۤاَیُّهَا اِسْرٰٓئِیْلُ اذْكُرُوْا نِعْمَتَ اللّٰهِ الَّتِیْ اَنْعَمْتَ عَلَیْكُمْ وَ اَنْیٰی فَضْلَتِكُمْ عَلَی الْعٰلَمِیْنَ (۱۲۲)

ای اسرائیل اولاد لاری اولکون نے باد قلیک لارکه سزلارگا نعمت لار بیدیم،
بوتون عالم ده گے (اول زمانده گے) لاردن افضل قلیب قویدوم .

فیر قینچی آیت دن تارتیب، بو بیروز یگرمه ایکنچی آیت گا چه (۸۳ آیت ده بوتون)
یهود لار، بعضی وقت نصارا لار نے هم قوشوب حالت لارینی بیان بو یورولدی، اولار بیرله
مناقشه لار قیلیندی، اولار دن واقع بولغان بو یون تاولیق، قارشے لیق لار، اولارغه بولغان
سزا و جزا لار بیان بو یورولدی، ایمدی بو بیانات لاردن مقصد نیمه دور، اولاماق کبرک
قرآن کریم نیک آیت لارینی اوقوب تدبر قیاماق، توشونمک نیک معنی؛ سے قصه دن
حصه دور، عبرت آلماق لازم بوندن کین گے آیت ده (۱۲۲)؛ الله تعالی حضرت ابراهیم
علیه السلام؛ مبینک اولاد لاریم دن ده بول باشچی قیلغیل دبدی لار، الله تعالی؛ مبینک
عهدیم غه ظالم لار مسحق بولماغای لار دبدی، بو آیت لار نے بیز لارگا مجلس لارده یهود لار نے
یامان لاب یورمک اوچون بو یورمای عبرت آفاق اوچون بو یورگان دور .

مجلس لارده قرآن کریم آیت لاری اورنیغ، میرزا عبدالقادر بیدل آیات لاری نیک
بلاغت و فصاحت لارینی سور وشتوروب بیدل خان آینی اوز لاری غه آلفان لار؛

وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَن سَبِيلِ اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ (۶-۳۱)

آدم لاردن بعضی لاری بار که اولار غلم سیز پیکار سوز لار نے آدم لار نے الله تعالی نیک
بولدن تایدور ماق اوچون ساتیب آلور لار آینی غه، مصداق بولایدور لاری ۹،

بو آیت نیک تفسیریده مشرک لار؛ رستم و اسفندیار نیک قصه لارینی اوقورایدی لار دیب
یان قیلیدور لار، الله تعالی آیت لاری نیک مقابلده رستم و اسفندیار نیک قصه لارینی بیان قیلاق نے
آیت کریمه ده یامان لایدور، ایمدی میرزا عبدالقادر بیدل نیک آیات لاریده گے فصاحت و بلاغت
لار نے بیان قیلاق اوزه سیده اوج تورت کون لار حل قیلامای اورالا شیب الله تعالی نیک کلامینی

تدر قیلیب او قوماق نے تاشلاب قویغان لار یراہ رستم و اسفندیار چی لار اورته لاریده نیمه فرق بار ، مسلمان لیق دعوی سے ده بولوب توروب الله تعالی نیک کلامینے تاشلاب قویغان لار ، الله تعالی حضوربغه قایسه یوزیر له بارور لار ، بوتوغریده آزاراق فکر یوروتیمک توشونمک لازم دور ، عرب لار نیک قرآن کریم گا قارشیه لبق لاری ؛ قرآن کریم دن آدم لار نے توسماق اوچون قیلغان حرکت لاری ؛ یامان بولورده ؛ مسلمان لار نیک بیدل غه مشغول بولوب قرآن کریم نے تدر قیماق ، خالفه معنی سینے ایتمیب توشوندورمک نے تاشلاب قویماق لاری یامان بولمایدوری جزئیات گا جوده عالم ، تصوف غه عالم دور ، دیمک نیک معنی سے نیمه دور ، مسلمان لار نے بوغری یولغه چاقیرماق اوچون الله تعالی تامانیدن بیدل ، یرله تصوف کیاگان می حضرت رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم غه قرآن کریم نازل بولغان بولوب بیدل نازل بولمغان دور ، بول اوزی عجیب یر حالت دور که بیز لار مبتلا بولغان دور میز ، بیز نیک بو حال لاریمز نے باشقه مسلمان لار ایشسه لار ؛ بیز نیک حقیقیز ده نیمه دیدور لار ؟ کوزو یر نے آچایلیق .

مدرسه لاریمز ده قرآن کریم و حدیث لار نے ترک قیلیب افلاطون و ارسطو لار نیک فلسفه لاری گا شیمغیب کینگان لارده بو یامان لیق لار دن قوتولور لاری ؛ یونان منطق لارینی بوتون عمر لاریده اوقوب قایسی سوز اعمال لیق فی آشوردی لار ؟ یرار دنیا لیق نرسه لاری گا نفعی یتتی می ؟ قرآن کریم نیک حجت و عارضه لاری کا مقابله قیلور لیق باشقه یرار سوز تاپیلوری ؛ همه سوز نیک خزینه سے ، دینوی و اخروی نظام و سعادت لار قرآن کریم ده بولا توروب قرآن کریم نے قویوب قایده بارور سیز لار ؛ نیمه چون توپلانتی و مجلس لارینگز ده گے مذاکره لارینگز ؛ قرآن کریم نیک تبلیغی ده بولمایدور قرآن کریم نے آرقه میز غه تاشلاب قویغان بولمادیق می ؟ بوکون لار ده دنیا تاپماق دن غرض لارینگز نیمه دور ، یاش بالا لارینگز نے تربیه لامک اوچون نیمه ایش کور دوگن لار ، بالشویک لار دن قوتولوب اوز حریت لارینگز چه تجارت قیلساق اوچون هجرت قیلیب ایدینگز لاری ، اوز حریت لارینگز چه الله تعالی غه قوللق قیلساق اوچون چیقماق ایدینگز لاری ، یرار مدرسه بورگوزمک کا قادر ایماس میزی ؟ کوز لارینگز نے آچیک لار ، اوز لارینگز دن خبر آلیک لار ، دنیا محبتی دن آزگینه سینے دین محبتی غهده قوشوب قویوک لار .

اللهم افتح عیوننا و بصرنا بعیوننا .

وَاتَّقُوا يَوْمًا لَا تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا وَلَا يَقْبَلُ مِنْهَا
عَدْلٌ وَلَا تَنْفَعُهَا شَفَاعَةُ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ (۱۲۳)

بیرجان نیک بیرجان دن اورون او تالمایدورگان، اول جاندن فدیه قبول بولمایدورگان
کومک قیلغوجی تاپلمایدورغان کون دن قورقوک لار،
بو آیت توغریسیدن (۴۸) آیت ده بحث او تولدی (صف) بوندن باشقه بیر آیت ده بویوروله دورکه:
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ وَلَا تَمُونُوا إِلَّا وَاتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ (۱۰۲-۳)
ای ایمان کینورگان بنده لار، الله تعالی دن حق بیرله قورقوک لار، مطیع - بویون
سونگان حال ده سزلارنے اولوم تاپسون.

بو آیت نیک تقاضا سے؛ همه وقت الله تعالی دن قورقتان حالده بولماق لازم بولوب
قاچان اولوم کیسه اونے اولوم الله تعالی دن قورقتان حال ده تاپسون الله تعالی دن
قورقتان حالده بولماق؛ همه وقت اوزینی گناه دن ساقلاماغی دور، چونکه اولگانیدن کین
اورتهغه کیریب تیلاب آلدورغان بولماغی، هرکیم اوز قیلماغیغه گرا او بولغان بولماق:

وَإِذَا بَدَأَ ابْرَاهِيمَ رَبَّهُ بِكَلِمَاتٍ فَاتَمَمَّنَّ قَالَ أَنَّىٰ جَاءَ لَكَ لِلنَّاسِ
إِيمَانٌ قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي قَالَ لَا يَنْتَظِرُكَ إِلَّا الظَّالِمِينَ (۱۲۴)

یاد قیل اولکون نے کہ الله تعالی حضرت ابراهیم علیہ السلام نے برقاچه سوز لار
بیرله امتحان قیلدی - سینادی؛ اولارنے حضرت ابراهیم علیہ السلام تمام بریگایینکوزدی لار،
الله تعالی سینے خلققه یول باشچی قیلورن دیدی، حضرت ابراهیم علیہ السلام مینیک
اولاد لاریم دن ده یول باشچی لار قیاغیل دیدی لار، الله تعالی مینیک عهدیم ظالم
لارغه تیگماس دیدی.

الله تعالی حضرت ابراهیم علیہ السلام نے امتحان قیلیب، سیناب، حضرت ابراهیم علیہ السلام؛
الله بویورگان حکم لارنے بجا قیلیب تامیکا بیتکوزگان کلمه لار؛ بویورولگان الهی احکام شرعی

لار دور لار، چونکہ کلہ اطلاق قبلیب بعضے کلہ لار، ارادہ قیلنہ دور، بعضے وقت اطلاق قبلیب شرعی کلہ لار۔ احکام ارادہ قیلنہ دور، چنانچہ آیت کریمہ دہ بویورولہ دور؛ (۶-۱۱۰)

وَمَتَّ كَلِمَةَ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدْلًا

پروردگاریک نیک کلہ سے صدق و عدل یوزہ سیدن بوتون بولدی،

بول ردہ عدل نے طلب قیلماق مرا دورکہ اول احکام الہیہ نی یربگا بیتکوز مک نے طلب

قیلماق دور، حضرت ابراہیم علیہ السلام نے یرمونچہ احکام لار نے بجا قیلماقہ بویوردی،

اولاردن زور لاری؛ اوز وطن لار دینے ناشلاب ہجرت قیلماق، ۲- آتا و قوم لارینی مشرک

بولغان لاری اوچون دوشمن توتوب اولاردن اجر المک، ۳- اوغول لاری یرلہ آتا سے نے قوشوب

اوزاق، ہیج کیم یوق چول و تاغ لیق، سوسیز، ایکین سز مکہ گا امثال یوزہ سے دن ایلٹیپ

ناشلاب کیمک، ۴- اوغول لارینی قربان لیفقہ بویورولگان لاریدہ قبول قیلیب یربگا بیتکوز

مک ۵- ہمہ دن ایلکاری؛ اللہ تعالیٰ دن باشقہ مخلوق لارغہ عبادت قیلماق نیک جائز ایماس

لیکنے حسی دلیل لار یرلہ اثبات قیلماق، ۶- کافر لار نیک بت لارینی سیندور مک، ۷-

اللہ بولده اوقہ ناشلانماقہ لام دیمای صبر قیلماق، و بوندن باشقہ ینہ کوب نرسہ لارگا

بویورولگان بولوب، بجا قیلغان لاری اوچون؛ اللہ تعالیٰ مین سینے بول باشچی قیلماقچی دورن من

دیگان خطاب یرلہ سرفراز بولدی لار، حضرت ابراہیم علیہ السلام اونداغ بولسہ مینیک اولاد

لاریم دن دہ بول باشچی لار قیلغیل دیدی لار، اللہ تعالیٰ جوائیغہ بول باشچی لیفقہ عمل قیلیب

بویون سونگان لار کینہ مستحق بولغای لار دیدی بویون سونماگان، اوزجان لاری گا ظلم

قیلغان بویون تاو لاغوچی لار، بول باشچی لیفقہ یازاماغای لار، دیمک حضرت ابراہیم علیہ السلام

نے بوتون دنیا غہ بول باشچی قیلیب، حضرت رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نے دہ حضرت ابراہیم

علیہ السلام غہ اتباع قیلماقہ بویوردی،

ثُمَّ اَوْحَيْنَا اِلَيْكَ اَنْ اَتَّبِعْ مِلَّةَ اِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ (۱۶-۱۲۳)

سوگرہ سینکا حضرت ابراہیم علیہ السلام نیک ملتی گا یرگا شکیل دیب وحی قیلدیق، ابراہیم

علیہ السلام مشرک لار دن ایماس ایدی۔ کلمات نیک معنی سے بوایماس کہ شول کلہ لار نے توپلاب

آغزی برہ او قوب وظیفہ قبلیب یورسون ، مسلمان لار نیک باش لاری غہ کیلگان بوزوز فلاکت دور کہ سوز لاب قویوب عمل کوچہ سے دن او نمایدور لار ، تفسیر علما لاری ؛ بوکلات نے عمل قیلاق دیب تعبیر قیلاق دہ متفق دور لار ، مسلمان لار ؛ بیز لار حضرت ابراہیم علیہ السلام یول لاری دہ یوروب دور میز دیب دعوا قیلسہ لار دہ اضافی جہت دن دور ، ولیکن حقیقت کا قاراغان دہ بو دعوا لار قوروق سوز دن عبارت دور ، مسلمان لار ماشقہ لار غہ دوم ، تیشہ لاری گا ساف بولوب یوروب دور لار ، حضرت ابراہیم علیہ السلام ؛ اللہ تعالیٰ دن باشقہ غہ بویون ایگمادی لار اللہ تعالیٰ دن گینہ قورقنی لار ، حضرت پروردگار نے نانباق دہ عقل لارینی ایشلاتیب بت پرست لار لار نے مغلوب قیلدی لار ، حضرت ابراہیم علیہ السلام بنہ دنیا غہ کیلیب بیزی بیر کورسہ لار ابدی ، بیز لار نیک حال لار میز نے کوروب گوب آچیلغانور ابدی لار ، بیز نے ظالم لار دن حساب قیلور ایدی لار .

ظلم دیب باشقہ غہ تعدی قیلاق نے گینہ ایتمایدور لار ، شرک دن تارتیب ہمہ گناہ لار ظلم دور لار ، بلکہ ہر بیر لازم بولغان نرسہ نیک خلافتینی قیلاق ظلم دور بیز لار شول حال لار میز بیرلہ حضرت رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نیک حضور لاری غہ قابسے یوز بیرلہ بارور میز ، بوتوغریدہ ہر کیم اوز حسابتینی کورسون ، نوچوک بیر کیکسک کا ، یوز قارغا بولدوق ؟ حضرت رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نیک خلق لاری بیرلہ متصف بولغان لیغیمیز قایدہ دور ، بیر مسلمان ، بیر عسکر ، بیر قانونی بیر کیمیاوی ، بیر سیاسی ، بیر مهندس بولماق برابریدہ ؛ بیر زاہد ، بیر عالم ، بیر مفسر بیر محدث بیر فقیہ بولماق لازم ایدی ، بوزرسہ لار دن برابر نرسہ صورت نے توزاتیش دن باشقہ بیزدہ یوق دور ،

وَإِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةَ لِّلنَّاسِ وَأَمِّنَّا وَاتَّخِذُوا مِن مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى وَعَهِدْنَا
إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ أَنَّ طَهِّرَا بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْمُكَافِّينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ (۱۲۵)

یاد قیل اولکون فی کہ بو بیت اللہ نے آدم لار گا کوٹول لاری کوساب تورادورگان
امان لیک جای قیلدیق ، حضرت ابراہیم علیہ السلام نیک تورگان جای لارینی نماز او قویدور

غان جای قلبیہ آلیک لار، اطراف لاردن کیلا دورگان، اونده بیردیک تور ادورگان لار، نماز او قوغوجی لار او چون او یوم نے پاک توتوک لار، دیب بویوردوک .

الله تعالیٰ نیک حکمی بیرله حضرت ابراهیم علیہ السلام؛ او غلے لاری حضرت اسمعیل علیہ السلام نے آنا لاری بیرله مکه مکرمه نیک قاتشال ایسق تاغ لاری آراسیده گے ایکین سیز بیر جایغه تاشلاب کیتی لار، بول اوزی الله نیک اوزی کینه بیلکان حکمتی یوزه سیدت ایدی، بول حکم گا بویون سونوب اوز جیگر پاره لاری، کوز لاری نیک بیر کینه نوری بولغان او غلے لار بی آنا سے هاجر بیرله قویوب کیتی لار، اسمعیل علیہ السلام آنالاری؛ حضرت ابراهیم علیہ السلام نیک آرقه لاریدن بویوروب بیز نے نوچوک بول جای غه تاشلاب کیتور سیز دیب قیچقورسه لارده قولاق سالما دی لار حضرت هاجر؛ سیز نے بول ایش گا الله تعالیٰ بویورگان می؟ دیدی لار، حضرت ابراهیم علیہ السلام باش لاری بیرله اشاره قلبیہ هاو دیب کینه بیردی لار، اول وقت حضرت هاجر؛ اونداغ بولسه الله تعالیٰ بیز نے ضایع قیلاغای دیب الله غه نوکل قلبیہ قالا بیردی لار، حضرت، ابراهیم علیہ السلام کیتی تورگان لاریده بیر تیغه گا چقیب توروب ای خدا ایسم؛ سینیک اویوک نیک آلدیده بالا چاقا لاریم دن بعضے سینے ایکین سیز جایغه اوتقوزوب قویدوم، نماز نے اوتاسون لار، آدم لاردن بعضے لاری نیک کوکل لاری کوساب تور ادورگان جای قلبیہ قویغیل اولار غه شکر قیلاق لاری او چون میوه لاردن روزی بیرگیل (۱۴ - ۲۷) دیب دعا قیلدی لار .

مقام ابراهیم علیہ السلام؛ بیر تاش دور که حضرت ابراهیم علیہ السلام غه حضرت اسمعیل علیہ السلام تاش آلبی پرور ایدی لار، حضرت ابراهیم علیہ السلام نیک آباغ لاری اورتاب ایز بولوب قالغان بولوب بیلنیب تورار ایدی لار، آدم لار نیک کوب سییالاگان ایک لاری او چون، بیلنهای قالغان دور، منه شول تاش؛ حاضرگی جایده تورار ایدی، سوگره اوزه سیگا اوی بنا قلبیہ قویولغان دور شونیک ارقه سے ده نماز او قویدور غان جای قلب آلیک لار دیب بویورولدی، مینیک اویوم نے حاجی لار، همیشه تور ادورگان لار او چون پاک ساقلاک لار که خلاق اونده رغبت و حرمت بیرله عبادت قیلسون، لار، بو؛ بویوروغ لار؛ حضرت ابراهیم، اسمعیل علیهما السلام غه دور، عهدنا الی بیرله متعدی بولسه، وحی قیلدیق، وصیت قیلدیق، دیگان

بولور، بغوی؛ بوپوردک، وصیت قیلدیق معنی سے ده دور، پاک توتیک بولسه اول؛ بت لاردن پاک توتوک لار دیمک دور، بعض لار؛ اوزی گا عبادت قلیب عقیده و عبادت ده شرک دن پاک سافلاماق دور دیب معنی پریب دور لار، دیمک بوسوز لارنیک همه سینے ده ارزی گا آلیلا دور۔

وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَذَا بَلَدًا آمِنًا وَارْزُقْ أَهْلَهُ مِنَ الثَّمَرَاتِ مِنْ أَمْنٍ
مِنْهُمْ يَا اللَّهُ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ قَالَ وَمَنْ كَفَرَ فَأُمْتًا قَلِيلًا إِنَّهُ اضْطَرَّ
إِلَىٰ عَذَابِ النَّارِ وَبَشِ الْمَصِيرِ (۱۲۶)

(ای محمد صلی اللہ علیہ وسلم) یاد قیل اولکون نے کہ حضرت ابراہیم علیہ السلام (دعا قلیب) ایتن کہ؛ ای پروردگاریم! بو شہر نے؛ امان لیک شہر قلیب، اطرافیہ اولتور غوجی لاردن؛ اللہ تعالیٰ غہ، قیامت کونی گا ایمان کیتورگان لارگا میوه لاردن روزی بیرگیل، حضرت پروردگار؛ هرکیم کافر بولسه، اونے آزکینہ فائدہ لانتوروب - سوگرہ دوزخ نیک عذابی گا ابلیب یغور من اول جوہدہ یامان بارادورغان جای دور دیب بووردی۔

هَذَا بَلَدًا آمِنًا۔ اشارت قیلینغان شہر مکہ مکرہ دور، حضرت ابراہیم علیہ السلام اوز اولاد لاری، باشقہ شول شہرہ تورگوچی لارحق لاریدہ یاخشے کون کچیرمک لاری اوچون دعا قیلدی لار، بودعا لاری قبول بولدی، بو شہر همه وقت جبارلارنیک تسلط لاریدن پیریوتیک، زلزله، طاعون، واما، باشقہ شونیک دیک بلا لاردن امان ده دور، باشقہ لارغہ کیلگان قتل، غارت لار مکہ گا۔ کیلماس ایدی، حتی کہ اطراف نیک میوه لاری، یعنی لاری؛ مکہ گا تاشلیب کیتورولور ایدی، بول شہر نے حرام قلیب قویدی حرم حدودی ایچیدہ گئے برتقیج جانوز لار، اول برده گئے ایلواسین لاریله ایش لاری، بولماس ایدی، حرم حدودی دن تاشقاری چیقسه لار اول برتقیج جانوز لار؛ اول ایلواسین لارنے تاپ باسار ایدی لار، قحط چلیک، یامغور سیز لیق دن امان ده بولماق؛ وباشقہ شونیک دیک نرسہ لار؛ مکہ نیک خصوصیات لاری دن دور چنانچہ (۲۸-۵۸) (۲۹-۶۷) آیت لارده شونگا اشارت بار دور۔

ایمدی شونداغ بولسه؛ الله تعالیٰ حرام قیلغان حرم نے رعایت قیلیب اوز حدی ده یورسه
یاخشے دور، اگر اوز حدی دن آشیب، حرم ایچسده فان توکوب حرمتی نے سیندورسه،
اونداغ کیشے گالم بیرادورگان عذاب ناتورگی میز (۲۲ - ۲۵) دیب یویورا دور، (۱۲۶) آیت
نے ایمدی گیشہ اوزجا یدہ اوقوب اوتدوک، بوسوز نفسیر علماء لاری نیک سوز لاری دور.

وَإِذِ بَرَعَٰ اِبْرَاهِيْمَ الْقَوَاعِدِ مِنَ الْبَيْتِ وَاِسْمٰعِيْلَ رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا اِنَّكَ اَنْتَ السَّمِيْعُ الْعَلِيْمُ (۱۲۷)

اولکون نے یاد قیلغیل کہ حضرت ابراہیم، اسمعیل علیہما السلام بیت الله نے بنا قیلیب
پایدیوارینی کوتارور ده ای پروردگار، یز دن قبول قیلغیل، سین البتہ ایشتیکوچی،
یلگوچی درس - دیر ایدی لار.

الله تعالیٰ؛ حضرت ابراہیم علیہ السلام نے؛ اوغلوک اسمعیل علیہ السلام نے
آنا سے بیرله مکہ مکرمہ نیک جیلغہ سیغہ تاشلاب کیلگیل، مین اونده اونے باشاتب اولاد لاری
بیرله اول بیرنے آباد قیلور من، دیب بو یوردی حضرت ابراہیم علیہ السلام ده الله تعالیٰ
نیک حکیمنے قبول قیلیب کوز لاری نیک بیرگیشہ نوری بولغان بو اوغول لاری حضرت
اسمعیل علیہ السلام نے آنا سے بیرله کیلتوروب تاشلاب کیتی لار، الله تعالیٰ؛ حضرت
اسمعیل علیہ السلام آیاغ لاری نیک آمنے دن زمزم سووینی واریل لاتیب چیقاریب قویدی
بو نیک سببی دن عرب عاربہ دن بولغان جرم (جورهوم) قبیلہ سے؛ حضرت حاجر نیک
اجازتی بیرله، سوغہ ایگا بولوب آلماسلیق شرطی ایله اونده سکونت قیلہ باشلادی لار،
حضرت اسمعیل علیہ السلام بیگیت بولغان لاری ده جرم قبیلہ سے دن او یلاتوروب
قویدی لار، شو نیک سببی بیرله حضرت اسمعیل علیہ السلام نسل لاری بولغان مستمر به
عرب لاری پیدا بولدی لار، بولار نیک اولاد لاری دن بولغان عدنان اولاد لاری دن حضرت
رسول الله صلی الله علیه وسلم پیدا بولدی لار، سوگر، حضرت محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم فی
انسان لار بیرله جن لارغہ برابر پیغمبر قیلیب کوندوردی.

بول اور ته ده حضرت پروردگار؛ حضرت ابراہیم علیہ السلام غہ بیت الله نیک اور زبنی
(۲۶-۲۲) کورسایب حج قیلینہ دورگان بیراوی بنا قیلماقہ بو یوردی، اول اوی کعبہ معظمہ دور،

اولار یعنی آتابالا ایکی لاری؛ کعبہ نے بنا قلیب توروب ای پروردگاریمیز ا بو یز نیک قیلغان خدمتیمیز نے قبول قیلغیل کہ سینک رضالیغیک اوچون قیلغان بولایلیق، سین اوزوک دعا نے ایشیکوچی بیلگوچی دورسن دیب دعا قیلور ایدی لار۔

ربنا واجعلنا مسلمین لك ومن ذریتنا امة مسلمة لك

وارنا ما سکننا وتب علینا انک انت التواب الرحیم (۱۲۸)

ای پروردگاریمیز ا یز نے بویون سونگوچی بندہ لاردن قیلغیل، یز نیک اولاد لاریمیز دن ده بویون سونگوچی مخلص بندہ لار پیدا قیلغیل، دینیمیز احکام لارینی یز گا یلدورکیل، یزدن عفو قیلغیل، البتہ اوزوک توبہ قبول قیلغوچی مهربان دورسن دیب دعا قیلور ایدی لار،

ایتور ایدی لار کہ یزلار نے حکیمک کا بویون سونا دور گان قیلغیل، یزلار نیک اولاد لاریمیز دن ده مخلص ہر قوم پیدا قیلغیل کہ اولار؛ یز یوزیدہ سینیک ترحیدیک فی نشر قیلادورغان بولسون لار، یز کا عبادت قیلادورغان بول لاریمیز نے کورساتکیل؛ یز نیک توبہ لاریمیز نے قبول قیلغیل۔

ربنا وابعث فہم رسولا منہم یتلو علیہم اینک وبعلہم

الکتاب والحکمة ویز کہم انک انت العزیز الحکیم (۱۲۹)

ای پروردگاریمیز ا اولارگا اوز لاریدن ہر پیغمبر کوندورکیل کہ اولار غہ سینیک آیت لاریک نے اوقوب ایشیتورسون؛ کتاب وسنت نے اورگاتسون، اولار نے شرک وگناہ لاردن تازہ لاسون، البتہ اوزوک غالب حکمت صاحبی دورسن۔

حضرت ابراہیم علیہ السلام؛ بوقاریدہ کے

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ (۱۲۴)

آبئی دن آ گلاب ایدی لار کہ اولاد لاری دن یاخشے، بامان لاری ده بولورلار، شو نیک اوچون دعا قیلدی لار کہ اولار نے راحت ده قلیب اوز لاریدن پیغمبرده کوندورکیل کہ اولار نے سینیک پولیکت گا چاقیریب کفر وشرک ایلاس لبک لاری دن تازہ لاسون، اللہ تعالیٰ حضرت ابراہیم علیہ السلام نیک دعا لارینی قبول قلیب حضرت پیغمبریمیز محمد رسول اللہ

صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم فی اولار غہ پیغمبر قلیب کوندوروب بوتون اسان لار نے اولار نیک
ذریعہ لاری یر له رحمت قلیب اسلام عالمینے بیویوزی گا اور ناتی (۱۰۷-۲۱)

وَمَنْ يَرْغَبُ عَنْ مِلَّةِ اِبْرَاهِيْمَ الْاِمْنِ سَفِهَ نَفْسَهُ وَلَقَدْ

اصْطَفَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا وَاِنَّهٗ فِي الْاٰخِرَةِ لَمِنَ الصّٰلِحِيْنَ (۱۳۰)

حضرت ابراہیم علیہ السلام ملتی دن عقلے نے یوقاتفان کشفے گنہ یوز اوگورماگی،
البتہ حضرت ابراہیم علیہ السلام نے دنیا دہ ہمہ دن افضل قیلدیق، اول آخرت دہ صالح بدہ
لاردن دور .

یوآیت کریمہ دہ بیویورولہ دور کہ شول توحیددینی بولغان اسلام - حضرت ابراہیم ملتی
دن عقلینی یوقاتفان کشفے دن باشقہ کیمسہ یوز اوگورماگی، حضرت ابراہیم علیہ السلام فی بندہ
لاریمیز اور تہ لاریدن سایلاب تاللاب آغان دور نیز، اونے ہمہ گا یول باشچی قیلغان دور نیز
یوکافر لار یعنی یہود و نصارا لار، مشرک لار نیک دن دیکان نرسہ لاری؛ پوچ نرسہ دور،
یہود و نصارا لار بولسہ لار، اولار اوز دین لارینی بوزوب آغان دور لار، مشرک لار بولسہ لار
اولار؛ یوق نرسہ نے اوز لاری یا ساب بت پرست لیک نے دین قلیب آغاندور لار، حضرت
ابراہیم علیہ السلام دین لاری ایماس، اولار حضرت ابراہیم علیہ السلام نیک دین لاری گا
افرا؛ قیلایق دہ دور لار، حضرت ابراہیم علیہ السلام دینی اسلام دینی دور، آیت کریمہ دہ
بیویورولہ دور کہ (۶۷-۳) حضرت ابراہیم علیہ السلام؛ یہود ہم ایماس، نصرانی ہم ایماس ایدی
لار، ولیکن باطل دن حقیقہ یوز اوگور گوجی مسلمان ایدی، مشرک لاردن دہ ایماس ایدی؛

حضرت ابراہیم علیہ السلام دینی دہ نیز دیب دعوا قیلغان یہود و نصارا، مشرک لار غسہ
لازم دور کہ اسلام غہ کیلسون لار، اوز ایستاک لاری بولغان دنیا و آخرت دہ گے امن
و امان نے اسلام دہ کینہ تابور لار .

اِذْ قَالَ لِهٖ رَبُّهُ اسْلِمْ قَالَ اسْلَمْتُ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ (۱۳۱)

اولا اول کون نے کہ حضرت ابراہیم علیہ السلام غہ پروردگار بیویون سونگیل دیدی،

حضرت ابراہیم علیہ السلام بوتون دنیا نے تربت قبیلہ وچی اللہ تعالیٰ غہ بویون سوندوم دیدی لار۔
 حضرت پروردگار؛ حضرت ابراہیم علیہ السلام نے اسلام دہ بولغیل دیب بویوردی،
 حضرت ابراہیم علیہ السلام جواب یوزہ سبدن بوتون دنیا نے تربت قبیلہ وچی بولگان
 اللہ تعالیٰ غہ بویون سونوب اسلام دہ بولماق نے قبول قیلیم دیدی لار شول سوز لاریدہ دوام
 اییب (۱۲۴) آیت دہ گے خطاب غہ مستحق بولدی لار۔

وَوَضِيَ لَهَا اِبْرَاهِيمَ بَنِيهِ وَيَعْقُوبَ بَنِي اِنِّ اللّٰهُ اَصْطَفٰى
 لَكُمْ الدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ اِلَّا وَاَنْتُمْ مُسْلِمُونَ (۱۳۲)

حضرت ابراہیم، یعقوب علیہما السلام اوز اولاد لاری گا وصیت قیلدی لار کہ؛
 سیزلارگا اللہ تعالیٰ؛ اسلام دینی نے اختیار قیلدی، سیزلار بویون سونگان خالدہ گینہ اولوگ لار۔
 حضرت ابراہیم، یعقوب علیہما السلام اوز اولاد لاری غہ اسلام دینی دہ بولماق،
 اسلام دینی دن گینہ اولمک نے وصیت قیلدی لار، شول دین دہ بولوب شول دین اوزہ
 سے دہ اولمک گا بویوردی لار، حضرت ابراہیم علیہ السلام؛ اسلام دینی دہ بولوب کوز
 یوموب آچقونجه شرک کیشور ماگان دور لار، شرک و مشرک لاردن اوز لاری نیک
 یزار لیک لاریبی یلدور گان دور لار، شونیک اوچون دور کہ اوز قوم، آتا لاری دن
 یزار بولدی لار، (۱۹-۴۸-۴۹) (۹-۱۱۴) آیت لاری دہ صریح بیان بولغاندور (۲-۶۷)
 بو آیت نیک ترجمہ سے (۱۳۰) آیت نیک تفسیری دہ اوتنی وینہ باشقہ آیت دہ بویورولہ دور کہ

اِنَّ اَوْلٰى النَّاسِ بِاِبْرَاهِيْمَ لَالَّذِيْنَ اتَّبَعُوْهُ وَهٰذَا النَّبِيُّ
 وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَاللّٰهُ وَلِيُّ الْمُؤْمِنِيْنَ (۲-۶۸)

ابراہیم علیہ السلام غہ اولی راق کیشے لار؛ ابراہیم علیہ السلام یول لاریدہ
 یورگان لار، بو پیغمبر (محمد صلی اللہ علیہ وسلم)، مسلمان لار دور لار، اللہ تعالیٰ مسلمان لار
 نیک ولی سے دور۔

ہر کیم اوزی نیک بوزوقی یعنی، حماقتی، بلیم سیز لیگے دن اوز۔ جانی گا اوزی چور
 قلیب حق بولے قویوب تایغین ایق نے اختیار قلیب، اللہ تعالیٰ نیک فضل و مرحمت قیغان باخشے بندہ
 لاری نیک بول لاری دن باش تارتب اسلام دینی بولغان ابراہیم علیہ السلام ملتی دن اسلام یوز
 اوکوروب تایغین ایقنی اوزی گا بول توتوب آغان بولہ اوندن زیادہ بلیم سیز نادان، اوز جانی غہ
 جور قیغان بولماغای، بول اوزی بلیم سیز نیک ایک توبان درجہ سے دور کہ بوتون کائنات
 نے یارتقان ذات گا عبادت قیلاق نے قویوب شرک نے اختیار اینیب اوزینی ابدی عذاب
 گا تقیب آماق ده دور لار۔

ام کتتم شهدا اذ حضر یعقوب الموت اذ قال لبنيه مات بعدون من بعدی
 قالوا نعبد الہک والہ ابائک ابراہیم واسمعیل واسحق الہا واحدا ونحن لہ مسلمون (۱۳۲)

حضرت یعقوب علیہ السلام وفات قیلا دورغان وقتی دہ اوز اولاد لارینی توپلاب
 میندن کین نیمہ گا عبادت فیلور سزلار۔ دیگان لاریدہ سیز لار، حاضر ایڈیکز لاری؟
 اولار: سیز نیک آتا بابا لاریکز؛ ابراہیم اسمعیل، اسحاق علیہم السلام نیک خدای لاری بولغان
 یرکینہ اللہ تعالیٰ غہ عبادت فیلور مز بیزار اللہ تعالیٰ غہ بویون سونگو چی لار دور مز دیدی لار۔
 بو ام کتتم ده گے استفہام انکاری بولوب حاضر ایماس ایڈیکز لار بولور، اولوقت
 حاضر بولغان بولساگز لار ایدی اولار نیک بول لارینی بوزوب عبادت نے اللہ تعالیٰ دن
 باشقہ غہ بورماس ایڈیکز لار باشقہ ینہ یر آیت کریمہ ده بویور ادور کہ:

ما انتم هؤلاء حاجتکم فیما لکم بہ علم فلم تحاجون
 فیما لیس لکم بہ علم واللہ بعلم وانتم لاتملون (۲-۶۶)

خبردار بولوک لار کہ سیز لار شول کیشے لار دور سیز لار کہ یلگان نرسہ لاریکز
 ده مباحثہ قلیشبیکز لار، ایدی ییلماگان نرسہ لاریکز ده نیمہ اوچون مباحثہ قلیشوز سیز لار،
 اللہ تعالیٰ ییلا دور، سیز لار ییلا بدور سیز لار۔

حضرت ابراہیم علیہ السلام یہودی دہ ایماس ایڈی لار، نصرانی دہ ایماس ایڈی لار، فقط کینہ توغری یول دہ بولوب خالص مسلمان ایڈی لار، حضرت ابراہیم علیہ السلام یزدن ایڈی، لاریب دعوا قیماقہ حق لیق بولغان لار مسلمان لاریکینہ دور لار، یہود و نصارا، مشرک لارگا؛ یزلار حضرت ابراہیم علیہ السلام دینی دہ میزدیب دعوا قیماقہ سیغایدور۔

تِلْكَ اُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُمْ مَا كَسَبْتُمْ

وَلَا تَسْأَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ (۱۳۴)

اولار؛ کچیپ کیتکان بیر قوم دور لار که اولار نیک قیلیش لاری اوزلاری گا بولوب، سیز لار نیک قیلیمیش لاریگز ده اوز لاریگز گا دور، اولار نیک قیلیمیش لاری دن سیز لار سورالماغای سیز لار۔

حضرت ابراہیم، یعقوب علیہما السلام و اولاد لاری؛ اوز اوزہ لاریدہ کے لازم وظیفہ لارینی ادا قیلیب، اوز یول لارینی توغری لاب، ذمہ لارینی تازہ لاب، اوز لارینی مشولیت دن قوت قازیب اوتوب کیتی لار، اولار نیک یاخشی عمل لاریدن سیز لارگا نفع بولماغای دیک، یا مان عمل لاری دن سیز لارگا ضرر ده یوقور، فقط اوز لاریگزنی حضرت ابراہیم علیہ السلام غہ قورق دن قورق نیت قیلغان لیگز نیک قیمتی یوق دور، هرکیم اوز قیلیمیش نیک میوه سے نی بیگای، ایککا نیسه اورغای، سیز لارده اولار نیک یول لاریدہ یوروک لار، با یراغ لاری نیک آستغہ کیریک لارده اوز لاریگز گا اولار نیک یول لاریدہ میزدیب دعوا قیماقہ حق حاصل قیلیک لار۔

وَقُلُوا كُونُوا هُوْدًا اَوْ نَصَارًا تَهْتَدُوا قُلْ بَل

مِلَّةَ اِبْرٰهِيْمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِيْنَ (۱۳۵)

یہود و نصارا لار، یہود و نصاری بولوک لار که یول تاپور سیز لار دیدی لار، بلکه باطل دن یوز اوگورگان حضرت ابراہیم علیہ السلام دین لاری گا ایرگا شور میزدیگیل۔

اولار؛ اوز لاری چیقاریب آلمان یهودیت یا که نصرانیت دین لاری دن باشقه دین نے
دین اعتبار قیلما یدور لار، شونیک او چون یهودلار؛ یهود بولساگز لارگینه نجات تابور سیز لار،
دیدور لار، نصارا لار؛ نصارا بولساگز لارگینه نجات تابور سیز لار دیدور لار، حضرت پروزدگار؛
حضرت رسول کریم صلی الله علیه وسلم غه خطاب قیلیب حضرت ابراهیم خلیه السلام دین
لاری گا ایرگا شور من، نجات تاماق شونده گینه دور دیگیل دیب بو یور دور.

بعضه لار حنیفانی؛ توغری یول دور دیب دولار، مجاهد؛ مخلصا دیب دور، ابن عباس
رضی الله عنهما، ابن ابی طلحة حج قیغوجی دیب دور لار، حسن بصری، ضحاک عطیه، سدی
دن ده شوخیل روایت بولوب دور، ابو العالیة بیت الله غه یوز قیلیب غه از او قوغوجی
بیت الله غه حج قیلماق نے فرض دیب ییلگوجی دیب دور، ربیع بن انس مجاهد دن حقیقه
ایرگا شکوجی دیب ده روایت بولوب دور، ابو قلابه همه پیغمبر لار غه ایرگا شکوجی دیب دور،
قتاده الله تعالی نیک اوزینی معبود برحق دیب ییلگوجی، آنالار، قیز لار، عمه خاله لارینی نکاح
لاب آماق تی حرام دیب ییلک، هریر حرام بولغان نرسه لار نے حرام ییلک، حلال بولغان
نرسه لار نے حلال ییلک، ختنه قیلماق دور، بولار نیک همه لاری اسلام ده دور، بولار نیک
هر قایسه لاری، بیر جزئیسه ایسکان بولوب بیر لاری گا خلاف ایماس دور لار، بولار نیک
همه لاریگا عام قیلیب باطل دن حقیقه یوز قیلغوجی دیلسه مناسب راق دور، این کثیر بحل سوره
سه ده قصدا شرک دن توحید طرفکا بورولغان دیب دور، بول ده اسلام ده دور، شول اوزی ده باطل
دن حقیقه یوز قیلماق دیک همه سه گا شامل دور، ترجمه ده شونگا قارا تیب قیلینما قده دور -

قُولُوا اٰمَنَّا بِاللّٰهِ وَمَا اَنْزَلَ اِلٰى اِبْرٰهٖمَ وَاِسْمٰعِیْلَ وَاِسْحٰقَ وَاِیْحٰقَ وَاِسْحٰقَ وَاِیْحٰقَ
وَمَا اَوْحٰی مُوسٰی وَعِیْسٰی وَمَا اَوْحٰی النَّبِیّٰتِ مِنْ رَبِّهِمْ لَیْفَرَّقَ بَیْنَ
اَحَدٍ مِنْهُمْ وَتَحٰنَ لَهُ مَسَلُوْنَ (۱۳۶)

بیز لار، الله تعالی غه نازل بولغان قرآن کریم گا، حضرت ابراهیم، اسمعیل اسحاق
یعقوب علیهم السلام غه نازل بولغان صحیفه لار غه، حضرت موسی و عیسی علیهما السلام غه نازل
بولغان تورات و انجیل کا، باشقه پیغمبر لار غه نازل بولغان کتب لار غه ایمان کینور دوک، اولار نے
بیر بیر لاریدن اجرا تمام دور میز، بیز لار الله تعالی غه اطاعت قیغوجی لاز میز دیک لار دیب بو یور دی.

حضرت آدم علیہ السلام، اولاد لاری حضرت شیث، ادریس، نوح، ہود، صالح، ابراہیم، لوط، اسمعیل، اسحق، شعیب، یعقوب، علیہم، السلام حضرت پیغمبرِ مبین محمد صلی اللہ علیہ وسلم دن باشقہ ہم پیغمبر لار، حضرت یعقوب علیہ السلام اولاد لاری بولوب بنی اسرائیل دن تار قاغان دور لار، اسباط سبط نیک جمعی بولوب درخت دیمک دور یعنی کو بلیک دہ درخت دیمک دور بولور.

بنی اسرائیل دن حضرت یوسف علیہ السلام دن حضرت عیسیٰ ویحی علیہما السلام غہ چہ کیلکان پیغمبر لار اسباط دور لار، اسباط عرب دہ کے قبیلہ لار دیمک دور لار، سبط یر قبیلہ نیک آنا سے دور، بولار حضرت یعقوب علیہ السلام نیک اولاد لاری روبین، شمعون لاری، یہودا، یسوخو، زبولون، زوانا، نفتونا، کودا، اونشیر، یوسف، بنیامین، علیہم السلام دور لار، اللہ تعالیٰ نیک یوبارغان ہم پیغمبر لاری، اولار غہ نازل بولغان کتب، صحیفہ لار غہ ایمان کیلتور دوک دیمک لار، یر یر لاریدن یر یر لارینی اجرائیب سرہلاب بورمایمیز دیمک لار دینب بو یور ادور،

فَانِ امِنُوا بِمِثْلِ مَا امِنْتُمْ بِهِ قَدْ دَاهَنُوا وَاِنْ تَوَلَّوْا فَاِنَّمَا هُمْ فِي شِقَاقٍ
فَسَيَكْفِيكُمْ اللَّهُ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ (۱۳۷)

اول ہود و نصارا لار؛ سیز لار ایمان کیلتور گاندیک ایمان کیلتور سے لار، یول ناپقان بولور لار اگر بوز اوگور سے لار، بولار خلاف دہ دور لار، اللہ تعالیٰ سینگا اولار اوچون کافی دور، اول اوزی ایشیتگوچی یلگورچی دور۔
یہود و نصارا لار، اوزلارینی ہر قانچہ یوقاری کونار سے لار، ہرخیل دعوا لار دہ بولسہ لار دہ ہم سے خیال گینہ دور، گمان دن آشما غای، اولار غہ یر یول گینہ بار دور، اول دہ مسلمان لار ایمان کیلتور گان لاری دیمک ایمان کیلتور سونلار، نجات لاری؛ شونده گینہ دور، بوندن باشقہ اولار غہ وسیلہ یوق دور، مسلمان لار دیمک آسٹا سیز ایمان کیلتوروب حضرت عیسیٰ و حضرت عزیر علیہما السلام نے انسان لار قاتار لاریدہ قویوب عبندہ و رسولہ عبندہ سے، پیغمبری دیسون لار، شونده گینہ شرک دن ساقلا نور لار بوز سے لار نے قیلما سے

لار، شرک دن ساقلائی، کفر و شرک لاریده دوام اتیسه لار، خواه لاغان لاری غه ایمان کینتوروب، خواه لاماغان لاریغه ایمان کینتور ماسه لار؛ اولار؛ الله تعالی نیک حکمی کا خلاف ده دور لار، الله تعالی؛ اولار نیک جزالارینی پرور.

صِبْغَةَ اللَّهِ وَمِنْ أَحْسَنِ مَنِّ اللَّهِ صِبْغَةً وَمَنْ لَهُ عَابِدُونَ (۱۳۷)

الله تعالی نیک بویاغی بولفن اسلام غه کبریک لار، الله تعالی نیک دینی دن باشقه یاخشه دین بوق دور، یز اوزیکا بنده لیک قیاوچی لار دور میز دیک لار.

صِبْغَةَ - بویاغ دن مراد دین دور، بوسوز؛ ابن عباس، مجاهد، عکرمه، ابوالعالیه، ابراهیم النخعی، قتاوه، ضحاک، حسن بصری، عبد الله بن کثیر، عطیة العوفی، ربیع بن انس رضی الله عنهم نیک سوز لاری دور.

وَهُوَ رَبُّكَ رَبُّكُمْ وَلَنَا أَعْمَالُنَا وَلَكُمْ أَعْمَالُكُمْ وَمَنْ لَهُ مَخْلُصُونَ (۱۳۹)

(ای محمد صلی الله علیه وسلم) یز لار بیرله الله تعالی توغریسیده مناظره قیلور سیز لاری؟ حالوکه الله تعالی؛ یز لار بیرله سیز لار نیک پروردگاریمیز دور، یز لار نیک عمل لاریمیز؛ یز لارگا، سیز لار نیک عمل لاریمیز؛ سیز لارگا دور، یز لار الله تعالی غه اخلاصی ایله عبادت قیلوچی لار دور میز دیکیل.

سیز لار اوز لارینگر نیک الله تعالی نیک فضلی و مرحمتی ده بولغان لیغیگور نے دعوا قیلور سیز لاری؟ بوتوغریده سیز لاریره جنجال لار، قیلور سیز لار، لیکن سیز لار، الله تعالی نیک بنده لارینی الله تعالی نیک بالاسی (عزیر ابن الله، المسیح ابن الله) دیدور لاریمیز لار، اوز لارینگر نے شرک نجس لاری بیرله ملوث قیلیب قویغان دور سیز لار، عبادت نے مخلوق طرفیغه بوروب بویاغان سیز لار، حالوکه بوتون موجودات نے الله تعالی بار اتقان دور، اوزی زیه قیلوچی دور، همه کا فضل و کرم بیرله معامله قیلور، یز بولساق پروردگار نیک اوزی کا کینه عبادت قیلاق ده میز، بو حال بیرله حضرت ابراهیم، اسمعیل، اسحق، یعقوب علیهم السلام نے بالفان دن یهود ابدی لار، باکه نصارا ابدی لار، دیب دعوا قیلور سیز لار حالوکه باطل دن حقیقه یوزا وگورگان بولوب حق دین اسلام ده ابدی لار دیکیل دیب بویورا دور.

ام تقولون ان ابراهيم واسماعيل واسحق ويعقوب والاسباط كانوا هودا
اونصاري قل . انتم اعلم ام الله ومن اظلم من كتم شهادة عنده
من الله وما الله بغافل عما تعملون (۱۴۰)

حضرت ابراهيم، اسمعيل، اسحق، يعقوب، اسباط عليهم السلام؛ يهود يا کہ نصارا
ایدی لار دیدور سز لاری؟ سز لار بیلا دور سز لاری؟ یا کہ الله تعالی بیلا دوری؟ الله تعالی
نزدیدن کیلگان اوزیده گے شہادت نے بیر کینکان دن ظالم راق قوم یوق دور، سز لار نیک
قیلماق ده بولغان عمل لاریگز دن الله تعالی غافل ایماس دور.

اوز کتاب لاریگز تورات، انجیل ده؛ قرآن کریم، اسلام، محمد صلی الله علیه وسلم
نے حق دور لار دیب بیان بولونغان دور بولے سز لار، باشیرب اولتوروب دور سز لار،
بوخیل حق نے بیلیب توروب باشیر غوجی لار دن کوره ظالم راق یوق دور، سز لار نیک
بوایش لاریگز دن الله تعالی خبر سز ایماس دور، دنیا و آخرت ده جزاسینے تارتقای
سز لار، کیز لار بوقدر ناقابل طائفه بولوب توروب، اوز لاریگز نے هر قانچمه اول ذات
لارغه نسبت قیلساگز لار، بونده دوام ایساگز لار، سز لار گا فائده یوق دور.

تلك امة قد خلت لهما ما كسبت ولكم ما كسبتم ولا تسألون عما كانوا يعملون (۱۴۱)

اولار اوتوب کینگان بر قوم دور لار که اولار نیک حاصل قیلغان ثواب لاری اوز لاری گا
سز لار نیک کفر، شرک لاریگز اوز لاریگز گا دور، اولار نیک حاصل قیلغان عمل
لاری دن سز لار مسئول ایماس سز لار.

اولار نیک اخلاص بیرله الله تعالی غه قیلغان عبادت لاری نیک ثوابی اولار نیک اوز لاری
گادور، سز لار نیک قیلغان حاصلات لاریگز - کفر و شرک لاریگز نیک جزاسے نے اوز لاریگز
تارتور سز لار، اولار نیک قیلمیش لاریدن سز لار سر الماس سز لار بیرا و نیک ثوابی غه
بیرا و شریک بولماس، بیرا و نیک گناه لارینی بیرا و کوتارماس همه قیلمیش لاریگز نے الله تعالی
حساب لاب قویغان بولوب اوزی وقتی ده فیصله قیلور.

وصلى الله اعلى سيدنا محمد وعلى آله وصحبه اجمعين وسلم تسليمًا كثيرًا.